

**T.C.  
NİŞANTAŞI ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YASADIŞI GÖÇ VE MÜLTECİ SORUNUNUN,  
TÜRKİYE’NİN AB İLE UYUM SÜRECİNE MUHTEMEL  
ETKİLERİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**Ufuk BUCAKLIOĞLU**

**Enstitü Anabilim Dalı : Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler  
Enstitü Bilim Dalı : Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler**

**Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Rüştü Salim Savaş BİÇER**

**AĞUSTOS – 2019**

T.C.  
NİŞANTAŞI ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

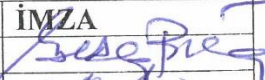


YASADIŞI GÖÇ VE MÜLTECİ SORUNUNUN, TÜRKİYE’NİN AB  
İLE UYUM SÜRECİNE MUHTEMEL ETKİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ufuk BUCAKLIOĞLU

Enstitü Anabilim Dalı : Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler  
Enstitü Bilim Dalı : Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler

“Bu tez ..../..../201.. tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği /  
Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Dr. Öğr. Üyesi R.S. SAVAŞ BİÇER	Başarılıdır	
Dr. Öğr. Üyesi Uğur B. Kaya	Başarılı	
Dr. Öğr. Üyesi Levent ÖZKAN	Başarılı	

## **BEYAN**

Bu tez çalışmasının hazırlanma aşamasında bilimsel ahlak kuralları dışına çıkmadığını, başkalarının kitap, makale ve eserlerinden alıntı yapılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak kaynakçada gösterildiğini, kullanılan kaynaklarda herhangi bir tahrifat da bulunulmadığı, çalışmanın herhangi bir kısmının bu üniversite ve başka bir üniversitedeki diğer bir tez çalışması olarak sunulmadığını veya yayınlanmadığını beyan ederim.

**Ufuk BUCAKLIOĞLU**

**26.08.2019**

## ÖNSÖZ

Öncelikle bu tezin hazırlanması sürecinde, çalışmama destek olan titizlikle yardım eden danışmanım Dr. Savaş BİÇER'e önemli katkı ve emekleri için içten saygılarımı ve teşekkürlerimi sunarım. Tez çalışmamı hazırlama sürecinde bir kaç değerli insanın yardımlarından istifade ettim. Aynı şekilde verilerin toplanması aşamasında desteklerini esirgemeyen çalışma arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım. Bu çalışmada gerekli düzeltmeleri yapan hocama teşekkür ederim. Son olarak bugünlere gelebilmemde emeklerini ve desteklerini hiçbir zaman ödeyemeyeceğim anneme, babama ve aileme şükranlarımı sunarım. Yardımcı olan herkese teşekkür ederim.

**Ufuk BUCAKLIOĞLU**

**26.08.2019**

# İÇİNDEKİLER

<b>KISALTMALAR</b> .....	<b>iv</b>
<b>TABLO LİSTESİ</b> .....	<b>vi</b>
<b>ŞEKİL LİSTESİ</b> .....	<b>vii</b>
<b>ÖZET</b> .....	<b>viii</b>
<b>ABSTRACT</b> .....	<b>ix</b>
<b>GİRİŞ</b> .....	<b>1</b>
<b>BÖLÜM 1: KAVRAMSAL ARKA PLAN</b> .....	<b>5</b>
1.1.Yasa Dışı Göç, İnsan Ticareti ile İlgili Kavramlar ve Terimler .....	5
1.1.1.Göç .....	5
1.1.2.Göçmen .....	6
1.1.3.Yabancı .....	6
1.1.4.Yasa Dışı Göç .....	6
1.1.5.Yasa Dışı Göçmen .....	6
1.1.6.Dış Göç .....	7
1.1.7.İç Göç .....	7
1.1.8.İltica .....	7
1.1.9.Sığınmacı .....	7
1.1.10.Mülteci .....	8
1.1.11.Kaynak Ülke .....	8
1.1.12.Transit Ülke .....	8
1.1.13.Hedef Ülke .....	8
1.2. Dünya’da Yasa Dışı Göç, Göçmen ve Mülteciler İle İlgili Genel Durum .....	8
1.2.1.Göç Kuramları .....	10
1.2.1.1 Ravenstein’in Göç Kanunları .....	11
1.2.1.2. Kesişen Fırsatlar Kuramı .....	12
1.2.1.3. İtme Çekme Kuramı .....	13
1.2.1.4.Merkez Çevre Kuramı .....	14
1.2.1.5. Göç sistemleri Kuramları .....	16

1.2.1.6. Dünya Sistemleri Kuramı .....	17
<b>BÖLÜM 2: AVRUPA BİRLİĞİ’NİN YASADIŞI GÖÇLE MÜCADELE POLİTİKALARI VE ARAÇLARI.....</b>	<b>18</b>
2.1.AB’nin Ortak Göç Politikası Oluşturma Çalışmaları.....	19
2.1.1. 1975 Trevi Grubu.....	21
2.1.2. Schengen Sözleşmesi .....	21
2.1.3. AB Tek Senedi.....	25
2.1.4. 1992 Maastricht Anlaşması.....	26
2.1.5. 1992 Europol.....	29
2.1.6. 1997 Amsterdam Anlaşması .....	30
2.1.7. 1999 Tampere Sözleşmesi .....	31
2.1.8. Göçe Küresel Yaklaşım .....	32
2.1.9. 2008 Avrupa Birliği Sığınma ve Göç Paketi .....	34
2.2.10. Göç ile İlgili Yapılan Diğer Yasal Düzenlemeler.....	35
<b>BÖLÜM 3: TÜRKİYE’NİN YASA DIŞI GÖÇ, SİĞİNMA VE SINIR GÜVENLİĞİ İLE İLGİLİ YASAL DÜZENLEMELERİ.....</b>	<b>37</b>
3.1. Avrupa Birliği Yolunda Yasa Dışı Göç ve Türkiye .....	37
3.1.1. Yasa Dışı Göç ve İnsan Kaçakçılığında Türkiye’nin Konumu .....	39
3.1.2. Yasa Dışı Göçün Türkiye’ye Etkileri .....	39
3.1.2.1. Güvenlik ve Yasa Dışı Göç.....	40
3.1.2.2. Yabancı Kaçak İşçilik .....	41
3.1.3. Türkiye’nin Yasa Dışı Göç Politikaları .....	43
3.1.4. Banka .....	44
3.1.4.1. 765 sayılı Türk Ceza Kanunu .....	44
3.1.4.2. 5682 Sayılı Pasaport Kanunu.....	44
3.1.4.3. 5683 Sayılı Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun.....	45
3.1.4.4. 4817 Sayılı Yabancıların Çalışma izinleri Kanunu .....	46
3.1.4.5. 403 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu.....	47
3.1.4.6. 6169 sayılı İltica yönetmeliği.....	48
<b>BÖLÜM 4: YASADIŞI GÖÇ FAKTÖRÜNÜN TÜRKİYE – AB İLİŞKİLERİNE ETKİSİ.....</b>	<b>51</b>
4.1. Avrupa Birliği Yolunda Yasa Dışı Göç ve Türkiye .....	51

4.2. Avrupa Birliği'nin Mülteci ve Yasadışı Göç Konusunda Türkiye'den Beklentileri .....	53
4.3. Türkiye'nin AB'ye Uyum Kapsamında Gerçekleştirdiği alışmaları .....	55
4.3.1. Dış Sınırlar .....	55
4.3.2. İltica .....	56
4.3.3. Vize Uygulamaları .....	57
4.3.4. Yasa Dışı G .....	58
4.4. Türkiye İle Ab Uyum Kapsamında Gerçekleştirilen Yasal Düzenlemeler .....	59
4.4.1. Türkiye Düzenli İlerleme Raporları .....	60
4.4.2. Katılım Ortaklığı Belgeleri .....	63
4.4.2.1. 2001 Yılı Katılım Ortaklığı Belgesi.....	63
4.4.2.2. 2008 Yılı Katılım Ortaklığı Belgesi.....	64
4.4.3. Ulusal Programlar .....	65
4.4.4. Türkiye AB müktesebatına Uyum Programı .....	66
4.4.5. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu .....	68
4.4.6. Türkiye ile AB Arasında Geri Kabul Anlaşması .....	70
<b>SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....</b>	<b>Hata! Yer işareti tanımlanmamış.</b>
<b>KAYNAKÇA.....</b>	<b>80</b>
<b>ZGEMİş.....</b>	<b>96</b>

## KISALTMALAR

<b>AB</b>	:	Avrupa Birliği
<b>ABAD</b>	:	Avrupa Birliği Adalet Divanı
<b>ABD</b>	:	Amerika Birleşik Devletleri
<b>ABİİA</b>	:	Avrupa Birliğinin İşleyişine İlişkin Antlaşma
<b>AET</b>	:	Avrupa Ekonomik Topluluğu
<b>AİHS</b>	:	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
<b>AİHM</b>	:	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
<b>AKÇT</b>	:	Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
<b>AP</b>	:	Avrupa Parlamentosu
<b>AREM</b>	:	T.C. İçişleri Bakanlığı Araştırma ve Etütler Merkezi.
<b>AT</b>	:	Avrupa Topluluğu
<b>ATAD</b>	:	Avrupa Topluluğu Adalet Divanı
<b>ATS</b>	:	Avrupa Tek Senedi (Single European Act)
<b>BM</b>	:	Birleşmiş Milletler
<b>BMMYK</b>	:	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
<b>CEAS</b>	:	Common European Asylum System (Ortak Avrupa Sığınma Sistemi)
<b>EASO</b>	:	Avrupa Sığınma Destek Ofisi
<b>EMN</b>	:	European Migration Network (Avrupa Göç Ağı)
<b>ESY</b>	:	Entegre Sınır Yönetimi (Integrated Border Management)
<b>EUROPOL</b>	:	European Police Office (Avrupa Polis Ofisi)



<b>EURODAC</b>	: European Dactyloscopy (Avrupa Parmak İzi Birimi)
<b>EUROSUR</b>	: European Border Surveillance System (Avrupa Sınır Gözetleme Sistemi)
<b>FRONTEX</b>	: Ab Üye Devletleri'nin Dış Sınırlarında Operasyonel İşbirliğinin Yönetiminden Sorumlu Avrupa Ajansı
<b>GKA</b>	: Ab İle Türkiye Arasında Geri Kabul Anlaşması
<b>GSYİH</b>	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
<b>ILO</b>	: International Labour Organization (Uluslararası Çalışma Örgütü)
<b>IOM</b>	: International Organization For Migration (Uluslararası Göç Örgütü)
<b>KOB</b>	: Katılım Ortaklığı Belgesi
<b>OECD</b>	: Organization For Economic Co-Operation And Development (Ekonomik Kalkınma Ve İşbirliği Örgütü)
<b>ÖGAA</b>	: Özgürlük, Güvenlik Ve Adalet Alanı
<b>RABIT</b>	: Rapid Border Intervention Teams (Ani Sınır Müdahale Timleri)
<b>SIS</b>	: Schengen Information System (Schengen Bilgi Sistemi)
<b>TBMM</b>	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
<b>UGÖ</b>	: Uluslararası Göç Örgütü
<b>VİS</b>	: Vısa Information System (Vize Bilgi Sistemi)

## TABLO LİSTESİ

<b>Tablo 1 :</b> Uluslar arası Göçmen Sayıları .....	19
<b>Tablo 2 :</b> AB' Üç Sütunu .....	27
<b>Tablo 3:</b> Katılım Ortaklığı Belgeleri'nin Uygulanmasına Yönelik Oluşturulan Ulusal Programların Tarihi ve Resmi Kabul Kararları .....	66
<b>Tablo 4:</b> Türkiye'nin AB Müktesebatına Uyum Programı (2007-2013) Kapsamında Yasadışı Göç ile İlgili Konularda Değiştirilecek/Yeni Çıkacak Yasal Düzenlemeler .....	67
<b>Tablo 5:</b> 2019 Yılı Sonunda Açılması Planlan Geri Gönderme Merkezleri .....	74
<b>Tablo 6:</b> 2020 yılı sonunda açılması planlan geri gönderme merkezleri .....	75
<b>Tablo 7:</b> Türkiye'de bulunan faal geri gönderme merkezleri .....	76
<b>Tablo 8:</b> Geri kabul ve barınma merkezleri .....	77

## ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Schengen Ülkeleri ve AB Ülkeleri Haritası.....24



**Tezin Başlığı:** Yasadışı Göç Ve Mülteci Sorununun, Türkiye'nin AB İle Uyum Sürecine Muhtemel Etkileri

**Tezin Yazarı:** Ufuk BUCAKLIOĞLU **Danışman:** Dr. Öğr. Üyesi R.S. Savaş BİÇER

**Kabul Tarihi:** 26 Ağustos 2019

**Sayfa Sayısı:** ix (ön kısım) + 96 (tez)

**Anabilim Dalı:** Siyaset Bilimi Ve Uluslar Arası İlişkiler

**Bilim Dalı:** Siyaset Bilimi Ve Uluslar Arası İlişkiler

Avrupa Birliği ülkeleri, kendi sınırlarına doğru yönelen yasadışı göç akımlarını en aza indirmek veya tamamen kontrol altına almak için 1960'li yıllarda ortak politikalar oluşturmaya başlamıştır. Çalışmada AB'nin yasadışı göç ile mücadele kapsamında günümüze dek oluşturduğu politikalar ve bu politikaların aday ülke Türkiye'ye etkileri incelenmiştir.

Yasadışı göç, Avrupa Birliği göç politikalarında kilit bir konudur. Yasadışı göçe karşı mücadele son on yıldan fazladır AB politikasının bir parçası olmuştur. Avrupa Birliği, yasadışı göçün önlenmesi adına, politikalarında yeni düzenlemeler yapmakta ve yeni kararlar almaktadır.

Bu durum Avrupa Birliği ülkelerine kara ve deniz yoluyla akın eden yasadışı göçmen ve mültecilerin geçiş güzergahın da bulunan ve Avrupa Birliği'ne aday ülke statüsünde bulunan Türkiye'nin üyelik sürecini yakından ilgilendirmektedir. AB'nin Türk vatandaşlarına vize muafiyeti vaadi ile Türkiye ile bir geri kabul anlaşması imzalanması her iki tarafında çıkarına olacağını belirtmiştir.

Bu çalışmada kaçak göçmenlerin Türkiye üzerinden Avrupa Birliği (AB) üyesi ülkelere transit geçmesinden doğan sorunlar incelenmiştir. Düzenli Raporların ve Türkiye'nin hazırladığı müktesebatın üstlenilmesi için ulusal programın paralel olarak okunması sonucunda taraflar arasındaki uyumsuzluklar tespit edilmeye çalışılmıştır.

**Anahtar Kelimeler:** Yasadışı Göç, Göç, Türkiye'de Göç, İltica, Mülteciler, Sığınmacılar, AB.

**Title of the Thesis:** Illegal Immigration And Refugee Problems of Turkey's EU harmonization process with the Possible Effects

**Author:** Ufuk BUCAKLIOĞLU    **Supervisor:** Assist. Prof. Dr. R.S. Savaş BİÇER

**Date:** 26 August 2019

**Nu. of pages:** ix (pre text) + 96 (main body)

**Department:** Political Science And International Relations

**Subfield:** Political Science And International Relations

European Union countries started to create common policies in 1960's for cutting down control illegal migration through Union. In this study the policies EU created about combatting illegal migration till today and the effects of these policies to candidate country Turkey were examined.

Illegal migration is a key issue in the migration policies of the European Union. The fight against illegal migration has been part of the EU policy since more than a decade. In order to prevent illegal migration, the EU make new regulations and take new decisions.

In this case the land in European Union countries and the influx of illegal immigrants and refugees who pass through the sea route and in the European Union candidate country status is closely related to Turkey's accession process. The EU's signing of a readmission agreement with Turkey on visa exemption for Turkish citizens promise was that it would be in the interest of both sides.

In this study, illegal immigrants through Turkey to the European Union member countries was examined problems arising from transit. Regular Reports and Turkey for the adoption of the *acquis* prepared to be read in parallel by the national program as a result of discrepancies between the parties has been attempted to be determined

**Key Words:** Migration, Migration in Turkey, Asylum, Refugees, Asylumseekers, EU.

## GİRİŞ

Göç olgusu, insanlık tarihinin başlangıcına kadar geçmişe giden ve günümüze kadar süregelen bir kavramdır. İlk çağlardan beri insanlar doğal afet, barınma, beslenme ihtiyacını yani kısacası temel yaşam gereksinimlerini karşılayamadıkları ve bu gibi nedenlerle buldukları bölgeden farklı yerlere gitmeye başlamıştır. İnsanlar zaman içerisinde dünya geliştikçe teknoloji ilerledikçe ve sanayileşmeyle birlikte göç sebeplerinde çeşitlenmeler olmuştur. Finansal ihtiyaçlar, nitelikli ve niteliksiz iş gücü talebini karşılayabilme, savaşlar, politik anlaşmazlıkların meydana getirdiği olumsuz ortamdaki uzaklaşma vb etmenler göç olgusunun sebepleri arasında dahil edilmiştir. Gün geçtikçe daha da belirgin hale gelen Doğu-Batı, Güney-Kuzey ülkelerinin kutuplaşması sonucunda, çok az gelişmiş, düzenli bir siyasi istikrarın olmadığı ve açıklıkla boğuşan, baskıların arttığı ve insan haklarının az olduğu ülkelerdeki insanlar, kurtuluşlarını daha iyi şartlarda yaşayacaklarını düşündükleri Kuzey ve Batı ülkelerinde aramaya başlamıştır. Göçmenlerin yasal yollardan ekonomik olarak gelişmiş ülkelere girmenin ve iş bulmanın çok zor olduğu için yasa dışı göç yollarına başvurmadan çekinmemektedirler.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında, Avrupa Birliği üstesinden gelmekte zorlandığı büyük problemlerden bir tanesi de Avrupa ülkeleri sınırları içerisine diğer ülkelerden gelen ve önlenmekte güçlük çekilen göçtür. İster yasal olsun ister yasadışı olsun AB'nin kontrol altına alamadığı bu artan göç hareketlerinin beraberinde getirdiği olumlu ve olumsuz etkiler Avrupa ülkelerinin bir bütün olma arayışı sürecine önemli ölçüde etki etmektedir. AB'nin içerisine düştüğü bu olumsuz durumlardan kurtulabilmek için ve gelecekte yaşanacak düzensiz göç hareketlerini önlemek amacıyla AB hükümetleri daha etkili ve uygulanabilir politika arayışlarına gitmişlerdir. Avrupa Birliği Ülkeleri arasında birliğe üye devletlerin vatandaşlarını kapsayan herhangi bir güvenlik ve sınır kontrolüne girmeden serbest dolaşımı öngören fikirler, 1980'li yıllarda daha çok tartışılmaya başlanmış 1990'lı yıllarda "Adalet ve Güvenlik" başlıkları Avrupa Birliği politikalarının en önemli ana konusu haline gelmiştir. Ancak, AB ülkeleri tüm çabalara rağmen tek tip Avrupa göç politikasını ortaya çıkarmayı başaramamışlardır.

Terör suçları, göçmen kaçakçılığı, organize suçlar ve insan ticareti gibi suçların genellikle yasadışı göç eden göçmenler ile bağlantılı olduğunun kabul görmesi sonucunda hedef ülkeleri ve diğer ülkeleri ciddi önlemler almaya teşvik etmiştir. Yasadışı göç ve mülteciler, başta 11 Eylül Saldırıları ve diğer batılı ülkelerdeki çeşitli saldırıların ardından güvenlik algılamalarının değişmesiyle artık güvenlik tehdidi olarak görülmektedir. Yasa dışı göç ve mültecilik olgusu daha çok güvenlik kavramı açısından değerlendirilmektedir. Bu durum da göç olaylarının insani boyutunu ve insan hakları kavramının çok geri planlara itilmesine sebep olmuştur.

Göç ve sığınma konusunda dünya genelinde doğrudan veya dolaylı olarak yüzlerce uluslararası ve ulusal kuruluşlar ile akademik enstitüler faaliyet göstermektedir. Bu kuruluşlardan en önemlileri başta Uluslararası Göç Örgütü (IOM) ve Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)dur. Diğer önemli kuruluşlar ise Birleşmiş Milletlere (BM) bağlı alt kuruluşlar (BMMYK, UNRWA, UNFPA), Avrupa Komisyonu'na bağlı alt kuruluşlar, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD), FRONTEX, Eurasyllum, devletlerin İltica ve Göç Büroları gibi kuruluşlardır. Bu ulusal ve uluslararası kuruluşların yanı sıra birçok sivil toplum kuruluşu (non-governmental organization-NGO) da göç ve sığınma konularında yoğun faaliyetler göstermektedir.

Türkiye'nin yasadışı göç akımlarında hedef ve transit ülke haline gelmesinde ki en önemli faktörler, coğrafi konumu ve bölge ülkeleri ile karşılaştırıldığında gelişmişliği ve iş olanaklarının yüksek olmasıdır. Fakat Avrupa Birliği Kurumunun uyguladığı Frontex kadar sıkı sınır ve güvenlik tedbirlerinin olmaması nedeniyle yasa dışı göç ile ilgili detaylı bilgilere ulaşmada zorluklar çekilmektedir. Bu kapsamda Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne entegre olma yolunda, müktesebat uyumu ve göç politikaları konusunda önemli değişiklikler öngörülmüştür. Bu politikaların büyük bir kısmı gerçekleştirilmiş, geriye kalan diğer başlıkların gerçekleştirilmesi için taahhütte bulunulmuştur.

Araştırmanın konusu; Avrupa Birliği'nin yasadışı göç ve sınır güvenliği için uyguladığı politikaların Türkiye'ye olumlu olumsuz etkilerinin analiz edilmesi ve bu bağlamda AB'ye hala adaylık statüsünde bulunan Türkiye'nin yasadışı göç konusunda uyguladığı politikaların incelenmesidir.

Bu durum ise akademik çalışmalar içerisinde henüz çözüme kavuşturulamayan kayda değer bir tartışılma olanağı bulamamış her zaman güncelliğini koruyan önemli bir konu olması, bu çalışma ve araştırmanın hazırlanma amaçlarından birini oluşturmaktadır.

Bütün bu konular bağlamında bu çalışmada, Avrupa Birliği ile Türkiye'nin uyguladığı ve yürürlüğe girmesi düşünülen göç politikaları oluşturma sürecinde geliştirdikleri stratejiler incelenecektir. Çalışmanın ilk bölümünde, konu ile ilgili tanımlar, göç üzerine oluşturulan ve öne çıkan teoriler, ikinci bölümde Avrupa Birliği'nin göç politikasının tarihsel gelişimi ve oluşturdukları göç politikaları, üçüncü bölümde, Türkiye'nin göç ve yasadışı göçün kontrol altına alınması amacıyla yaptığı çalışmalar ve oluşturulan politikalar ele alınacak, dördüncü bölümde de, yasa dışı yollarla gerçekleşen göç hareketlerinin Türkiye AB ikili ilişkilerinde Türkiye'nin AB'ye entegre olma sürecinde karşılaştığı sorunlar ile bu süreçte, AB'nin göç sorununun çözümünde kendi değerleri ile üye devletlerin ulusal çıkarları arasında çatışmalar yaşanması ile ortak politika oluşturmakta güçlük çekilmesi konusu incelenecektir. Türkiye'nin mevcut politikaları üzerinde AB'ye tam üyelik sürecinin getirmiş olduğu yükümlülükler büyük oranda etki etmiştir. Bu kapsamda Türkiye'nin AB üyelik sürecinde karşılaştığı ve karşılaşılabileceği ön görülen problemler ve Türkiye neden uzun vadeli ve etkili bir ulusal göç politikası oluşturamadığı incelenecektir. Bu çalışmalar ile daha önce yapılan anlaşmalar ve henüz imzalanmamış olan karşılıklı olarak anlaşmaya varılması düşünülen proje üzerinde araştırma yapılarak, bu konu ile alakalı literatürde bulunan önemli bir eksikliğin de giderilmesi amaçlanmaktadır. Yukarıda belirtilen faktörlerin ortaya çıkarılması ve konusu ele alınan bu hususların Türkiye'nin çıkarlarına olan etkilerinin analiz edilmesi bu çalışmanın problemini oluşturmaktadır. Bu tez çalışmasında;

Türkiye'nin geçmişte uyguladığı göç politikaları ve halihazırda yürürlükte olan sınır güvenliği ve yasadışı göç politikaları Avrupa Birliği'nin uyguladığı politikalar ile uyumlu mu? AB politikaları ile uyumlu ise ne derecede uyumlu, uyumlu değilse, nasıl yenilikler yapılarak uyumlu hale getirilmesi gerekir? Uyumlu hale getirilebilmesi amacıyla için hangi yollar izlenmeli? Soruların cevapları araştırılacaktır.

Bu çalışma hazırlanırken yerli ve yabancı kaynaklar, İngilizce ve Türkçe bilimsel çalışmalar, dergiler, makaleler, kitaplar ve resmi doküman ve belge ile konuyla alakalı projeler, yasadışı göç ve mültecilik alanlarında yapılan çalışmalar detaylı incelenmiştir.



Bu tez çalışmasında, Avrupa Birliği'nin yasadışı göç ve sığınmacılara yönelik uyguladığı stratejiler konusunda izlediği politika, resmi anlaşmalar ile uygulanan siyasi yol haritası da göz önünde bulundurularak Türkiye ve AB arasında ki olası etkilerini incelemek amacıyla tümevarım metodu uygulanacaktır.

Tez çalışmasında araştırmanın amacı dışına çıkmayan karma bir araştırma yöntemi izlenecektir. Bu kapsamda literatür taraması, kaynakların içerik analizi ve niteliksel araştırma süreci olmak üzere araştırma 3 temel ana öge üzerine kurulacaktır. Araştırmamızda incelenecek süreçler;

1. Başlangıç olarak araştırma konusu ile ilgili geniş bir kaynak analizi yapıp değerlendirilecektir. Söz konusu kaynakların iki kapsamı bulunacaktır. İlk kapsam Avrupa Birliği ve Türkiye'nin yasadışı göç politikalarını ilgilendiren başlıklar olacaktır. Bu konu ile alakalı yapılan karşılıklı sözlü ve yazılı tartışmalar, dünyada olan önemli gelişmeler bu kapsamda incelenecektir. İkinci kapsamın ise ilgili göç politikalarının Türkiye AB ilişkileri ve Türkiye'nin AB'ye uyum sürecini nasıl etkilediği ile alakalı olacaktır. Yine bu bağlamda göç ve mülteci sorununun Türkiye'nin AB'ye entegre olma sürecinde karşılaşılan sorunlar uluslararası ve ulusal kaynaklar gözden geçirilecek ve bu konudaki çok yönlü tartışmalar ve çalışmalar toplanacaktır.

2. Çalışmaya eklenen bazı kuruluşların ilgili yayınları ve resmi web siteleri betimsel analiz metoduyla ayrıntılı bir şekilde değerlendirilecektir. Yayınlanmış olan çözümlenmelerden yola çıkarak ilgili bazı kuruluşların araştırmamızın konusuyla alakalı faaliyetlerinin analizi yapılacaktır.

3. Son olarak, bahsi geçen ilgili kuruluşların yayınladıkları dokümanlar ve bilgilendirmeleri ile ilgili gerekli analizler yapılmasının ardından derinlemesine doküman incelemesi yapılacaktır.

Bu tez çalışmasının amacı; yasa dışı göç olgusunun ve mülteci akınlarının meydana getirmiş olduğu olumsuz süreci birçok kaynaktan alınan verilerle detaylı analizini yaparak Türkiye ve Avrupa Birliği'ne olan etkilerini irdelenecektir. Ayrıca tez konumuzun diğer amacı olan Türkiye'nin yasa dışı göç ve sınır güvenliği konularında ikili ilişkilerinin incelenmesi ve konuyla alakalı olarak AB ve Türkiye arasında yapılan görüşmeler ile görüş ayrılıkları ele alınacaktır.

## **BÖLÜM 1: KAVRAMSAL ARKA PLAN**

### **1.1.Yasa Dışı Göç, İnsan Ticareti ile İlgili Kavramlar ve Terimler**

Ülkemizde halen geçerli olan ve yabancılar mevzuatının temelini oluşturan kanun ve yasal düzenlemelerden 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkındaki Kanun, 5683 sayılı Yabancıların İkamet ve Seyahati Hakkındaki Kanun, Pasaport Kanunu ve İskan Kanunu'nda çeşitli tanımlamalar mevcuttur.

Ülkeler ve toplumlar, birbirleri arasında kültürel, sosyal, geleneksel ve coğrafi yapılarında farklılıklar bulunduğu için algı ve olguları arasında farklılıklara rastlanılmaktadır. Bu durum uluslararası göç mevzuatında ve kavramlarında da aynıdır. Her ülkenin göç tanımı, içinde bulunduğu duruma ve yapısına göre farklılık gösterir. Ek olarak bu göç tanımları, aynı ülke içerisinde dahi anlam ve ima olarak yorumlandığı görülmektedir. Tanımlamalar bazı kuruluşların ve kişilerin bakış açısı veya yapmış oldukları analizler doğrultusunda değişiklik ve farklılık bulunabilir. Göç konusu, kaynak ve hedef konumunda bulunan ülkeler, kolluk kuvvetleri ve sınır yetkilileri, hükümet ve uluslararası örgütler ve göç edenlerin kendileri ile de alakalı olan, birçok çeşitli kurum ve kuruluşun ilgilendiği önemli bir konudur. Genel manada kabul görmüş tanımlar olmadığında, resmi veya gayri resmi bir biçimde, her grubun kendi görüş ve düşüncesine göre, kendi tanımlarını oluşturma ihtimali kaçınılmazdır. Örnek verecek olursak, “insan ticareti” savı için birçok çeşit tanımlamaların bulunduğu geniş bir kapsam alanı var iken, uzak olmayan bir geçmişte uluslararası yapılan bir anlaşma ile getirilen tanımlama bağlamında bütün bu tanımların birleştirildiği görülmektedir. Ancak, daha üzerinde anlaşmaya varılamamış birçok terim tanımı da mevcuttur. Devletlerarası literatür de eğer bir tanım mevcut ise sözlük içerisinde bu tanımlamaya yer verilmiştir, herhangi bir tanımın olmadığı hallerde ise genel kapsayıcı bir tanım ve alternatif olacak diğer seçenekler sunulmuştur (Perruchoud, 2009).

#### **1.1.1.Göç**

Göçün daha iyi anlaşılabilmesi ve kavranabilmesi amacıyla farklı bakış açılarıyla birçok tanımlaması yapılmıştır

Göç, belirli bir fiziki yer değiştirme aşamasının, siyasi, sosyokültürel ve ekonomik boyutlarını kapsayan toplum yapısında önemli değişimler gösterebilen ve yapısına etki eden toplu veya bireysel nüfus hareketleridir (Özer, 2004: 11).

Başka bir tanımlamaya göre göç: birey, grup veya belirli toplulukların isteyerek veya zor kullanılarak, kalıcı veya belirli bir süre içinde geçici olarak gerçekleştirmiş oldukları coğrafi yer ve mekân değişikliği olarak adlandırılır (Başol, 1995: 209).

### **1.1.2.Göçmen**

Uluslararası alanda, tüm ülkelerin kabul ettiği bir ‘göçmen’ tanımı mevcut değildir. Göçmen kavramı genel olarak, bireyin coğrafi yer değiştirme düşüncesini, zorlayıcı dış etmenler müdahale etmeksizin kendi özgür istekleri ve ‘bireysel uygunluk’ nedenleri ile aldığı tüm halleri kapsayacak biçimde anlaşılmaktadır. Bu nedenle tanımlama, ekonomik ve sosyal yaşantılarını daha iyi hale getirmek ve bireyin kendi ve ailelerine ait beklentilerini olumlu yönde yükseltmek kaydıyla farklı bir ülke sınırları içerisine veya refah seviyesi yüksek bir bölgeye yönelerek yer değiştiren bireyler ve aile üyeleri için geçerli olmak üzere kabul görmüştür. Birleşmiş Milletler göçmen kavramını, nedenleri, gönüllülük durumu, göç güzergahları düzenli veya düzensiz olmasını ayırt etmeksizin yabancı bir ülkede 12 aydan fazla süre kalan bir kişi olarak tanımlamaktadır (Perruchoud-Redpath, 2009).

### **1.1.3.Yabancı**

Bilinen bir Devlet açasından o ülkenin vatandaşi olmayan birey veya başka bir tanımlama ile başka bir ülke vatandaşlığına ait olan veya bağlılık borcu bulunan bir bireydir (Perruchoud-Redpath, 2009).

### **1.1.4.Yasa Dışı Göç**

Kişi ya da kişilerin, yaşadıkları topraklardan ayrılarak, izin almaksızın başka bir devletin sınırları içerisine geçmeleri ve o devletin topraklarını kendileri için belirli bir süre veya daimi olarak yer edinmeleridir (Akgün, 2009: 9).

### **1.1.5.Yasa Dışı Göçmen**

Yaşadıkları ülke sınırlarından ayrılarak, gidecekleri ülkeden izin almadan o ülkenin topraklarına göç eden ve o ülkenin topraklarını kalıcı veya geçici olarak yurt edinmek isteyen yabancı kişilere denir (Akgün, 2009: 9).

### **1.1.6.Dış Göç**

Başka bir ülkeye yerleşmek veya kültürel ve ekonomik sebeplerden ötürü bir ülkeden diğer farklı bir ülke sınırlarına yapılan yer değiştirme hareketleridir (Akgün, 2009: 8).

### **1.1.7.İç Göç**

Ülke içerisinde çeşitli sebepler nedeniyle belirli bir bölgeden belirli bir bölgeye gerçekleştirilen nüfus hareketleridir. İç göçün en büyük sebepleri terör olayları, gelir eşitsizliği ve iş imkanlarıdır (Akgün, 2009: 8).

### **1.1.8.İltica**

Türkiye'nin yabancılar ile ilgili mevzuatına göre iltica tanım olarak ; Avrupa sınırlarında gerçekleşen olaylar nedeniyle dini, milleti, ırkı ve rengi belirli bir toplumsal kuruluşa veya gruba üyeliği, siyasi ve dini düşünceleri sonucunda zarar görebileceğinden haklı olarak korkup endişe duyduğu için bağlı bulunduğu ülke dışarısında bulunan ve vatandaşı olduğu devletin korumasından yararlanamayan, korkuları sebebiyle yararlanmak istemeyen, herhangi bir vatandaşlığı bulunmayıp ve önceden yaşadığı ülke sınırları dışarısında bulunmaktaysa o ülkeye geri dönemeyen veya can ve mal güvenliği endişesinden ötürü dönmek istemeyen yabancı kişilerdir (İltica Yönetmeliği, 1994).

Görüldüğü gibi Türkiye'nin iltica başvurularında dikkate alacağı kişileri sadece Avrupalı devletlerin vatandaşları ile sınırlı tutmaktadır. Bunun da temel sebebi; 1951 yılında imzalanan Cenevre Anlaşmasında ilgili madde olan 1b ve 1a da koyduğu “coğrafi kısıtlama” yorumlaması'dır (Akgün, 2009: 10).

### **1.1.9.Sığınmacı**

1951 Cenevre Anlaşmasında yukarıda bahsi geçen ilgili maddesine Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından şart koyulan “coğrafi kısıtlama” başlığı sebebiyle, Avrupa ülkeleri dışında mülteci olmak amacıyla ülkemize giriş yapan kişilere mülteci denilememektedir. Bu yüzden doğu ülkelerinden gelen ve mültecilik arayan kişilere sığınmacı statüsü verilmektedir. Bu statüye göre, sığınmacı olarak tanımlanan yabancı kişiler, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğince araştırılıp tespit edildikten sonra gönderilmesi uygun görülen anlaşmaya taraf olan üçüncü bir ülkeye gönderilmektedir (İltica Yönetmeliği, 1994).

### **1.1.10.Mülteci**

İltica eden kişi veya kişilere Mülteci denir (Akgün, 2009: 10).

### **1.1.11.Kaynak Ülke**

Ekonomik problemler, siyasi sorunlar, savaş, aşırı nüfus yoğunluğu, doğal afet sonucu veya ülkelerindeki kıtlık sorunları gibi, toplulukları yaşadıkları topraklardan göç etmesiyle sonuçlanan ilk ülkelere denir. Bunlar aynı zamanda göçlerin kaynağı olan ülkelerdir (Akgün, 2009: 11).

### **1.1.12.Transit Ülke**

Farklı sebeplerden dolayı göç hareketinde bulunan yabancı ülke vatandaşlarının uğradıkları ülkeler, geçici belirli bir süre yaşamlarını geçirmek maksadıyla ikamet ettikleri veya gitmek istedikleri hedef ülkeye varabilmek için mecburi olarak geçiş yaptıkları ülkelere verilen addır (Akgün, 2009: 11).

### **1.1.13.Hedef Ülke**

Birçok sebeplerden ötürü göç eden yabancı ülke vatandaşlarının gitmeyi hedefledikleri ya da beklentilerini gerçekleştirebileceklerine inandıkları ülkenin tanımıdır (Akgün, 2009: 11).

## **1.2. Dünya’da Yasa Dışı Göç, Göçmen ve Mülteciler ile İlgili Genel Durum**

Yasadışı göç, yapısı itibarı ile yasal göçten oldukça farklı bir noktadadır. Başta Uluslar arası Göç Örgütü (IOM) olmak üzere göç konusunda çalışmalar yapan pek çok uluslararası örgüt tarafından yapılan çalışmalar neticesinde göç alan bölgedeki toplumların ve göçmenlerin sağlıklı yaşayabilmesi için kurallara bağlı ve insancıl göç hareketlerinin hem göçmenler hem de toplumlar için yararlı olduğu vurgulanmaktadır (Uluslar arası Göç Örgütü, 2009).

Yasadışı göç, bölgesel anlamda belirli birkaç ülkenin problemi değil, hemen hemen dünyadaki bütün ülkelerin karşılaşmakta olduğu bir sorun haline gelmiştir. Bütün ülkelerde yasal kurallar göz önünde bulundurulmaksızın ve bu kurallara uygulanmaması sonucu meydana gelen bu göç hareketlerinin nedenleri de büyük oranda birbirine benzerlik göstermektedir. Ancak literatürde “yasadışı göçün nedenleri” konusunda bir tarama yapıldığında, ne yazık ki çok yetersiz ve tatmin edici olmayan bilgiler ve karşılaşılmaktadır. Uluslararası sivil toplum örgütleri ve resmi birçok kurum tarafından

bu konuda çok büyük bir eksiklik bulunduğu düşünülmektedir. Uluslar arası Göç Örgütü kapsamında yayınlanan dokümanlarda yapılan taramalar neticesinde, genellikle göç etmenin nedenleri konusunda bilgiler yer almaktadır. Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanmış olan dokümanlarda yasadışı göçün sebepleri genel olarak şu şekilde sıralanmıştır (EGM, 2001: 14).

1. Açlık ve kıtlık sorunu,
2. Bölgesel ve İç savaşların oluşu,
3. Ekonomik zorluklar,
4. Ülkelerin birbirleri ile olan anlaşmazlıkları,
5. Bulaşıcı ve önlenemeyen salgın hastalıklar,
6. Devletler arasındaki gelir dağılımında oluşan büyük farklılıklardan etkilenen daha refah ve güzel bir yaşam isteği,
7. Ülke içinde bölgesel ve kültürel farklılıklar,
8. Aileden kaynaklanan sorunlar,

Bu listede sıralanan nedenlerden bazılarının yasadışı göç etmeyi gerektirecek nedenler olmadığı bilinen gerçektir. Bu nedenler göç etmeyi gerektirebilir, ancak yasal yollardan göç etmek veya sığınma başvurusunda bulunmak yerine yasadışı yollara başvurulmasının ana sebebi, insanların yasal göç kanallarından beklediği kolaylığı bulamamasıdır (EGM, 2001: 14).

Tanımlar bölümünde de anlatıldığı şekilde, ister düzensiz göç, ister yasadışı göç, isterse belgesiz göç olarak adlandırılıns sonuçta yapılan eylemde ülkelerin yasal giriş prosedürlerine uyulmamış olması itibarı ile de yasalara aykırı bir durumun var olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle yasadışı göç konusu yasal göç konusundan oldukça farklı olarak ele alınmaktadır.

Yasadışı göçmenlerin sayısı ile ilgili net istatistiklere ulaşmak ve yapısı itibarıyla “gizli” ve “kayıt dışı” bir faaliyet olan yasadışı göç konusundaki güvenilir sayısal verilere ulaşmak zordur. Bu konuda özellikle tek bir kaynaktan elde edilebilecek sayısal veriler bulunmaması nedeniyle bu alanda yapılan analizler geniş oranda parçalı ve çoğunlukla eski tarihli ve güncel olmayan kaynaklara dayandırılmaktadır (World Migration Report,

2010: 29). Çalışma kapsamında yapılan araştırmalarda, göç konusundaki en yetkili kuruluş olan IOM tarafından yasadışı göç konusunda kullanılan sayısal verilerin genellikle ILO verilerine ya da bağımsız araştırma şirketlerine (PEW Research vb.) ait verilerden elde edildiği görülmüştür. Buna göre, dünya genelindeki göçmenlerin yaklaşık olarak %10-%15'inin yasadışı (ya da düzensiz) göçmen olduğu tahmin edilmektedir (ILC, 2004: 11).

2017 yılında dünya genelinde 258 milyon kadar göçmen olduğunu göz önüne aldığımızda, yaklaşık olarak 68 milyon kadar yasadışı göçmen olduğunu hesaplayabiliriz. 2017 yılı verilerine göre, toplam nüfusu yaklaşık 511,800 milyon olan AB'de, 1,9-3,8 milyon arasında yasadışı göçmen bulunduğu tahmin edilmektedir (EU, 2017:4). ABD'nin ise yaklaşık 329 milyonluk bir nüfusunun olmasına karşın, tahmini olarak 11,1 milyon civarında yasadışı göçmen bulunduğu saptanmıştır (Imigration lines official web page, 2018).

Buraya kadar ki çalışmamızda yasadışı göçmen ve mülteciler ile ilgili genel durumdan söz edilmiştir. Yasadışı göç ve mültecilere yönelik farklı ülkelerde ve toplumlarda araştırmacılar tarafından olumlu ve olumsuz görüşler dile getirilmektedir. Kopenhag Okulu Yaklaşımı'na göre, bazı ülkelerde bu konu siyaset dışı alanda tutulurken, bazı ülkelerde siyasal alan içerisinde, bazılarında ise güvenlik başlığı altında ele alınmaktadır. Bunun nedeni ise burada ortaya koyulmaya çalışıldığı üzere her ülkenin yasadışı göç konusundaki konumunun ve maruz kaldığı göç akımlarının birbirinden büyük farklılıklar göstermesi sebebinden kaynaklanmaktadır.

Çalışmamızın asıl amacını oluşturan AB yasadışı göç ve mülteci konusunu, sınırları koruma politikalarını ve bunların Türkiye ile Avrupa Birliği ilişkilerine etkilerini ele almadan önce göç konusuyla alakalı olarak ortaya atılmış kuramları inceleyelim.

### **1.2.1.Göç Kuramları**

Çalışmanın bu kısmında göç kuramları ele alınacaktır. İlk olarak Ravenstein'in göç kanunundan bahsedildikten sonra diğer kuramlar öne sürüldükleri tarih baz alınarak sırasıyla açıklanacaktır.

Çok sayıda disiplin ve bakış açısı, göçün nedenlerini ve sonuçlarını araştırmıştır. Disiplinler üst bir seviyeye yükselmesi, ekonomi, coğrafya ve sosyoloji gibi alanların

birleştirici teorilerin ortaya çıkmasıyla gerçekleşmiştir (Sert 2016: 508). Farklı kavramsal temellerin oluşmasına etkili olan göç teorileri, birçok etmenlerden yola çıkarak farklı hipotezler oluşturmakta, bunun sonucunda da farklı teoriler ve bakış açıları geliştirilmesi mümkün olmaktadır (Ela ve Özcan, 2017: 187).

1900'lü yıllar uluslararası alanda gerçekleşen göç araştırmalarında kullanılan deneysel çalışmaların genel özellikleri incelendiğinde makro ve mikro seviyede geliştirilen ve uygulanan göç ile alakalı çeşitli kuramsal yaklaşımların ön plana çıktığı görülmektedir. Makro düzeyde yapılan göç araştırmaları genellikle göçün sebeplerini ve önlenemeyen göç akımlarını sorgulayarak ele alırken, mikro düzeydeki göç araştırmaları ise göçmenlerin yaşadığı deneyimlerine ve onların göstermiş olduğu emeklerini, sosyal ve kültürel açıdan içinde buldukları durumda uyum faktörlerine odaklanmıştır (İçduygu, Erder ve Gençkaya, 2014: 35).

Bu bağlamda çok yönlü faktörler göz önünde bulundurularak çeşitli bilimsel teoriler geliştirilmiştir. Genel olarak göç konusu çok kapsamlı bir olgu olması sebebiyle araştırmamızı daha yakından ilgilendiren düzensiz göç konusunda öne çıkan teorileri inceleyeceğiz.

### **1.2.1.1 Ravenstein'in Göç Kanunları**

Teorik olarak göçe dair ilk araştırmalardan birisi olan bu teori Ravenstein'in, 1885 yılında Kraliyet İstatistik Topluluğu'na göç yasaları ve kuramları ile ilgili birçok çevre bilinen çalışmasını takdim etmesiyle ortaya çıkmıştır (Sert, 2016a: 29).

Bu kuramı ilk ortaya atan araştırmacı Ernst Georg Ravenstein tarafından 1885 yılında ele alınan Göç Kanunları (The Laws of Migration) adlı eserinin, göç kuramları ve göçü çözümleme alanında bilinen ilk akademik çalışmalardan biri olduğu bilinmektedir.

Ravenstein yapmış olduğu bu uzun araştırmayla William Farr'ın göç konusundaki düşüncelerini çürütmeye çalışmıştır. William Farr, öne sürdüğü "Göç hareketlerinin, hiçbir resmi kanuna bağlı olmadan ilerlediği" düşüncesini benimsemiştir. Bu bağlamda Ravenstein'in araştırmasının en önemli amaçlarından birisi de, göç olgusunu açıklayabilecek her kesim tarafından onaylanabilen göç kanunlarını bulmaktır. Ravenstein bu araştırmasını 1871-1881 yılları arasında İngiltere nüfus ölçümü sonucunda ortaya çıkan veriler üzerine inşa etmiş ve bu verilerden yola çıkarak göç araştırmalarında kaynak olan yedi göç kanunu hazırlamıştır. Ravenstein'in çalışmasının



çok önemli olarak bilinmesinin sebeplerinden bir diğeri ise, bu araştırmaların ve çalışmanın daha sonra kaleme alınacak birçok göç kuramlarına ve paradigmalarına öncü olmasıdır. Ravenstein'nın 1885'te ortaya çıkan bu çalışması, genel geçer olarak bilinen, göçle alakalı ilk çalışma olma özelliğine sahiptir (Yalçın, 2004, 22; Çağlayan, 2006: 68).

Göç kavramını çok yönlü uzun bir süreç olarak ele alan Ravenstein, göç hareketinin ekonomik ve sosyo-kültürel açıdan daha iyi imkanlar vaat eden yerlere doğru yöneleceğini öne sürmüştür. Ravenstein bu süreci etkileyen temel etmenlerin başında "Uzaklık" faktörü geldiğini belirtmiştir (Ela ve Özcan, 2017: 188). Göçün sürekli artarak devam eden bir süreç olması, endüstrileşme ve sanayileşme dursa bile göç hareketinin artan hızının yavaşlamayacağı Ravenstein'in özellikle değindiği bir diğer nokta olmuştur (Yalçın, 2004: 26).

#### **1.2.1.2. Kesişen Fırsatlar Kuramı**

Kesişen Fırsatlar Kuramı Göç sosyolojisi içerisinde ele alınacak önemli bir diğer kuramıdır. Genel olarak bu kuram incelendiğinde, göçmeni sosyal bir aktör olarak ön plana çıkaran, göç konusunda daha çok mikroya yönelik, kişilerin kendi özgür kararları ve onları bu düşünceye yöneltenler üzerine ağırlık veren bir kuram olduğu anlaşılmaktadır. İlk olarak 1940 senesinde Stouffer bu kuramı ele alıp incelemeye başlamıştır. Stouffer araştırmasını yaptığı bu çalışmada, nüfus değerlendirmelerini kaynak olarak kullanmış, bu sonuçlara göre ikamet ettiği yerlerden başka yerlere taşınan bireyleri önemli bir bilgi olarak kabul etmiş, çalışmasını bu doğrultuda geliştirmiş ve açıklamıştır (Çağlayan, 2006: 77).

Ele alınan bu kurama göre göç oluşumlarında önemli olan etmenler, göç edilecek yol, göç edilecek bölge de ki olanaklar ve sağlanan bu imkanların ne ölçüde olduğudur. Fakat Stouffer'un öne sürdüğü kuramda, bu üç önemli etmenden göç mesafesini çözümlenme faktörü olarak diğer başlıkların önüne yerleştirmektedir. Stouffer'ın düşüncesine göre, göç ile ilgili çalışmalarında çekim etkisi konusunda daha fazla ve yoğun bir şekilde üzerinde durulmalıdır. İki değişik merkezde bulunan çekim etkileri, göç edilecek bölgelere çekim merkezi arasındaki süreç göz önünde bulundurularak analiz yapılması doğru olacaktır (Stouffer, 1940: 846).

Stouffer (1940: 854-856)'a göre; “bir kişi A bölgesinden ayrılıp B bölgesinde bulunan bir eve yerleşiyorsa, B bölgesinde bu kişi için öncesinde meydana gelmiş bireyin doldurabileceği uygun bir pozisyonun olması gerekmektedir. Kişinin ulaşmış olduğu B bölgesinde bulunan boşluğu doldurduğu alan ve bu belirli bilinen bölgenin herhangi bir konumunda yerleşebilecek olduğu halde doldurmadığı benzer alanların bütünü “fırsatlar” olarak tanımlanmıştır. En başta bulunduğu A bölgesinde ki ikametini, hâlihazırda B bölgesinde doldurmuş olduğu ve daha yakın olan birbirine büyük benzerlikler gösteren pozisyonların tanımını ise “kesişen fırsatlar” olarak adlandırmıştır.

Bu bağlamda ele alınan kesişen fırsatlar kuramının Devletlerarası göç olgusu açısından büyük katkısı, iki bölge arasında ki göç mesafesine bağlı olarak kişilerin göç esnasında karşılaştıkları ve meydana gelebilecek olumsuzlukları ön plan da bulundurarak göçü ayrıntılı bir şekilde değerlendirmesidir. Göç üzerinde olumsuz bir etkisi bulunan bir diğer etmense göç amacıyla alınacak olan mesafede, geçilmesi gereken uluslar arası kara ve deniz sınırları ve bu sınırların aşılmasıdır. Çünkü geçilecek her devlet sınırı, başka bir kontrol mekanizmasını ve oldukça güç bir sistemi de karşılarına getirecektir. Böylece, kişilerin uluslar arası yapmak istediği göç hareketini daha da zor hale getiren bir faktör ve ülkeler arası göç konusu için büyük bir sınırlama manası taşımaktadır. Çok yaygın kullanılan ve geniş bir kapsamı bulunan bu kuram çok sık başvurulan özellikle ekonomik sebepli gerçekleşen göçlerde ve iş amaçlı yapılan göç türlerini ele aldığı çalışmalarında sürekli uygulayabileceği anlaşılmaktadır. Buna göre, belirli bir yerde gerçekleştirilen iş olanağı ve bu çalışma imkânlarının ortaya çıkardığı ilgi, bahsi geçen bu kuramın ana işleyiş şeklini meydana getirir. Oluşturulan çalışma fırsatlarının nicel bakımdan fazlalığı ve bu işler de çalışmak isteyen o bölge içinde bulunan halihazırda ki işçilerin sayısı, gerçekleşecek olan göç hareketinin ne ölçüde de meydana gelecek olan akımın büyüklüğünü gösterecektir (Çağlayan, 2006: 77-78).

### **1.2.1.3. İtme Çekme Kuramı**

Bu kuram ilk olarak içerik formüllerini ve çözümlemesini 1966 senesinde Everett Lee kaleme almıştır. Fakat ilerleyen dönemler de bu kurama birçok araştırmacı ve teorisyenler tarafından çeşitli katkılar ve eklemeler yapılarak, kuramın yaygınlaştığı ve geliştiği görülmüştür. Uygulanan bu geliştirmeler kapsamında Lee'nin meydana getirdiği ilk yöntem bütün olarak değişime uğramadan büyük oranda korunmuş olup,

eklenen çok sayıdaki görüşler, bu kuramın temelindeki ana kriterleri çok etkilememiş ve bozulmasına neden olmamıştır.

Lee; 1966 yılında kaleme aldığı “Bir Göç Teorisi” isimli makalesinde kendi teorisinin kuramsal çerçevesini ortaya çıkarmıştır (Yalçın, 2004: 30). Stouffer’ın kavramlarını derinlemesine analiz ederek ve geliştirerek göç olgusunun sebeplerini dört ana etken ile açıklamıştır (Sert, 2016a: 31). Bunlar;

1. Kaynak bölge ile ilgili etmenler,
2. Göç edilmek istenilen bölge ilgili faktörler,
3. Ara engellemeler,
4. Bireysel faktörlerdir (Lee, 1966: 50).

Lee göçmenlerin göz ardı edilmemesi gerektiğini göç eylemlerine odaklandığı kuramında değinmiştir. Bu kurama göre göç edilecek bölge de itici ve çekici faktörler bir arada bulunabilir (Adıgüzel, 2016: 25). Göçün oluşmasındaki nedenleri hedef ülkenin çekici unsurları ile göçün kaynağı olan ülkedeki itici unsurlar belirlemektedir (Sert, 2016a: 31).

İtme-çekme kuramı kapsamında altının çizilmesi gereken bir başka önemli etmen de, göçün kaynağı yani yaşanan konum ile gidilecek son yer arasında bulunan engellerdir. Kişiden kişiye değişmekte olan bu engellerden “Mesafe” en önemli unsurlardan biridir. (Lee 1966: 51 ).

#### **1.2.1.4.Merkez Çevre Kuramı**

Göç kuramları içerisinde kabul görmüş, yaygın olarak faydalanılan diğer bir kuram da “Merkez Çevre Kuramıdır. Bu kuram, bir başka deyişle “Bağımlılık Okulu” olarak da bilinmektedir ve Andre Gunder, Samir Amin, Frank, Immanuel Wallerstein gibi önemli bir çok araştırmacı tarafından desteklenerek bu kuramı olumlu yönde ileriye taşıyarak geliştirilmiştir. Merkez Çevre Kuramı, dünyayı merkez ve çevresi olarak ikiye bölmüş ve bu iki yönlü ayrılmış dünya, birbirine bağımlı, ekonomik olarak ayakta durabilmektedir. Çağdaş ekonomik durumla birlikte kapitalizmin de gelişmesine ve yükselmesine paralel olarak, tabiiyet ekonomik temeli kapitalist sarmallara dönüşmüştür. Geçmiş yıllar göz önüne alındığında Tarihsel görüngeden bakıldığında zaman, kolonicilik düşüncesinin yaygın olduğu geçmiş zamanlar da sömürgecilik ve

kolonicilik dönemleri merkez ve çevresindeki devletler arasında olan bağımlılığın esaslarını oluşturmuştur. Bu bağlamda kesin bir vurgu yapmak icap ederse, merkez çevre kuramının çağdaş dünyadaki temel ilerleyişi, kapitalizm ve ulus-devlet düşünce esaslıdır (Güllüpınar, 2012: 66-67).

Merkez-çevre veya gelişmiş - az gelişmiş devletler arasında olan ilişkileri anlamaya ve yorumlamaya yönelik öne sürülmüş ve geliştirilmiş olan bu kurama göre göç, az gelişmiş olan ülkelere bulunan nitelikli, nitelsiz işgücünün, işgücü talep eden refah seviyesi yüksek gelişmiş ülkelere taşınmasıdır. Bu durum gelişmekte olan ülkeleri olumsuz etkileyen bir harekettir (Güllüpınar, 2012: 67).

Çevre ülkelerdeki bir başka ifadeyle az gelişmiş ülkeler, sermaye başta olmak üzere tarımsal alanlar, işgücü ve öz kaynakların merkez ülkenin kontrolüne geçmesi sonucu kapitalist düzenin etkisi ile dolaşımı hızlanmakta ve bu sürece bağlı olarak önlenemeyen göç hareketlerini beraberinde getirmektedir (Sert, 2016: 512).

Konusu geçen bu kuram, uzun bir süreç içerisinde de gerçekleşen uluslararası göç hareketlerini, globalleşmenin ve sağlam büyük kapitalist ekonomilerin zayıf güçsüz ekonomilere etki ederek yeni bir dünya sistemi meydana getirilmesinin bir sonucu olarak ele almaktadır. Bu olgu, ekonomik olarak fakir ülkelerdeki gelir kaynaklarını azaltarak refah koşulları altında bir yaşam isteyen daha aktif bir işgücünün yaratılmasına sebep olmaktadır. İçinde bulunulan bu süreç, uluslararası büyük şirketler ve doğrudan ve dolaylı yollardan yabancı iş gücü yatırımları ile hız kazanmakta, tarım alanında yenilikler ve tarımsal üretimin düşmesi ile şehir-köy arasında ki ayrım gün geçtikçe daha da genişlemektedir. Bu şartlarda, gelişmiş devletlerde talep edilen nitelsiz işgücü açığı bu ülkelerden göç eden göçmen işçi vasfında bulunan kişiler tarafından karşılanmakta, bu sebeple göç yönelmelerine dayanan uluslar arası da bir işgücü arz-talep düzenlemesine ihtiyaç duyulmaktadır. Sanayisi ve ekonomisi gelişmiş merkez konumundaki devletler, çevre ülkelerin işgücünü ve özellikle beyin göçü adı altında vasıflı işgücünü sömürerek, karşılıklı bir asimetrik bağımlılık ilişkisi meydana gelmektedir (Vural, 2007: 15-17).

Uluslararası göçün sürekli genişleyen ve büyüyen global pazarın politik ve ekonomik boyutunu takip ettiğini iddia eden Merkez-Çevre Kuramı, bunu destekleyen 6 farklı varsayım öne sürmektedir. Bu varsayımlar;

1. Sürekli bir gelişme içerisinde bulunan tüm dünya ülkelerinde kapitalist düzen oluşumunun doğal bir sonucu olan uluslar arası göç, global ekonomik düzenin çevresindeki ülkelere etki etmesi uluslararası hareketini hızlandıran bir faktördür.
2. Uluslararası işgücü akışı, sermayenin ve kaynakların uluslararası akışını zıt yönde takip etmektedir. Çevre ülkelerdeki hareketli nüfusu tetikleyen kapitalist yatırımlar, merkez ülkelerle güçlü maddi ve sosyo-kültürel ilişkiler kurarak ulus ötesi hareketlenmelere neden olur.
3. Uluslararası gerçekleşen göç hareketleri kültürel, dilsel, idari, yatırım, ulaşım ve iletişim bağlantıları erken kurulmuş ve sömürge döneminde dış rekabetten özgür olarak gelişmesine izin verilmesi sebebiyle bu durum ulus ötesi ticari alanların ve kültürel sistemlerin oluşmasına yol açması, geçmiş sömürgeci ülkeler ve o ülkelerin eski sömürgeleri arasında gerçekleşmektedir.
4. Globalleşen pazar ekonomisi kaynaklı uluslararası göçte, devletlerin göç kapasitesini etkilemesi, uluslararası şirketlerin deniz ötesi yatırım hareketlerini düzenlemek ve sermayenin uluslararası dolaşımını kontrol etmek şeklindedir.
5. Kapitalist ülkelerin devlet yöneticileri, başarısız olduklarında diğer ülkelerde bulunan yatırımlarını kontrol altında tutmak ve küresel pazarın genişlemesini benimseyen yabancı devletleri yöneten hükümetlerin varlığını sürdürebilmesi için yapılan tüm dış müdahaleler (siyasi, finansal ve askeri), birçok merkez ülkelere doğru uluslararası göç dalgası oluşturmaktadır.
6. Uluslararası meydana gelen göçler, piyasa yaratma dinamiklerinden ve küresel ekonominin yapısından kaynaklanmakta olup, gelir dağılımında ki farklar veya istihdam oranında meydana gelen artış veya azalış ile çok ilgili değildir (Massey vd, 1993: 447-448).

#### **1.2.1.5. Göç sistemleri Kuramları**

Afrika kıtasının hemen her bölgesinde kırsal alanlarda bulunan barınma gıda ve sağlık sorunları yaşayan insanların kentlere doğru gerçekleştirdiği göç hareketlerini derinlemesine inceleyen Mabogunje bu kuramı uzun yıllar geliştirmiştir (1970). Daha sonra bir çok araştırmacı yazar bu kuramı uluslar arası boyutta ele alarak geliştirmiş ve göç çalışmalarına dahil etmişlerdir (İçduygu, Erder ve Gençkaya, 2014: 40).

Bu kurama göre dünya sistemleri kuramına paralel biçimde devletlerarası çoklu ilişkiler, siyasal ekonomi, ortak hareketlilik ve kurumsal etmenler önem kazanmaktadır.

Göç sistemi, karşılıklı göç akışı olan gelişmiş az gelişmiş ülkeler arasında yaşanmakta ve genel olarak geçmişte gelişmiş ülkelerin sömürge kolonileri kurduğu ülkeler arasında, kültürel bağ ve ortak değerler bu göç sürecini kolaylaştırmış ve hız katmıştır. Karşılıklı bu durum sadece devletler arasında değil aynı zamanda ailevi kişisel bağlar ve sosyo-kültürel bağlar aracılığıyla da meydana gelebilmektedir. Ve bu nedenle makro ve mikro yapıları içeren bir süreç söz konusudur (Toksöz, 2006: 20).

#### **1.2.1.6. Dünya Sistemleri Kuramı**

Temelini Wallerstein'in 1970'lerde geliştirmiş olduğu kavramlardan alan, tarihsel-yapısalcı bir kuram olarak da bilinen, entelektüel kökeni Marksist politik ekonomiye dayanan bu yaklaşımın dünya genelinde ekonomik ve politik gücün dağılımının eşit olmadığına vurgu yapmaktadır. Buna göre göç, kapitalizmin yayılmacı yapısından kaynaklı olarak ucuz iş gücünün sermaye için aktif hale gelmesinin bir sonucudur. 1980'lerde Sassen, Portes ve diğerlerinin yaptığı çalışmalara göre kapitalist dünya sisteminde işgücünün yeteri olmadığı bir yerde veya işgücünün esnek ve ucuz olmadığı durumda göçmen işgücü tercih edilir (Toksöz, 2006: 19). Dünya sistemi göç kuramı temel varsayımları temel olarak aşağıdaki gibi sıralanabilir

Kapitalizmin gelişmesiyle meydana gelen eşitsizlik ortamı ve ekonomik düzensizliklerin doğal sonucu olarak uluslararası göç hareketleri, gün geçtikçe büyüyen global piyasaların siyasi ve finansal oluşumlarını izler. Massey, göç ağını "göçmenlerin aileleri, arkadaşları ve ülkelerinde kalan yakınları ile karşılıklı ilişkilerinin bir bütünü olarak" tanımlar (Bayraktar, 2014).

## **BÖLÜM 2: AVRUPA BİRLİĞİ'NİN YASADIŞI GÖÇLE MÜCADELE POLİTİKALARI VE ARAÇLARI**

2000'li yıllardan itibaren az gelişmiş diğer ülkelerden Avrupa Birliği topraklarına yönelen göç hareketleri AB'nin yüz yüze kaldığı en büyük temel sorunlardan birisi olmuştur. AB'nin bütünleşme çabalarına ve sürecine ekonomik, siyasi ve toplumsal olumsuz etki eden bu yasal ve yasa dışı göç akımları birlik içerisinde büyük endişe yaratmaktadır. AB'nin yeni oluşturduğu ve uygulamaya başladığı katı göç politikalarının sebepleri de meydana gelen bu göç akımlarını kontrol altına almak istemesidir (Samur 2008: 1).

Avrupa toprakları, uzun yüzyıllar boyunca dünyanın en hareketli insan dolaşımlarının gerçekleştiği, toplumsal göç akımlarının, göç alan ve veren çift yönlü bir durum olmakla birlikte çoğu zamanda transit geçiş bölgesi olarak da göçmenlerin ilgi odağı olmuştur (Parlak, 2017: 285-286).

Avrupa Toprakları 1500'lü yıllarından sonra, genellikle göç veren bir bölge olmasına karşın 1900 yıllara gelindiğinde özellikle 2. Dünya savaşından sonra gelişen sanayi, refah seviyesinin artması ve iş gücü olanaklarının çok olması sebebiyle gözle görülür bir yoğun göç alan coğrafya olmuştur. Avrupa Birliği, imzalamış olduğu uluslararası anlaşmalarda yasal, yasadışı göç ile iltica sorunlarına yönelik olarak geçmişten günümüze birçok şartlar ve kaideler koymak istemesi, göç konusunu belirli bir kalıba oturtma niyeti olduğunu ve anlaşmalara bazı maddeleri ısrarla eklemek istemesi de bu konuda çözüm bulma kararlılığını açıkça yansıtmıştır (Parlak, 2017: 285-286).

Avrupa Birliği'nde, göç ve mülteci politikalarının gelişimine bakıldığında oluşturulan ortak politikaların daha çok düzensiz göçün önlenmesi ile mücadele ve sınır kontrollerinin deki güvenlik konularını ele aldığı görülmekte, yasal çerçevede yapılan göç, ikinci plana atılmakta ve oluşturulan politikalarda daha çok güvenlik odaklı bir gelişim görülmektedir.

Birleşmiş Milletler'in göçmen tanımı temelinde, 2005 yılında dünya çapında 9 milyonu mülteci olmak üzere 200 milyon civarında uluslararası göçmen olduğu tahmin edilmektedir. Dünyadaki 35 kişiden birisi uluslararası göçmendir. Başka bir açıdan

bakıldığında, dünya nüfusunun yalnızca % 3'ü uluslararası göçmendir. Uluslararası göçmenlerin sayısı 25 yılda iki kattan fazla artmıştır ve 21. yüzyılın yalnızca ilk beş yılında 25 milyon kişi göçmen sayısına eklenmiştir. 1990 yılından önce, dünyadaki uluslararası göçmenlerin çoğunluğu gelişmekte olan ülkelerde yaşamaktaydı; günümüzde ise çoğunluk gelişmiş ülkelerde bulunmaktadır ve bu oran artmakta olup 2050 yılında toplam göçmen sayısının 270 milyonu aşacağı tahmin edilmektedir (Şemşit, 2010: 10-11).

**Tablo 1**  
**Uluslararası Göçmen Sayıları (milyon)**

Gelişme Grupları	1970	1990	2000	2010
Dünya	84	156	178	214
Gelişmiş Ülkeler	43	82	104	128
Gelişmekte Olan Ülkeler	41	73	74	86
Az Gelişmiş Ülkeler	41	73	74	87

**Kaynak:** (Bakırtaş, 2012)

Birleşmiş Milletlerin yayınladığı Uluslararası Göç analizleri dikkate alındığında 2010 yılında dünya nüfusunun % 3,1 i göçmenler oluştururken, işgücü ve refah seviyesinin yüksek olduğu gelişmiş ülkelerde ki göçmen sayılarının toplam nüfus içerisinde kalan sayısal oranı 10,3 olduğu tespit edilmiştir. Daha az gelişmiş ülkelerde ki orana bakıldığında ise bu oran 1,5 olarak görülmektedir. Dünya genelinde ki toplam göçmen oranına bakıldığında bunların %32,6'sına Avrupa ev sahipliği yaparken, %23,4'ü de Kuzey Amerika'da bulunmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nin sınırları içerisinde kalan toplam göçmen oranı ise %20 olarak belirtilmiştir. Ekonomik olarak gelişmiş Devletler olan Almanya, İngiltere, Fransa, İtalya gibi Avrupa ülkeleri diğer ülkeler ile karşılaştırıldığında yüksek oranlı göçmen nüfusuna sahiptirler (Bakırtaş, 2012: 232-233).

Bu sonuçlara bakıldığında her yıl ne kadar fazla önlem alınırsa alınsın göçmen sayıları giderek artmıştır. Göç olgusunun temelini inilmeyip çözümü sınır kontrollerinde arayan gelişmiş ülkeler gelecekte de büyük göç akımlarına maruz kalacağı anlaşılmaktadır.

### **2.1.AB'nin Ortak Göç Politikası Oluşturma Çalışmaları**

Globalleşen dünyanın ihtiyaç duyduğu ülkeler arasında olan rekabet, devletlerarası çoklu ilişkilerde gelişme gösterirken, AB'nin yürürlükte olan göç politikasının değişmesi ve güncel duruma uyarlanması gerekmektedir. Avrupa Birliği bu bağlamda,



karşılaştığı başlıca sorunlar olan yasadışı göç ile etkin mücadele, göçmenlere daha iyi şartlar altında yaşam sunabilme, birleşme sürecinde karşılaşılabilecek sorunlara yönelik çözüm formülleri üretme ve birlik ülkelerine yönelen göç akımlarında maddi olarak yararlanma gibi çeşitli alanlarda, daha güncel olan kolay uygulanabilir programlar ve sistemler geliştirmeyi benimsemektedir (Özgür, 2013: 86).

Avrupa Birliği ülkeleri, 60 yıldan fazla bir zamandan bu güne iç işleri ve hukuki konularda iş birliklerini farklı seviyelerde iki taraflı, bölgesel ve özellikle Avrupa Konseyi adı altında veya uluslar arası daha çok İnterpol ve Birleşmiş Milletler bünyesinde sürdürme ve geliştirme çabası içinde olmuşlardır (Ülger, 2003: 36-37).

Avrupa Birliği'nin yasa dışı göç konusunun önemini anlaması diğer uluslararası kuruluşların yapmış olduğu çalışmalar ile ortalama aynı zamanlara yani 1970 ile 1975'liyilları arasına tekâmül etmektedir. Bu dönemde, Birleşmiş Milletler ve Uluslararası Çalışma Örgütü yasa dışı göç, mülteci, sığınmacı konularının önemini anlamış bu konulara daha çok önem vermiş ve çözüm arayışlarına odaklanmış bir kısım çalışmalara da başlamışlardı. İlk olarak göçmen işçiler için yapılan maddi manevi destek, barınma ve korunma, bilgi edinme, eşit ve adil davranma, fırsat eşitliği yaratmak ve meydana gelebilecek tüm suiistimallere önlem almak maksadıyla 24 Haziran 1975 senesinde “ Göçmen İşçiler Hakkında 143 sayılı Sözleşme” Uluslararası Çalışma Örgütü(ILO) tarafından kabul edilmiştir (Nakhoul, 2014: 64).

1978 yılına gelindiğinde Avrupa Birliği Komisyonu, mülteci, yasa dışı göç ve göçmen işçiliği konularını ele alan 4 ana başlık unsurunu içeren taslak bir metin çalışması hazırlamıştır. Bu metinde;

- Avrupa Birliği'ne üye ülkeler arasında yasa dışı göç ve yasa dışı göçmen işçiliğine ilişkin iş birliğini kuvvetlendirme
- Ortak cezalar geliştirmek
- İşverenlerin zorunluluklarını yerine getirmelerini sağlama
- Çalışanların haklarını gözetme ve koruma, konularına yer vermiştir.

Taslak düzenlemeye bakıldığında, bir yandan yasa dışı göçle mücadele esas alınırken diğer yandan da yasa dışı göçmen dahi olsa çalışanların hakları korunmak istenmektedir. Ancak bu taslak metin hiçbir zaman uygulamaya konulamamıştır. Kısa bir süre sonra Komisyon yaptığı açıklamada: “ Politik alanda ve hukuki düzenlemedeki zorluklardan dolayı” uygulanamadığını belirtmiştir (Akgün, 201: 78-80).

### **2.1.1. 1975 Trevi Grubu**

Küreselleşen dünya ile birlikte, sınır ötesini aşan birçok suçlarda gözle görülür önemli bir artış meydana gelmiş ve bur artış beraberinde farklı suç unsurları ortaya çıkmaya başlamıştır. Avrupa için terörizm ile mücadele 1970’li yıllar önemli bir dönüm noktası olmuş ve bu kapsamda ele alınan en öncelikli konuların başında gelmiştir. Uluslararası terörizm probleminin de Avrupa Birliği ülkelerine taşındığının bir göstergesi olan 1972 yılında Münih Olimpiyatları sırasında gerçekleşen kanlı terör saldırıları olmuş ve vakit kaybetmeden biran önce TREVI’nin kurulması gereksinimini ortaya çıkarmıştır (Occhipinti, 2002: 2-5). 1971 ve 1972 yıllarında hükümetler arası görüşmeler neticesinde 12 Avrupa devleti tarafından TREVI grubunun kurulmasına karar verilmiştir. Bunun üzerinde de 1975 yılında TREVI grubu kurulmuş ve bu grup 1976 yılında kesin olarak faaliyetlerine başlamıştır.5 adet olan Trevi grupları iç işleri, Adalet ve ilgili diğer kamu yetkililerinin terörizmle mücadele, yasa dışı göç, güvenlik eğitimleri ve işbirliği için oluşturulan bir kuruluş olmuştur. İlerleyen dönemlerde kapsamı genişleyerek diğer organize ve büyük suçlara da yönelmişlerdir. Maastricht anlaşmasına kadar etkinliğini ve faaliyetlerini sürdürmüştür (Akgün, 2011: 83).

Her ne kadar güçlü bir işbirliği modeli olmasa da, Avrupa ülkeleri arasında oluşturulan ilk hükümetler arası suç ile mücadele birliği olması sebebiyle önem arz eden TREVI Grubu, zaman içerisinde diğer hükümetler arası işbirliği modellerin de öncüsü olmuştur. Örnek vermek gerekirse Avrupa Birliği Polis Teşkilatı olarak adlandırılan “EUROPOL’ün kurulması düşüncesi, 1991 yılında Lüksemburg’da bir araya gelen TREVI çalışma grubunun görüşmelerinde uzlaşmalar neticesinde, Amerikan FBI modelinde bir Avrupa Polis Birliği’nin oluşturulması tavsiye edilmiştir (Europol, 2009).

### **2.1.2. Schengen Sözleşmesi**

1970’li yılların sonunda bir yandan ekonomik durgunluk ile mücadele eden Avrupa ülkeleri diğer yandan yasadışı göç, bir takım diğer suçlar ve aralarında yaşanan

uyumsuzlukların üstesinden gelme yolunu ortak bir şekilde oluşturulmaktan geçtiğini düşünmekteydiler. Bu sebepten ötürü kendi aralarında bir takım düzenlemeler ve anlaşmalar yapılmıştır. Schengen Anlaşması bu düzenlemelerin başında gelmektedir.

Almanya, Hollanda, Fransa, Belçika ve Lüksemburg gibi büyük Avrupa ülkelerinin bir araya gelerek 14 Haziran 1985 yılında kendi aralarında ki sınırları kaldırdığını, vatandaşlarının kara, deniz ve hava yolları ile gerçekleştirdikleri dolaşımarda gümrük ve polis kontrolü olmadan serbest geçiş hakkı bulunan bir bölge oluşturma kararına varıp toplam 33 maddeden oluşan Shengen Anlaşmasını imzalamışlardır.

Vize, iltica, polis ve hukuk iş birliğine ilişkin düzenlemeler dışarısında kalan sınır kontrollerin de yapılan uygulamaları değiştiren, hukuk ve genel düzeni aksatmayacak şekilde serbest dolaşıma ilişkin çalışmalar yapılarak ve bu konuyla ilgili gerekli güvenceleri vermiş olup, fiziki sınırların kaldırılmasını kolaylaştırmak Schengen Antlaşması'nın temel amacı olmuştur (Beşe, 2002: 79).

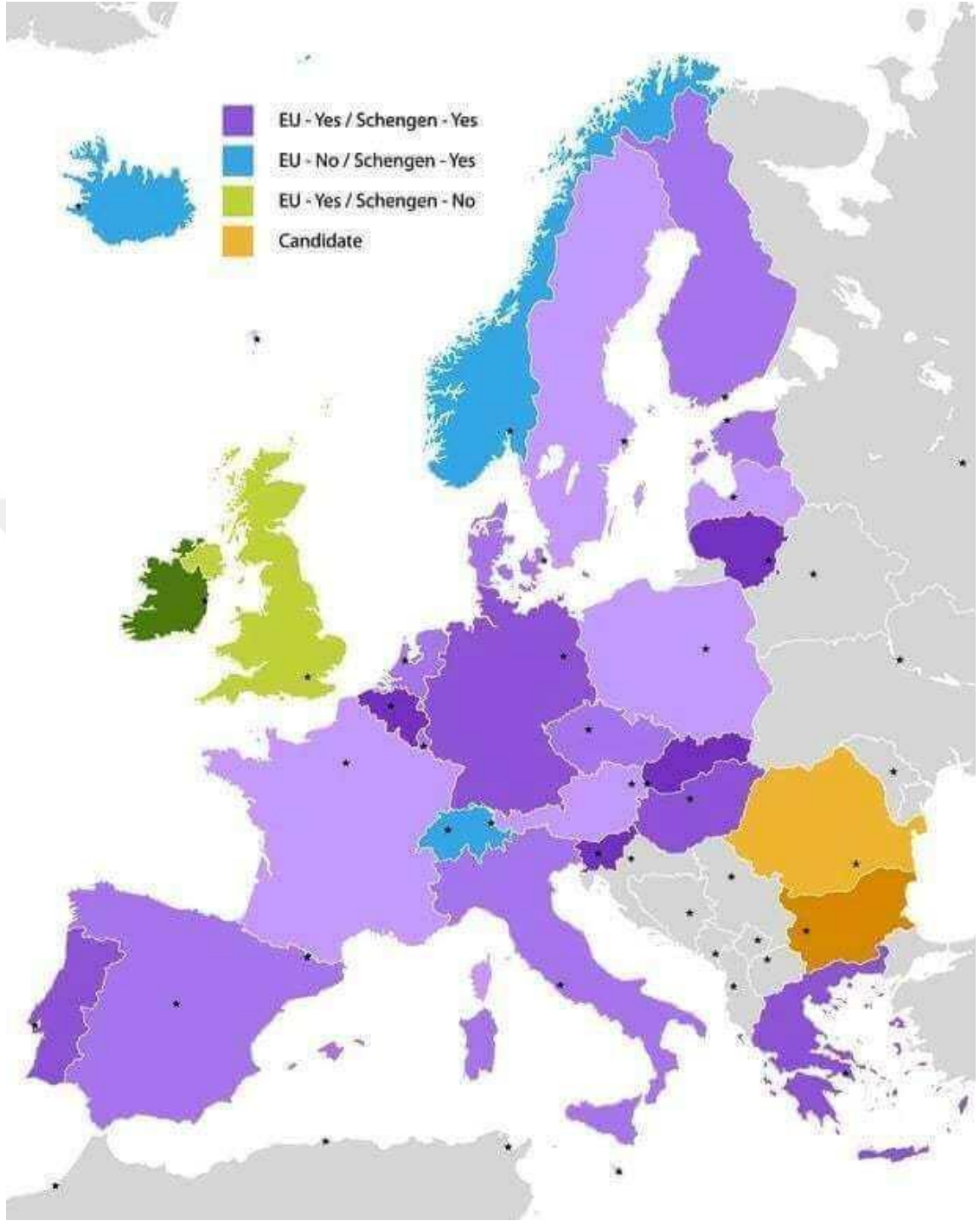
Schengen Anlaşması'nın 2. Maddesi içerisinde yer alan "İç sınırlar, şahıslar üzerinde hiçbir kontrol yapılmadan herhangi bir noktada geçilebilir." Hükümünü 5 yıl süre geçtikten sonra hayata geçirecek önlemler hakkında detaylı Sözleşmesi hazırlanması 19 Haziran 1990 tarihinde, Schengen Sözleşmesi (Schengen Convention) imzalanmıştır. Ancak az gelişmiş Doğu Avrupa ülkelerinden gelebilecek kitlesel göç korkusu sebebiyle, Ocak 1990 itibariyle yürürlüğe girmesi planlanan Schengen sisteminin uygulanmaya başlaması ve iç sınırların kaldırılması kesin tarihi belli olmayan konuları gelecek bir zamana bırakılmıştır. Sınır kontrollerinin tamamıyla kaldırılması ve sadece tek bir dış sınırın oluşturulması bu sözleşmenin 26 Mart 1995'te yürürlüğe girmesiyle gerçekleşmiştir (Özcan, 2005: 29).

Schengen Sınırlar ile ilgili Yönerge kapsamında, dış sınırlarda AB vatandaşlarına en düşük seviye de evrak talebin de bulunulurken, AB vatandaşı olmayan diğer ülke vatandaşları ise gereğinden fazla irdelleyici evrak kontrollerine tabi tutulmaktadır. Bu yönergeye göre, AB vatandaşı olmayan kişiler aşağıdaki kontrollere tabi tutulmakta, bunlardan herhangi birinin eksik olması durumunda girişlerine müsaade edilmemektedir. Bu kontroller:

- Geçerli seyahat belgelerinin olup olmadığı,

- Vizelerinin süresinin dolup dolmadığı ve geçerliliği,
- Ülkeye geliş amacının ne olduğu ve yeterli geçim parası olup olmadığı,
- Schengen Bilgi Sistemi veri kaynaklarına göre haklarında açılmış herhangi bir tehdit kaydı olup olmadığını belgelenmelidir.
- Bunların yanında, kamu düzenine, iç güvenliğe, genel halk sağlığına, Avrupa Birliği devletlerinin uluslararası alanda ilişkilerine tehdit faktörü olarak değerlendirilmemesi gerekmektedir (AB Resmi sitesi, 2005).

AB'nin altıncı genişlemesi kapsamında, 2003 yılında AB üyeliğine adaylığı kabul edilen ve 3 Ekim 2005'te üyelik müzakerelerine başlayan Hırvatistan ile müzakereler 2011 yılında tamamlanmıştır. 1 Temmuz 2013 tarihinde Avrupa Birliği'nin 28. Ve son üyesi olmuştur (AB Bakanlığı Resmi Web Sayfası, 2019).



**Şekil 1:** Schengen Ülkeleri ve AB Ülkeleri Haritası

**Kaynak:** Official Schengen web page, European Commission, 2014: 2

Schengen Anlaşmasının amacı, yasadışı göç konusunda etkin mücadele bağlamında bazı önemli tedbirler almak ve bu alanda işbirliği oluşumunu sağlamaktır. Bunun için de başka bir uygulama olan SIS programı devreye sokarak, kişiler hakkında büyük ve detaylı bir kayıt sistemi oluşturmaktadır. Bu sistem sayesinde, ilgili güvenlik kurumları tarafından kimlik tespiti amacıyla yapılacak genel kontrollerde, kolayca bu bilgi kayıt sisteminden veriler alınarak kişinin kanunlara aykırı bir davranışta bulunup bulunmadığı hızlıca görülebilecektir. Bu sistem yasadışı göçmenlerin tespit edilmesinde kullanılması düşünülen en etkili uygulamalarda biri olarak kabul edilmektedir (European Commission, 1987). AB yasa dışı göç ve iltica konusunda farklı prosedürler uygulasa da temelde yatan amaç AB ülkelerine gelen göçü kontrol altına almak ve yönetmektir.

### **2.1.3. AB Tek Senedi**

Avrupa'nın bütünleşme yönündeki çabalarından bir diğeri ise Schengen Anlaşması'ndan sonra 17 Şubat 1986 imzalamış oldukları Avrupa Tek Senedi(ATS) olmuştur (AB resmi sitesi, 1987). 1970 ve 1980 yıllarında oluşturulan bir dizi kurumsal düzenlemelerin sonucunda meydana getirilebilmiş bir yapı olup, birliğin oluşturulamaması ekonomik açıdan getirdiği sıkıntılar, başta ABD, Japonya ve Çin gibi ülkelerle, global pazarda yeteri kadar rekabet edilememesi nedeniyle giderek büyüyen bir sorun olması, Tek ve bütün bir "Avrupa" olmanın gerekliliğini daha açık bir şekilde anlaşılmasına neden olmuştur. Bu sorunları aşabilmek maksadıyla, bazı uygulanan politikalarda güncelleme yapılması, özellikle de karar alma süreçlerinde oybirliği sisteminden vazgeçerek nitelikli oy çokluğu ile karar alma sistemine geçilmesi önemli bir gerekliliktir (Özcan, 2005: 34-35).

ATS ile göç ve iltica konularında üye devletler, kendi aralarında karşılıklı ilişkilerin geliştirilmesi ve güçlendirilmesini amaçlamışlardır. Bu antlaşma ile Avrupa Birliği'nin ilk ana hedefi kişilerin, malların ve hizmetlerin dolaşımını sağlayacak özgür, serbest bir alan oluşturmaktır. Bu durum aynı zaman da yeni oluşumlara ve yapılanmalara zemin hazırlamıştır.

Tam anlamıyla 1987 yılında yürürlüğe giren Avrupa Tek Senedi(ATS), siyasal işbirliği topluluk anlaşmalarına eklenerek, bağlı üye devletlerin Avrupa Birliği'nin uluslar arası politika oluşturma ve yürütme işlevini hukuken üstlenmesini sağlamıştır. Ortak dış politika uygulamalarına topluluk güvenliği faktörü 1993 yılında imzalanacak olan

Maastricht anlaşması ile eklenecektir. Tam anlamı ile Avrupa Birliğinden söz edilmesi için bütünleşmenin boyutlarını ekonomi dışında kalan alanlara da yayma amacı güden Maastricht Anlaşması imzalandıktan sonra gerçekleşecektir (Çayhan, 2002: 45).

#### **2.1.4. 1992 Maastricht Anlaşması**

Bu anlaşmanın önemi Avrupa Birliği'nin yapı taşlarını oluşturması ve üç sütunlu bir mekanizma işleyişi sürecine başlamasıdır. 1992 senesinde imzalanan, Avrupa Birliği Anlaşması olarak da bilinen Maastricht anlaşması ilk olarak "Avrupa Toplulukları", ikincisi "Ortak Dışişleri Güvenlik Politikası" ve son olarak "Adalet ve İçişleri" başlıklı üç sütunlu yapı olarak 1993 yılında yürürlüğe girmiştir (AB Bakanlığı, 2011: 24). Böylece içinde birçok kurum ve kuruluşu bulunan uluslararası alanda ortak hareket edebilme mekanizmalarıyla birlikte daha etkin ve aktif olan Avrupa Birliği olma süreci başlamıştır.

**Tablo 2**  
**AB' in Üç Sütunu**

1.Sütun	2. Sütun	3. Sütun
Avrupa Toplulukları	Ortak Dış Ve Güvenlik Politikaları	Adalet ve İç İşlerinde İşbirliği Politikaları
Maastricht Antlaşması'nın II, III ve IV No'lu başlıkları ile yenilenen, AKÇT, AET, AAET'yi ortaya çıkaran geleneksel antlaşmalar.	Maastricht Antlaşmasının V No'lu başlık, J-J.11 arasındaki maddeleri	Maastricht Antlaşmasının VI No'lu başlık, K-K.9 arasındaki maddeleri
I. sütunda yüksek seviyede bütünleşme söz konusudur. Karar verme süreci, esas olarak, nitelikli çoğunluk yöntemiyle, yönetmelik, yönerge gibi Topluluk hukuki araçlarıyla alınır ve AB Komisyonu, girişimde bulunma hakkına sahiptir.	Avrupa Toplulukları'nın yanına bu iki sütunun eklenme amacı ABA, Ortak Dış ve Güvenlik Politikası ile Adalet ve İçişleri alanlarında üye devletlerarasında iş birliği için kurumsal bir çerçeve sunabilmek için eklenmiştir. Birliğe üye devletler bu hassas ve önemli konularda, kararların oy birliği ile hükümetler arası olarak alındığı daha düşük derecede bir politik bütünleşmeyi kabul ettiler.	

**Kaynak:** Bozkurt, Özcan, Köktaş, 2001

Bu antlaşmanın imzalanıp yürürlüğe girmesi, Avrupa Topluluğu'nun 30 yılı aşkın tarihinde varılan en önemli anlaşma olarak nitelendirilmiştir (Bozkurt, Özcan ve Köktaş, 2001: 26-27). Böylece Avrupa Topluluğu adı değişerek günümüzde de geçerli kullanılan isim olan Avrupa Birliği adını Maastricht Antlaşması ile almıştır.

Daha önce oluşturulan Trevi grubunun Avrupa Birliğini oluşturan 3. Sütunu olan Adalet ve İçişleri bölümüne entegre edilmesi göç grupları ve diğer ilgili kurumların tek çatı altında birleştirilip kurumsallaşması açısından önem arz etmektedir (Canpolat ve Arıner 2012: 12).

Para politikaları dâhil olmak üzere pek çok konuda düzenlemeler getiren Maastricht Anlaşması'nın göç ile ilgili hususları üçüncü sütunda düzenlenmiştir. Üye devletler



kendi aralarında gerçekleştirdiği “Adalet ve İçişleri” alanında yoğun işbirliği ve sınır kontrollerinin nedenlerinden en önemlisi Schengen Anlaşması’ndan sonra kendi aralarında ki sınırların kalkmasıyla Ortadoğu ve Doğu Avrupa da meydana gelen siyasi iktidarsızlığa karşı ortak hareket edebilme ve çıkan güvenlik sorunlarını çözümlene arayışı içinde olmalarıdır (Beşe, 2002: 85).

Maastricht Anlaşması ile Adalet ve İçişlerinde ortak işbirliği politikaları AB çatısı altında yer almış olsa da, birinci sütun olan “Avrupa Toplulukları” sütunundan daha farklı bir yapıya sahiptir. 1. sütun, devletler üstü bir statüsü bulunurken, 2. ve 3. sütunlar ise devletlerarası olma niteliğindedir (EUABC,2019).

Maastricht Antlaşması’nda ele alınan iç güvenlik ile bağlantılı “ortak çıkar başlıkları” olarak dokuz tane ana politika alanı belirlemiş olup bunlar;

- Sığınma politikası stratejileri,
- Dış sınır kontrolleri,
- Üçüncü ülke vatandaşlarına uygulanan göç politikaları,
- Uyuşturucu ve uyarıcı madde kaçakçılığı,
- Dolandırıcılık,
- Cezai ve hukuki işbirliği,
- Gümrük konularında ki işbirliği,
- Polis teşkilatı ve ilgili kolluk kuvvetleri arasında işbirliği (özellikle uyuşturucu ile mücadele konusunda ciddi boyutta ki suç türlerine ilişkin)
- Avrupa Polis Teşkilatı öncülüğünde Avrupa Birliği üye ülkeler arasında etkin bilgi alışveriş sistemi (Lodge ve Bayburtlu 2002: 13).

Bunun yanında göç ve sığınma konularında çalışacak gruplar oluşturulmuş ve bu grupların kurulması göç stratejilerinin oluşturulması ve yasadışı göç sorununa önem verilmesinin bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Giderek daha büyük bir sorun

haline gelen göç ve özellikle yasadışı göç kontrol altına alma konusunda, bu dönemde farkındalığın arttığı ve düzenlemeler getirildiği görülmektedir (Özgür, 2013: 97-98).

### **2.1.5. 1992 Europol**

Düzensiz göç, kimyasal maddeler, uluslararası insan kaçakçılığı ve diğer kaçakçılık türleri, terörizm, uyuşturucu ve uluslararası suçlar vb gibi bir takım tehdit, Maastricht Anlaşması ile AB güvenliği kapsamı içine dahil edilmiştir. Maastricht Anlaşması, bir Avrupa Polis Teşkilatı adı altında bilgi alışverişi ve bir takım güvenlik tedbiri alınması için EUROPOL'ün kurulması öngörmüştür.

ABA'nın K. 1 (9) maddesinde belirtilen Avrupa Polis Bürosu ya da kısaca bir "Avrupa Polisi" düşüncesi, AT üyesi ülkelerin polis şeflerinin Uluslararası Polis Teşkilatı Interpol'ün yetersizliği konusundaki düşüncelerinden dolayı 1970'lere kadar uzanarak bu konudaki ilk resmi düşünce 28-29 Haziran 1991 tarihindeki AT Bakanlar Konseyi'nin Lüksemburg Toplantısı'nda kabul edilmiştir (Beşe, 2002: 92).

Bu bağlamda 1 Ekim 1998 yılında tüm taraf ülkeler tarafından onay görüp kabul edilerek imzalanan EUROPOL anlaşmasının bazı gerekli resmi işlemlerinin yerine getirilmesi ve tam anlamıyla yürürlüğe girip uygulanması 1 Temmuz 1999 tarihini bulmuştur. Europol bir Avrupa Birliği kuruluşu niteliği kazandıktan sonra bu yapılanmanın genel bütçesi, AB'nin bütçesinden karşılanmaya başlanmıştır. Görev tanımında birçok suçlarla mücadele etme ve önleme olan EUROPOL'ün daha çok yasadışı göç ve insan ticareti, terörizm, uyuşturucu ticareti, çocuk pornografisi, radyoaktif maddelerin yasadışı ticareti, kara para aklama genel olarak uluslar arası boyutta gerçekleşen veya gerçekleşebilecek şebeke suçları ile mücadele etmek ve önlemektir (Europol Official Page, 2009).

EUROPOL'ün bir suçu araştırabilmesi ve ilgilenebilmesi için meydana gelen suçun;

1. Şebeke olarak birden fazla kişinin işlendiğine dair somut kanıtlar bulunması
2. AB'ye bağlı iki veya daha fazla üye ülkeyi ilgilendirmesi ve boyutu, önemi ve neticesi bakımından uluslararası ağır suç türlerinden olan, yasadışı göç ve insan ticareti, terörizm, uyuşturucu kaçakçılığı ve benzeri suçlardan olması gerekmektedir (Interpol Official web page).

Böyle bir merkezileşmiş kurum, kriminal suç faaliyetleri ile uluslararası boyutta mücadele etmek ve önlemler almak için çok önemli olmaktadır. Zira farklı devletlerde toplanan istihbari bilgiler, merkezi bir kuruluşta tek bir merkezde toplanacaktır. Fakat terörizm alanlarındaki suçlar istihbarat çalışmalarının gizli ve önemli olması nedeniyle, bu konudaki istihbari bilgi ve belgelerin Europol'e aktarılması ve doğal olarak, bir, başka ülkelerle paylaşılması konusunda, bazı ülkelerin çekimser olması ve bu konuya sıcak bakmamasına sebep olmuştur. Çünkü uluslararası terörizm tehdidine maruz kalmış ülkeler, bu konuda elde etmiş oldukları istihbarat verilerinin, uluslararası değişim ve paylaşımı sürecinde sızabileceği ve bu bilgilerin kullanılamaz gelebileceği endişesini duymakta ve bu konuda kıskançlık yapmaktadırlar. Bunun da ötesinde bu ülkeler kendi güvenlikleri ile ilgili politikalara kendileri karar vermek ve bu konuda operasyon yapma tekeli sürdürmek istemektedirler (Beşe, 2002: 93).

Yasa Dışı Göç, insan kaçakçılığı ve Terörizm Avrupa birliğini en çok endişelendiren, mevcut politikalara ek olarak yeni düzenlemeler yapılması ve güncellenmesine ihtiyaç duyduğu konuların başında gelmeye devam etmiştir.

Amsterdam Anlaşması'nda bulunan 29. Maddeye göre Avrupa Polis Teşkilatı'nın görev alanları ve kapsamı 2001 yılından sonrasını kapsayacak şekilde kendi vatandaşlarının can ve mal varlıklarını en yüksek seviyede koruma sağlamak için, adalet, özgürlük ve güvenlik alanında her türlü uluslararası suçları kapsayacak şekilde artırılmıştır (Özgür, 2013: 92-93).

#### **2.1.6. 1997 Amsterdam Anlaşması**

Maastricht Anlaşması'nın ardından göç yönetimiyle alakalı ortak bir politika ve işbirliği belirlenmesinden kısa süre sonra Amsterdam Anlaşması devreye girmiş olup bu gelişmelerin sonucu olarak göç ve mülteci politikalarına ilişkin farklı bir bölüm oluşturulmuş ve bununla birlikte devletlerin ulusal egemenlik alanlarına dahil ettiği yasa dışı göç olgusu önemli bir alanda Birliğin yetki alanında olması çok önemli bir ilerleme olarak görülebilir.

Maastricht Anlaşması, Roma Anlaşması ve AB Tek Senedinin bir birini tamamlayan eklemelerin sentezlenip geliştirilmesi sonucunda 1996 yılında hükümetler arası toplantılar yapılarak, 2 Ekim 1997 yılında yapılan konferansın ardından imzalanmış olan Amsterdam Anlaşmasının yürürlüğe girmesi 1 Mayıs 1999 yılını bulmuştur.

Yürürlüğe giren bu anlaşma ile daha önce konuyla alakalı diğer anlaşmalarda yer alan özellikle güvenlik, yasadışı göç, ırkçılık, bölgesel kalkınma, kamu yararı ve çevresel sorunları ilgilendiren politika ve stratejiler geliştirilip ve uygun eklemeler yapılarak somutlaştırılmıştır. Ele alınan temel ilkeler bağlamında temel hak ve özgürlükleri kısıtlayan ve uymayan üye ülkelere nasıl ve ne boyutta yaptırımların uygulanacağı birlik karar mekanizması tarafından belirleneceği ifade edilmiştir (Dedeoğlu, 2003: 60).

Schengen Müktesebatı'nın AB'ye entegre edilmesiyle birlikte, iç güvenlik konusunda kurumsal alanda bir gelişme sağlanmış olup, özellikle göç, sığınma, sınırların korunması, uyuşturucu ve uyarıcı madde kaçakçılığı, adli ve hukuki işbirliği gibi konularda önemli bir adım atılmıştır (Özcan, 2004: 135-136). Ancak Schengen Müktesebatı'nın Topluluk Haklarına dâhil edilmesinden sonra, AB'ye katılacak olan yeni ülkelerin sırtına, göç politikalarının uygulayıcıları ve denetleyicileri olma sorumluluğunu getirmiştir. Avrupa Birliği'ne yeni katılacak her devlet, doğrudan birliğin dış sınırı haline gelmiş olacağından, aynı zamanda AB dış sınırı haline gelmiş olacaktır.\* Bunun dışında, topluluk hukuku altında ortak güvenlik politikası ile dış politikada ortak hareket etme konusu) da Amsterdam Anlaşması kapsamında ele alınmış ve bu konudaki kararlı tutum ortaya konmuştur (Maganza, 1998: 174).

#### **2.1.7. 1999 Tampere Sözleşmesi**

Daha önce AB ülkeleri arasında varılan anlaşmalar ve varılan sonuçlar neticesinde özellikle Amsterdam Antlaşmasında göç ve mülteci konusunda alınan kararlara ulaşmak ve uygulayabilmek için yeni bir eylem planı hazırlamak gerekiyordu. Bu durum 15 AB üye devletinin başkanlarını Finlandiya'nın Tampere şehrinde bir araya getirmiştir.

O güne kadar AB tarafından birçok düzenleme ve zirve yapılmasına karşın, göç politikası konusunda sadece belirsiz bir ana hat ortaya konulabilmiş, bunun yanında sığınma konusunda bir nebze olsun ilerleme kaydedilebilmiştir. Tampere Zirvesi bu konudaki eksikliği girmeye odaklanmış olup yürürlüğe girmiştir (Townsend, 2003: 2).

Tampere Zirvesi sonuç bildirgesinde, ayrı birer konu olarak algılansa da, birbiriyle yakın ilişki içerisinde bulunan göç ve sığınma konularında güncel politikaya ihtiyaç olduğu aktarılmıştır. Avrupa göç ve sığınma stratejisi ve politikasının oluşturulması konusunda aşağıda verilen başlıklar adı altında bazı kararlar alınmıştır (Özgür, 2013: 106).

- Yasa dışı göç akımlarının geldiği Kaynak ülkelerle çoklu iş birliği oluşturulması,
- Ortak Avrupa Birliği Sığınma mekanizması oluşturulması,
- Birlik dışında kalan Üçüncü ülke vatandaşlarına adil ve eşit davranma,
- Göç akımlarını kontrol edebilme ve yönetme,

Tampere Zirvesi'nin temeli; ortak sığınma sistemi, kaynak ülkelerle işbirliği, üçüncü ülke vatandaşlarına AB vatandaşlarına yakın haklar tanınması ve göç akımlarının yönetimidir(Ovalı, 2006: 91). Tampere Zirve sonuçları, reel politika alanında Amsterdam Antlaşması'nın uygulanma sürecini hızlandırmış ve süreci bundan sonraki aşamaya taşınması beklenmiştir. Özellikle ortak sığınma sistemi, ortak göç politikası ve güvenlik ve iç işlerinin dışsallaştırılması konularında ileri adımlar atılmış ve yol haritası belirlenmiştir (Boswell, 2002: 30).

Tampere Zirvesi'ndeki kararlar özellikle güvenlik ve adalet konularında Üye Ülkelerin güvenlik kaygılarından dolayı sekteye uğramıştır. Bu da istenilen amaçlara ulaşmada sürecin yavaşlamasına neden olmuştur. Üye Ülkeler, göç gibi ülkelerindeki sosyal, ekonomik, siyasal konuları etkileyecek bir durumda ulusal yetkilerini devretmekte oldukça isteksiz bir tavır sergilemiştir. Aynı zamanda Parlamento'nun görüşlerinin dikkate alınmaması demokrasi açığı eleştirilerini getirmiştir (Baldaccini ve Toner, 2007: 265).

#### **2.1.8. Göçe Küresel Yaklaşım**

Tarih 2004 yılının sonlarını gösterdiğinde Avrupa Birliği ülkelerinde bir takım yenilikler getirilmesi ve daha güncel programlar uygulanması ele alınmıştır. Brüksel de toplanan Avrupa Konseyi güvenlik, adalet ve özgürlüklerin daha da güçlendirilmesi amacıyla "Hague" adı verilen bir ortak programı 2004 Kasım ayında kabul etmiştir (European Council, 2004).

Kabul edilen bu program Tampere Zirvesinde ele alınan yasadışı göç ve sığınmacılık konularında gerçekleştirilen uygulamalar ile kat edilen ilerlemeleri kısaca anlatan "Hague" sınır kontrolleri bağlamında göç olgusunun ortaya çıkış nedenleri, yasal olup olmaması, göç en kişilerin entegre edilmesi ve kaynak ülkeye geri gönderme gibi bütün aşamaları için geniş bir kapsamı bulunan bir strateji oluşturulmasının gereğini ele

almıştır. Bu yaklaşımın bir gereksinimi olarak da kaynak ve belli süre duraklama yapılan ülkeler ile sıkı bir işbirliği yapılmasından söz edilmiş olup 2005 Ekim ayında Hampton Court'ta gerçekleştirilen devlet liderleri toplantısında konunun önemi ve aciliyetine tekrar vurgu yapılarak dile getirilmiştir. Avrupa Komisyon'undan öncelikle Afrika ve Ortadoğu üzerinden gelecek göçler ile alakalı yapılması gereken önlemleri açıklayan bir rapor hazırlanmasını talep etmesi üzerine 20 gün gibi kısa bir sürede Avrupa Komisyonu önceliklerin belirtildiği ön rapor hazırlamıştır (COM, 2005). Bu raporun içeriğinde, bir ilk olarak göç probleminin küresel bağlamda ele alınmasının önemiyetinden ve ilgili bu problemlerin çözüme kavuşturulması için kaynak ve transit ülkelerin finansal ve politik yönden kalkınmalarının temel unsur olmasından söz edilmiştir. 2005 Aralık ayında kabul edilen “göçe küresel yaklaşım” komisyon içinde geniş kapsamlı bir tanımı olup göç konusunun üstesinden gelebilmek için birlik dışı olan ülkelerle yapılacak kapsamlı ve düzenli bir iş birliği ile kalkınma ve dış ilişkiler politikalarının birleşmesi ile çözümleneceğinden söz edilmiştir (COM, 2007: 18). Böylece göçe sebep olan temel faktörler ele alınması kapsamında göç ile ekonomiyasi kalkınma arasında bağlantı kurularak bir yol izlenecektir. Bu küresel yaklaşımın temellerinin atıldığı başlangıç yılı 2006 olmuş, sene sonuna gelindiğinde bu tarihe kadar yapılan gelişmelerinin de olduğu kapsamlı bir rapor hazırlanarak sunulmuştur (COM, 2006).

İlk başta Akdeniz'in güneyi ve Sahra-altı Afrika ülkelerine odaklanan bu yaklaşım, düzensiz göç ve yasa dışı göçe karşı programlanmıştır. Ancak aşamalı olarak coğrafi alanın genişlemesiyle beraber diğer sınır komşularını da kapsayarak, 2012 yılında Konsey tarafından “Göç ve Hareketliliğe İlişkin Küresel Yaklaşım” olarak kabul edildi. Şüphesiz ki, bu gelişmenin ardında 2011 yılında başlayan ve alanı giderek genişleyen Arap Baharı süreci vardır. Akdeniz'in güneyinde yaşanan düzensizliğe karşı, göçün AB siyasi gündeminin üst sıralarına yerleşmesi ile beraber, tutarlı ve kapsamlı bir göç politikası ihtiyacı belirlemiştir. Tüm bunlar ışığında Komisyon, Küresel Yaklaşım politikasının Birlik önceliklerini daha iyi yansıtacak, komşu ülkelerle diyalog ve işbirliğini somut adımlara dönüştürecek bir yapı önermiş ve bunların sonucunda Avrupa Birliği'nin göç politikaları “Göç ve Hareketliliğe İlişkin Küresel Yaklaşım” (GAMM) adı altında kapsamı genişletilerek, yenilenmiştir (COM, 2011).

### **2.1.9. 2008 Avrupa Birliği Sığınma ve Göç Paktı**

Oluşturulan bu pakt, gelecek için göç ve sığınma konusunda AB'nin yasal çerçevesini oluşturmaktadır. Avrupa Konseyi beş temel taahhüt ortaya koymuştur. Bunlar:

- Öncelikler, ihtiyaçlar ve Üye Devlet kapasitelerine göre yasal göçü düzenlemek ve entegrasyona teşvik etmek,
- Yasadışı göçü kontrol etmek ve transit ülkeye ya da kaynak ülkeye geri dönüşü temin etmek,
- Daha etkili sınır kontrolü yapmak,
- Avrupa Sığınma Sistemi'ni inşa etmek,
- Kaynak ülke ya da transit ülke ile göç ve gelişim arasındaki ilişkiyi uyum içinde sürdürmek için kapsamlı bir partnerlik kurmak şeklinde sıralanmıştır (COM, 2011).

Avrupa Konseyi Sonuç Bildirgesinde, göç hareketlerini yönetmek için kurulacak olan sistem, sadece varılacak ülke ile sınırlı kalmayıp, kaynak ülkeleri, transit ülkeleri ve mültecileri de kapsayacak biçimde geliştirilmelisini ifade etmektedir. Bu pakt ilerleyen dönemlerde diğer göç ile ilgili Programlara da temel bir zemin hazırlayacaktır.

Pakt kapsamında, göçün sifıra indirilmesi varsayımının hem gerçeği tam anlamıyla yansıtmadığı hem de tehlikeli sonuçlar meydana getireceği vurgulanarak altı çizilmiştir. Bunun yanında, yasal çerçeveler de gerçekleştirilen göçlerin organize edilerek kontrol altına alınıp fayda sağlayarak ve halka entegre edilebilir bir enstrüman olarak görüldüğünün ifade edilmesi, yasadışı göçlerde ise etkin ve efektif mücadele edilerek kontrol altında tutulması gereken bir güvenlik problemi olduğunu ifade etmesi önem arz etmektedir (European Pact on Immigration and Asylum, 2008: 2).

Paktın yayınlanmasından sonra, 16 Aralık 2008 tarihinde “Yasadışı ve sığınmacı olarak kalmak zorunda olan birlik dışı üçüncü ülke vatandaşlarının geri gönderilmesine ilişkin üye ülkelerde uygulanması gereken ortak sabit projeler ve prosedürler” konusuyula alakalı bir bildiri yayınlanmıştır (OJL, 2008). Bu belge de göçmenlerin ülkelerine geri dönüş prosedürlerine açıklık getirilmiş ve takip edilecek kurallar ile yerine getirilecek yükümlülükler ele alınmıştır. Bu kapsamda, yasadışı ve kontrolsüz bir şekilde gelen kişilere yedi ile otuz gün arasında bir süre tanınarak kendi isteğine bağlı olarak gönüllü

dönüş yapılması istenilmektedir. Eğer yasadışı göçmenler, bu süre içerisinde gönüllü olarak geri dönüş yapmadığı takdirde ilgili devlet tarafınca göçmenin kendi ülkesine gönderilmesi ile alakalı kararlar alınacağı ve bu kararlar uygulanırken hangi prosedürlerin ele alınacağı açıklanmıştır.

#### **2.2.10. Göç ile İlgili Yapılan Diğer Yasal Düzenlemeler**

Avrupa Birliği ülkeleri tarafından, sığınma, sınır güvenliği ve yasadışı göç konularına birliğin uyumu ve sürekliliği bakımından büyük önem taşınması, her yıl birçok defa göçün her türlü yönüne yönelik yeni politikalar geliştirilmektedir. Geçmişten günümüze kadar gelen tarihsel süreç içerisinde sorunun hangi aşamaları geride bırakarak günümüzde ki halini aldığı hususunu anlaşılabilmesi açısından mevzuat ile ilgili temel dokümanlar, zirveler ve anlaşmalar yukarıda incelenmiş ve açıklanmıştır. Fakat bu incelenen başlıkların dışında daha çok bizim çalışmamızın konusu olmayan fakat “kontrol altında tutulabilen ve fayda sağlanabilen göç” ile ilgili olmak kaydıyla birçok önem arz eden ortak anlaşmaların, uygulanan politikaların özetle isimlerine göz atılması ve kaynaklarının belirtilmesi göç konusunun ne denli önemli olduğunu göstermesi bakımından ayrıca önem taşımaktadır. Yapılan bazı yasal çalışmaları sıralayacak olursak örnek olarak aşağıdaki başlıkları gösterebiliriz.

- Aile birliğinin sağlanması haklarına ilişkin 22 Eylül 2003 tarihli ve 2003/86 sayılı numaralı konsey yönergesi (OJL, 2003: 251).
- Kısa süreli ikamet etmeyen ve daha uzun zaman dilimlerini kapsayacak sürede kalan üçüncü ülke vatandaşlarının vaziyetlerine ilişkin 25 Kasım 2003 tarihli ve 2003/109 sayılı numaralı konsey yönergesi (OJL, 2004: 16).
- Üçüncü ülke vatandaşları olan kişilerin sosyo-kültürel alanlarda, eğitim-öğretim, öğrenci değişimi programları, ücretli veya ücretsiz staj yapma veya gönüllülük esasına dayanan hizmetler amacıyla kabul şartlarına ilişkin 13 Aralık 2004 tarihli ve 2004/114 sayılı numaralı konsey yönergesi (OJL, 2004: 375).
- Üçüncü ülke vatandaşları olan kişilerin bilimsel araştırma ve çalışma amacına yönelik kabul edilmelerine ilişkin özel prosedürler ile alakalı olan 12 Ekim 2005 tarihli ve 2005/71 sayılı numaralı konsey yönergesi (OJL, 2004: 289).



- Üçüncü ülke vatandaşlarının nitelikli işlerde iş bulma amacı doğrultusunda kabul ve ikamet şartlarına ilişkin 25 Mayıs 2009 tarihli ve 2009/50 sayılı konsey yönergesi (OJL, 2009: 155).

- Yine üçüncü ülke vatandaşları ile ilgili olan üye ülke toprakları içinde çalışmalarına ve ikamet etmelerine ilişkin izin alabilme konusunda tek tip ile bir başvuru şekli oluşturulmuştur. Ek olarak üye ülkelere yasal yollardan gelmiş olan ve burada ikamet eden üçüncü ülke vatandaşı çalışanlara ilişkin ortak haklara sahip olabilmesine dair 13 Aralık 2011 tarihli ve 2011/98 sayı numaralı yönerge (OJL, 2011: 343).

- Her türlü göç ve sığınma konularında Avrupa Komisyonu tarafından 2009 yılından başlamak üzere yıllık göç ve sığınma değerlendirme için sunulan diğer yıllık raporlar.

## **BÖLÜM 3: TÜRKİYE’NİN YASA DIŞI GÖÇ, SİĞİNMA VE SINIR GÜVENLİĞİ İLE İLGİLİ YASAL DÜZENLEMELERİ**

Bu bölümün içeriğinde daha çok Türkiye’nin AB üyelik sürecinde uyum çalışmaları ve sınır güvenliğini korumak için yasadışı göç ve mülteci sorunu ile ilgili almış olduğu bir takım önlemleri ve resmi mevzuat kararlarını ele almıştır. Bu zorlu ve değişken sürecin, Türkiye’nin mülteci ve yasadışı göç politikalarına olumlu ve olumsuz etkisi ile yasal ve yasadışı göç konusunun Avrupa Birliği’nin uygulamış olduğu ilgili mevzuatına karşılıklı uyum çalışmalarına etkileri de çalışmamızın ana konularından sapmadan bu bölümde ayrıca ele alınıp analiz edilecektir.

### **3.1. Avrupa Birliği Yolunda Yasa Dışı Göç ve Türkiye**

Uluslararası yoğun göç hareketlerinden etkilenen ve bu hareketlerin çoğu zaman hedefi olan, kurulduğu tarihten beri farklı dönemlerde şahitlik etmiş ülkelerden birisi de şüphesiz Türkiye Cumhuriyetidir. Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşunun ilk yıllarında yapılan, Türkiye sınırları dışarısında yaşayan Müslüman ve Türk olan soydaşların Türkiye’de belirli uygun bölgelere, Türkiye’de yaşayan Müslüman ve Türk olmayan kişilerin ise ülke dışına göç etmesi kurumsallaştırılarak uygulanmıştır. Bu uygulamadaki amaç ulus-devlet oluşturulup ülke nüfusunu arttırmaya yöneliktir. İskan ve çeşitli nüfus politikaları aracılığıyla ulus devlet yaratılma sürecinde türdeş bir toplum oluşturma vizyonu benimsenmiştir (İçduygu, Sert ve Karaçay, 2009: 239). Daha önce de belirtildiği üzere 1951 Cenevre Anlaşması ve 1967 tarihli protokol ile mültecilerinin tanımı ile alakalı olarak ortaya konan “coğrafi sınırlama” başlığı mülteci statüsünün sadece Avrupa’dan gelen sığınmacılara verileceğini diğer ülkelerden gelen sığınmacılara mülteci statüsünün verilmeyeceği kararı alınmıştır.

1920’li yılların içerisinde, ulus devlet inşa projesi kapsamında gerçekleştirilen göçler sonrasında kalan sürede uluslararası Türkiye’de göç olgusundan bahsedebilmek için 1980’li yıllara kadar sınırlı kaldığını, İçduygu detaylı olarak bizlere aktarmıştır. Türkiye’nin ele aldığı ve uygulamış olduğu ulusal göç stratejileri 1980’li yıllarda göç hareketlerinin yüksek boyutta artmasına kadar geçen sürede, kısa vadeli ve geçici politikalarla biçimlenmiş, yürürlüğe giren yasal düzenlemeler uluslararası kuruluşların ısrarları ile özellikle BMMYK ve Uluslar arası Göç Örgütü’nün tasarladığı işbirliği modelleri kapsamında yön bulmuştur. Bu süreçte genel olarak yasadışı göçmenlerin ve

sığınmacıların pozisyonlarının belirlenmesinde 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde Türkiye'nin koymuş olduğu "Coğrafi Çekinme" maddesi ile ilgili sorunlar meydana gelmiş, bir takım yasal düzenlemeler yapılarak bu sorunların üstesinden gelinmeye çalışılmıştır (İçduygu, Sert ve Karaçay, 2009).

Avrupa Birliği topraklarına ulaşmaya çalışan göçmenlerin transit geçiş güzergahı haline gelen Türkiye'nin göç politikaları konusunda kararlı ve daha güncel yapılanmalara gitmesi Avrupa Birliğine tam üyelik müzakereleri başladığı zamana denk gelmiştir. Bu üyelik sürecinde AB'nin Türkiye'den değiştirmesini ve güncellemesinin istediği bir takım kapsamlı politikalar bulunmakta olup bunlar özellikle yasal ve yasadışı göç, kontrolsüz gerçekleşen göç akımlarının önlenmesi, iltica ve sınır güvenlikleri ile ilgilidir. Türkiye'nin göç ve iltica alanında düzenlemiş olduğu politikalar, uyum sürecinin getirmiş olduğu genel şartlar doğrultusunda Avrupa Birliği politikaları ile çok benzerlik gösterip onlara bağımlı hale gelmesi, Katılım ortaklığı Belgelerinin imzaladığı 2000'li yıllarda başlamıştır (ORSAM, 2012: 17).

AB'nin Türkiye tarafından yasadışı göç ile mücadele ve sınır güvenliği kapsamında yapılmasını talep ettiği düzenlemelerin, Türkiye'nin bu konudaki ulusal önceliklerini gözetmediğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Çünkü yapılması istenen düzenlemeler, tek taraflı olarak AB tarafından aday ülkelere sunulan anlaşmaların uygulamaya geçirilmesi talep edilen düzenlemelerdir. Bu açıdan bakıldığında, Türkiye'nin AB üyelik süreci ile birlikte, AB kapsamında göç ve sınır yönetimi ile ilgili düzenlemelerini AB düzenlemelerine uygun hale getirmesi gerekmektedir. Yapılan incelemelerde de görülmektedir ki, yapılması istenilen düzenlemeler AB'nin kendi güvenlik önceliklerini dikkate alırken, Türkiye'nin ulusal güvenlik önceliklerini dikkate almadığı; tam tersine günümüzde yasadışı göç konusunda AB'nin sahip olduğu "hedef ülke" olma konumunu Türkiye'ye devretmeye yönelik düzenlemeler olduğu görülmektedir (Özgür, 2013: 234). Nitekim Türkiye'nin özellikle son dönemlerde kendisine yönelmiş olan yasadışı göç akımları açısından çoğunlukla transit (%62) azalma göstermiş ancak artan oranda hedef (%28) ülke konumuna geldiği, Emniyet Genel Müdürlüğü İstatistiklerinde de ortaya konulmuştur (Polis Akademisi, 2012: 25).

### **3.1.1. Yasa Dışı Göç ve İnsan Kaçaklığında Türkiye'nin Konumu**

Türkiye, az gelişmiş veya gelişmekte olan doğu ülkeleri ile ekonomik olarak gelişmiş batı ülkeleri arasında doğal bir geçiş güzergahında ve bulunduğu fiziki konumu ile Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının kesişim noktasında önemli bir köprü görevi gören, üç tarafı denizlerle çevrili, Karadeniz'e kıyısı ve limanı bulunan ülkelerin açık denizlere ulaşmak için tek çıkış kapısı olan İstanbul ve Çanakkale Boğazlarını elinde bulundurmaktadır. Aynı zamanda demokratik bir hukuk devleti olan Türkiye'nin sosyal refah seviyesi de giderek artmaktadır. Bu özellikleri sayesinde Türkiye'yi hedef alan ve ülkemizin yol güzergahlarını kullanarak AB ülkelerine yapılan yasa dışı göç ve insan ticareti oranını yükseltmektedir (Akcadag, 2012: 27).

Göç politikası oluşturma konusunda yakın bir zaman dilinme kadar da etkin ve sistematik bir strateji oluşturamayan Türkiye, binlerce kilometre kara ve deniz sınırlarında çok sayıda sınır kapısı bulunması nedeniyle yabancıların giriş çıkışlarını kontrol etmede zorluk yaşamış ve günümüze kadar süregelen göç hareketlerine maruz kalmıştır (Özgür, 2013: 201).

1970'lerin sonuna gelindiğinde Rusya'nın Afganistan topraklarını işgal etmesi, İran'daki siyasi rejim değişikliğinin meydana getirdiği bunalım, Orta Doğu ve Irak'taki iç çatışmalar ve siyasi krizler Türkiye'nin maruz kaldığı bu göçün karmaşık bir hale gelmesine neden olmuştur. Ancak uluslararası ilişkileri şekillendiren olguların ve güvenlik algısının değişmesinin yanı sıra AB adaylık süreci, Türkiye'yi göç konusunu gözden geçirmek zorunda bırakmıştır (Akcadag, 2012: 29).

### **3.1.2. Yasa Dışı Göçün Türkiye'ye Etkileri**

Bir ülkeye göç eden göçmen ve mültecilerin o ülkede yaşayan topluma olumlu ve olumsuz etkileri bulunmaktadır. Bu etkiler başta ekonomik, güvenlik ve kültürel alanlarda kendini göstermekte ve göçmenlerin topluma entegrasyonunun önemini ön plana çıkarmaktadır.

Türkiye'nin göçmenlerin entegrasyonu için düzenleyici geçerli bir sistemi bulunmamaktadır (BMMYK Türkiye, 2005: 41). Bu sebeple entegrasyon faaliyetleri için devlet kurumlarının birbiri ile koordinasyonlu olması ve bu faaliyetleri yürütecek kuruluşların denetim sorumluluğunun olması gerekmektedir. Bu kapsamda sivil toplum

kuruluşları, işverenler ve yerel ve genel idarelerin önlem alıp düzenli faaliyetlerde bulundurulması gerekmektedir.

### **3.1.2.1.Güvenlik ve Yasa Dışı Göç**

Komşu ve sınırları yakın ülkelerde yaşanan savaş, karışıklık, iç işlerindeki genel yaşamın kötüleşmesi, can ve mal güvenliğinin olmaması, zor şartlar altında yaşam mücadelesi, ekonomik sebeplerin sürekli artış göstererek devam etmesi Türkiye'ye yapılan ve Türkiye'den diğer gelişmiş ülkelere yapılan yasadışı göçlerin sürekli artış göstermesine sebep olmaktadır (Özgür, 2013, 202).

Türkiye'ye yönelik göçü iki gruba ayırmak mümkündür. Bunlardan birincisi Türkiye'den diğer AB ülkelerine öncelikle Yunanistan'a geçebilmek için gelenler, ikincisi ise çalışarak yeteri kadar para kazandıktan sonra ülkelere dönmek niyetinde olanlardır. Türkiye'ye yasadışı yollardan gelen yabancılar Türkiye'de kaçak olarak olsa da bir iş bulamadıkları takdirde çeşitli suçlara karışmaktadır (Akkuşoğlu, 2006: 115). Bu durum kamu güvenliği içinde tehdit oluşturmaktadır. Ancak her iki durumda da bulunanlar bazı hallerde kaçak çalışma ve sınır ihlali haricinde kaçakçılık, uyuşturucu ve yasadışı eylem ve hareketler içerisinde de bulunabilmektedirler (Gençler, 2002: 35).

Türkiye'ye yasadışı yollardan giriş yapan göçmenlerin çoğu, ülkenin Doğu ve Güneydoğu kara sınırları ile deniz sınırlarını kullanmaktadırlar (Akgün, 2011: 56-57). Bu durum, sınırlarda bir güvenlik endişesi doğmasına neden olmaktadır. Göçmen kaçakçılığının bir sektör haline gelmesi, bu kazanç kapısının bireysel olabildiği gibi örgütlü bir suç haline gelmesine neden olmuştur. Uyuşturucu kaçakçılığında olduğu gibi, özellikle terör örgütlerinin en önemli gelir kaynaklarından biri haline gelmiştir (Akkuşoğlu, 2006: 116).

Yasadışı göç hatta yasal göçün sonucu olarak ortaya çıkan diğer bir güvenlik sorunu ise göçmen düşmanlığıdır. İster yasal olsun, ister yasadışı olsun bir ülkede yaşayan hatta işçi olarak çalışan bir yabancıya karşılaşıldığı zorluklardan biri de, sosyalleşme süreçlerinin son derece zayıf ve marjinal ölçülerde olmasıdır. Göçmen, yaşadığı ülkenin dilini ve toplumsal yaşamını öğrenememekte ve toplum içinde edindikleri deneyimler de çok dar bir çerçevede kalmaktadır. Bunlar göç ettikleri ülkelerde "istenmeyen yabancılar" olarak o toplumların siyasal, sosyal ve kültürel etkinliklerine katılamamakta ve çoğunlukla yerli halktan ayrılmış soyutlanmış kenar mahallelerde oturmakta, yerli

halkla sosyal ilişki kuramamakta, neticede yabancı düşmanlığından kaynaklı ayrımcılığa, hatta ırkçı saldırılara maruz kalabilmektedir. Durumu yasal olanlar için bile bu durum geçerlidir. Bununla birlikte, Türkiye'de Avrupa'dakilere benzer türden büyük çapta yabancılara karşı saldırılar gerçekleşmemektedir (Güven, 2013: 221-222).

Yasadışı göç tüm bunların yanında toplum sağlığını da etkileyebilmektedir. Yasadışı yollardan ve vize alarak gelen vizesi bittikten sonra Türkiye de kalan yabancı kadınların büyük kısmı fuhşa yönelmektedir ve bu durumda insan ticareti kapsamı altında değerlendirilmektedir. Artan fuhuş oranları ise salgın hastalıkların çoğalmasına sebep olmaktadır (Şen, 2018).

NTV Haber'in 27 Mart 2019 tarihinde yayınlamış olduğu;

Refah seviyesi yüksek olan ülkelere yasa dışı göç eden göçmenlerin her bir kişi için Türk parası ile 10 bin TL ile 15 bin TL arasında para ödediklerinin belirtilen haberde, şöyle aktarıldı:

“PKK’lı insan kaçakçıları nitelik ve örgütlenme açısından birçok Avrupa- balkan kökenli insan kaçakçılarından daha iyi organize olduğu belirtiliyor. Örnek vermek gerekirse küçük araçlarla birkaç kişiyi taşıyabilen Arnavut insan tacirlerine karşın PKK terör örgütüne bağlı insan kaçakçıları bu işi daha büyük araçlarla yapıp otobüs ve minibüsleri kullanarak bu sayıyı 20 – 30 gibi ciddi boyutlara taşımaktadır. Ekonomik ve siyasi olarak gelişmiş Avrupa ülkelerine yerleşmeyi isteyen göçmenlerin büyük bir kısmı, Yunanistan’da belirli süre kalarak birçok farklı işlerde çalıştırılıyor. Pkk’nın insan kaçakçılığını uluslararası boyutta yaptığının, Türkiye, Irak, Suriye, İran ve Kıbrıs da bulunan motor tekne şişme bot temin eden insan kaçakçılığı yapan kişiler ile irtibatla ve temas halinde olduğunu Yunan güvenlik kurumlarınca belirtilmiştir (www.police-voice.com, 2015).

### **3.1.2.2. Yabancı Kaçak İşçilik**

Yabancı işçi göçü ile alakalı olarak tarihte bazen olumlu bazen de olumsuz örnekler ile karşılaşılabiliriz. 1960 ve 70 li yıllarda Almanya’ya yapılan yabancı işçi göçü buna en iyi olumlu örneklerden birisidir. Artan refah seviyesi ile yerli insanların ağır ve tehlikeli işlerde çalışmak istememesi gibi sebeplerden ötürü bu çeşit işlerde çalışmak ve işçi ihtiyacını karşılamak için diğer gelişmemiş ülkelere ihtiyaca göre işçi talep edilmektedir (Akkuşoğlu, 2006: 118).

Diğer taraftan gelişmiş ülkeler, nitelikli ve genç iş gücünü talep etmektedirler. Bu işçiler, içine girdikleri endüstriyel çevrelerde yeni yetenekler kazanmak bir yana, oldukları nitelikleri de kaybetmektedirler. Bu nitelik aşınması, nitelik gerektiren, yüksek ücretli, güvenli ve istikrarlı işlerin yerli işçilere özgülenirken, tek düze ve hiçbir nitelik gerektirmeyen, güvencesiz, istikrarsız, ağır, yorucu ve pis işlerin göçmen işçilere verilmesi ile bağlantılıdır (Güven, 2013: 221).

Kaçak işçi, üreten ve hasılaya sebep olan fakat hukuki varlık bakımından tescil edilememiş, görülmeyen işçi niteliğindedir. Bunun doğal sonucu olarak da bu durum, bireyin o ülkedeki insanca yaşamayı sağlayabilecek asgari haklardan dahi yoksun kalmasına sebep olmakta ve adeta geçmişte gerçekleştirilen kölelik olgusunun çağımızdaki modern boyutunu yansıtmaktadır (Gençler, 2002: 31-33).

Türkiye'deki yasadışı göçmen işçilerin üç farklı kategoride yer aldıkları görülmektedir. Türkiye'yi öncelikli olarak hedef ülke olarak gören eski Doğu Bloğu ülkelerinden gelen göçmenlerin tarımsal alanda ve ev işlerinde kayıt dışı çalıştırıldıkları görülmektedir. İkinci türdeki göçmenlerin ise göçmenlerin ulaşmak istedikleri asıl ülkeye gitmek için Türkiye'yi transit ülke olarak gören, genellikle İran, Suriye, Afganistan, Bangladeş, Sri Lanka, Pakistan, Kongo ve diğer orta Afrika ülkelerden gelen ve Türkiye'yi Avrupa Birliği devletlerine geçişte Transit ülke olarak kullanan göçmenlerdir. Bu yasadışı göçmenler de Türkiye'de buldukları süre içerisinde çeşitli sektörlerde kayıt dışı işlerde çalışabilmektedirler. Üçüncü kategorideki göçmenler ise, iltica başvurusu kabul edilmeyip de ülkeyi terk etmeyen ve çeşitli işlerde kayıt dışı çalışan işçilerdir (Apar, Carrera ve Kirişçi, 2004: 17).

Türkiye'de sayısı kesin olarak bilinmeyen, yüz binlerce kaçak yabancı göçmen işçinin var olduğunu bilmekteyiz (Duymaz, 1995: 8). Bu kaçak göçmen işçilerin hemen hemen tamamına yakını insan kaçakçıları tarafından Türkiye'ye sokularak kayıt dışı iş alanlarında çalıştırılmaktadır. Birçok farklı milletten insanların yasal veya yasadışı yollardan Türkiye'ye gelmesindeki temel neden kendi ülkeleri ve bölgelerinde olan siyasi iktidarsızlık, devlet baskısı ve bölgesel çatışma ortamlarından kaynaklanmaktadır. Çalışma ve işleri bakanlıklarının verilerine göre ülkede kayıt dışı çalışan kaçak göçmenlerin sayısını Bir milyon kişi olarak tahmin etmekte bu sayı ise ülke nüfusunun % 4 'üne tekabül etmektedir (Akkuşoğlu, 2006: 120).

Bu konu Türkiye açısından birçok konu hakkında sorun teşkil etmektedir. Gelen yabancıların çalışma istekleri ve para biriktirme düşünceleri işverenler tarafından bilinmekte olup bunu fırsata çevirerek, yasadışı işçilik ile birleştiğinde vasıfları ve yaptıkları işlerde bir biri ile bağlantısı pek olmadığından yerli işçileri iş bulma ve verimli çalışma açısından olumsuz etkilemektedir. Bu durum iş bulan yerli işçilerin daha düşük ücretle çalışmaya da itmiştir.

Yerli işçiler ve sendikalar yabancı göçmenleri kendi işlerini ellerinden aldıklarını ve işverenler ile pazarlık konusunda güçlerini elinden alan bir etmen olarak görüp suçlamaktadırlar. Bu sebepten sendikalar göçmen işçileri sendikalarına almamaktadırlar. Göçmen işçiler sendika kurma hakkı ellerinden alınmakta ve bunlar işçi göçü kapsamında gelmiş olanlardır ve bir baskı grubu oluşturamamaktadır (Güven, 2002: 222). Yasa dışı yollardan gelen göçmen işçiler de ise kayıt altında olmadıkları için sendika hakkı söz konusu değildir.

### **3.1.3. Türkiye'nin Yasa Dışı Göç Politikaları**

Türkiye topraklarına doğru yönelen büyük ve yasadışı göç hareketlerini önlemeye yönelik Türkiye'nin nasıl bir göç stratejisi izleyeceği ve ne boyutta bir önlem alacağı birçok uzman ve araştırmacı tarafından uluslar arası ilişkiler bağlamında yorumlanarak cevap bulmaya çalışılmıştır. Bu konuyu üç aşamaya ayırıp, derinlemesine araştırıp analiz eden yazarlardan biriside Ahmet İçduygudur.

İçduygu'ya göre; ulus-devlet inşasının ilk bölümü, 1923-1950 yılları arasını kapsayan zaman dilimidir. 1950 ile 1980 yılları arası ise ulus devlet yapılanmasının oturmaya başladığı ve benimsendiği süreç, 1980 sonrası ise son bölüm olup ulus devlet düşüncesinin küreselleştiği ve taşların yerine oturduğu dönem olarak nitelendirmiştir. İçduygu bu sürecin üçe bölünmesini, aynı zamanda Türkiye'nin sosyo-ekonomik ve siyasal tarihi ile paralellik gösterdiğini de söylemektedir (İçduygu, 2014: 53).

Aşağıda Türkiye'nin günümüze kadar yasadışı göç yollarını kullanarak Türkiye sınırlarına giren göçmenler ve yasadışı göçü kontrol altına almaya yönelik yapmış olduğu yasal düzenlemeler ile ilgili kanun maddelerini inceleyeceğiz.



### **3.1.4. Banka**

Daha önce Avrupa Birliğinin Adalet, Güvenlik ve Özgürlük alanların da yapmış olduğu politikalar bağlamında Türkiye’de AB uyum sürecinde iç mevzuatı ilgilendiren Türk Ceza Kanunu’nda başta olmak üzere Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin 4771 Sayılı Kanun, Pasaport Kanunu, Yabancıların Çalışma İzinlerini düzenleyen Kanunda bir takım yasal düzenlemeler ve çalışmalar yapılmıştır. Yapılan bu değişiklikler ile insan kaçakçılığı ve ticareti gibi yasadışı göç ile ilgili konularda işlenen suçlara ağır ve caydırıcı cezalar getirilmiştir (Göç idaresi Genel Müdürlüğü, 2015: 1).

#### **3.1.4.1. 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu**

765 Sayılı Türk Ceza Kanununda yasa dışı göç ve insan kaçakçılığıyla ilgili doğrudan ele alan bir madde bulunmamaktaydı. Bu suçlarla alakalı yaptırımlar kaçakçılık ve dolandırıcılık suçları altında değerlendiriliyordu. Ancak Türkiye’nin 2000 yılında Palermo da imzaladığı BM sınırı aşan suçlarla mücadele sözleşmesinden sonra TCK da yasal düzenleme yapma gereği doğmuştur.

Bu kapsamda 2002 Ağustos ayında yürürlüğe giren 4772 maddeli Çeşitli kanunlarda değişiklik yapılmasına ilişkin kanunla 201(a) 201(b) maddeleri eklenmiştir.

Bu değişiklikle;

Yabancı bir kişiyi şiddet ve cebir kullanarak çalıştırma, özgürlüğünü kısıtlayarak tehdit baskı şiddet uygulamak denetim altında tutmak veya kandırmak, kişinin içinde bulunduğu zor şartlardan faydalanarak rızalarını almak kaydıyla kişileri kaçırarak veya başka bölgelere götürüp vücut organlarını verilmesini sağlamak ile buna benzer birçok suç işleyen kişilere beş ile 10 yıl arasında hapis cezasının yanında yüksek para cezaları da verilir (Arslan, 2004: 23). Bu madde kapsamında gerçekleşen fiiller olduğu takdirde mağdur kişinin rızası yok sayılır. Bu suçlar örgütlü olarak yapılmış ve çocuk şahısların mağdur olması durumunda faillere verilecek cezanın bir kat arttırılacağı belirtilmiştir (Arslan, 2004: 23).

#### **3.1.4.2. 5682 Sayılı Pasaport Kanunu**

15 Temmuz 1950 yılında Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ve yabancı uyruklu vatandaşların Türkiye’ye giriş-çıkışlarını düzenleyen,“5683 sayılı Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun” kabul edilip yürürlüğe girmiştir.

Mültecilere ilişkin özel hükümlere yer vermemekle birlikte 1. maddesi mültecilerin ikamet ve seyahat özgürlüğü alanında yorum yapmaya açık ifadeler içerir.

Kanunda yer alan ilk Maddeye göre, Türk ve yabancı ülke vatandaşları İçişleri Bakanlığının teklifi üzerine Bakanlar Kurulunun kararı ile Kara, Deniz ve Havalimanlarında bulunan yolcu giriş - çıkış alanlarından Türkiye'ye özgürce girip çıkabilirler. Mültecilerin ve Türkiye'yi yurt edinmek amacıyla gelen yabancı ülke vatandaşlarının, kendi ülkesine ait pasaportları olsun veya olmasın Türkiye'ye kabul edilmeleri İçişleri Bakanlığının kararı dahilindedir (Pasaport Kanunu, m4/4).

Ancak burada 1951 tarihinde imzalanan 1951 tarihli Cenevre Konvansiyonu çerçevesinde söz konusu hükmün mülteciler bakımından bir anlamı kalmadığı düşünülmekte çünkü Konvansiyonun 31. Maddesi gereğince ülkeye izinsiz giren mültecilere ceza verilmemektedir. Gerekli olanların dışında hareketleri sınırlandırılmamakta, durumlarını düzeltmeleri istenilmekte, durumları düzelinceye kadar veya bu kişiler bir başka ülkeye kabul edilinceye kadar haklarında gerekli sınırlamalar yapılmaktadır (Odman, 2008: 8).

1951 Sözleşmesinin 31. maddesi hayatlarının veya özgürlüklerinin tehlike altında olduğu ülkelerden, izinsizce başka ülke topraklarına gelen veya o topraklarda bulunan mültecilere, vakit geçirmeden yasadışı girişlerinin veya bulunuşlarının sebeplerini yetkili makamlara bildirmeleri durumunda, yasadışı yollardan girişleri veya bulunuşları sebebiyle ceza verilmeyeceğini ifade eder. İlgili Devlet bu mültecilere gerekli olanın dışında bir kısıtlama uygulamayacak ve uygulanması gereken kısıtlamalar da ancak başvuruları sonuca bağlanana kadar devam ettirilecektir. Bu hüküm çerçevesinde Pasaport Kanununun 4 (4) maddesi değerlendirilirse, yasadışı yollardan ülkeye giren ya da ülkede bulunan mültecilerin başvurularının da yasal bir zorunluluk dahilinde işleme alınması gerektiği ve bu noktada İçişleri Bakanlığının takdir yetkisinin bulunmadığı yorumuna ulaşılmaktadır (Odman, 1995: 175).

#### **3.1.4.3. 5683 Sayılı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun**

“5683 sayılı Yabancıların İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun”un da yer alan 1. maddeye göre, hakkında Türkiye'ye girmesi ve çıkmasında herhangi bir kanunlarla yasak ve engel bulunmayan, Pasaport Kanununun şartlarına ve maddelerine uygun

biçimde gelen yabancı uyruklu vatandaşlar kanunlarla belirlenen kayıt altına alınma koşuluyla Türkiye'de ikamet ve seyahat etmek hakkına sahiptirler. Anılan maddeye göre, 1951 Tarihli Cenevre Konvansiyonu'na göre mülteci olarak kabul edilen kişiler aynı zamanda yabancı olmaları nedeniyle bu statünün sağladığı ikamet ve seyahat hakkından yararlanabileceklerdir. Bununla birlikte 5683 sayılı Kanun da yer alan 17. maddeye göre, politik nedenlerle Türkiye'ye sığınma talebinde bulunan yabancı uyruklu vatandaşlar sadece İçişleri Bakanlığının uygun gördüğü yerlerde ikamet edebileceklerdir. Bu madde başlığında da belirtildiği üzere siyasi sığınmacıları kapsamaktadır. Bu durum Türkiye'nin 1951 Cenevre Konvansiyonu'na koymuş olduğu coğrafi çekincenin gereğidir (Çalışkan, 2013: 33).

Bu noktada şunu belirtmek gerekir ki, 1951 Sözleşmesi'nin 7. maddesinde ifade edildiği üzere Devletler mültecilere genel olarak yabancılara uyguladıkları muameleyi uygular. Ancak Sözleşmede mültecilerin lehine daha geniş haklar bulunuyorsa ilgili konuda yabancılara yapılan muamele dikkate alınmadan Sözleşme hükmü uygulanır. YİSHK'nin ilgili maddesi gereğince Türkiye'ye girmesi yasak olmayan ve yürürlükte olan Pasaport Kanununun şartlarını ihlal etmeden ülkeye giren yabancılar, kanunlarla belirlenen şartlar ve sınırlamalarla Türkiye sınırları içerisinde ikamet etme ve özgürce seyahat etmek hakkına sahiptir. Bu madde, İskan Kanunu ve Pasaport Kanununa uygun şekilde Türkiye'de bulunan mültecilerin ikamet ve seyahat etme hakkına sahip olduğu şeklinde değerlendirilebilir (Kılıç, 2005: 25).

#### **3.1.4.4. 4817 Sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Kanunu**

Yabancıların Türkiye de ki Çalışma izinlerini düzenleyen Kanun Tasarısı, 27 Mart 2003 yılında TBMM de onaylanıp 6 ay gibi kısa bir sürede yürürlüğe girmiştir (6 Eylül 2003). İzin verme yetkisi çeşitli kurumlarda toplanan ve çift başlıktan ötürü zorlaşan süreç bu kanunun yürürlüğe girmesiyle birlikte Türkiye sınırları içerisinde çalışmak isteyen yabancı vatandaşlara verilecek çalışma izinleri "Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı"na verilerek tek çatı altında toplanmıştır. Söz konusu yasa, aynı zamanda, yasadışı istihdamın önlenmesi, bundan böyle yabancılara sınırı, sınırsız, bağımsız ve istisnai çalışma izinleri verilmesini sağlamaktadır. Öte yandan, sahte evlilik sayesinde yabancıların çalışma izni almalarının önüne geçilmiş, es ve çocukların çalışabilmeleri için ülkemizde kesintisiz beş yıl ikamet etme koşulu getirilmiştir (Akkuşoğlu, 2006: 131).

Bu Kanun'un çıkmasındaki temel amaç yabancıların köle gibi çalıştırılıp sömürülmesini engellemek, yasal ve sosyal haklardan mahrum kalmasını önlenmesidir. Bu yasayla kaçak işçi çalıştıran ve insan ticaretine yol açan bu duruma ağır para cezaları ve hapis cezaları getirilmiştir.

Bazı alanlarda ihtiyaç duyulan teknik personellerin izin alabilmesi ve bu süreçte yaşanan gecikmelerin getirmiş olduğu zorluklar sebebiyle ilgili kanunda güncelleştirmeler yapılmıştır. 2010 yılında yapılan güncelleştirmeler ile daha önce yabancı vatandaşların nitelikli işler dışında çalışacak kişilerden istenilen mesleki yeterlilik belgesi kaldırılmıştır (Er, 2014: 177).

#### **3.1.4.5. 403 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu**

Türkiye'nin vatandaşlık politikası temelde Türkiye'den dışarı göç hareketlerine endeksli olarak gelişmiştir. Bu nedenle, vatandaşlık yasasındaki değişikliklerin, vatandaşlığı kazanılmasından çok vatandaşlığın kaybıyla ilgili koşullar üzerine olduğu görülmektedir. Ancak son yıllarda Türkiye'ye olan göç hareketleri Türkiye'nin vatandaşlık politikası ve vatandaşlık yasasındaki değişiklikler üzerine etkili olmaya başlamıştır (Akkuşoğlu, 2006 : 132).

Türk Vatandaşı olmanın belirli koşulları ve şartları bu kanun ile yasal olarak düzenlenmiştir (Türk Vatandaşlığı Kanunu, 1992).

**Doğum;** Türkiye sınırlarında veya yabancı ülkelerde Türk vatandaşı babadan olan yahut Türk vatandaşı anneden olan bebekler doğduğu günden itibaren başlayarak Türk vatandaşı kabul edilirler.

**Hal Değişikliği ile;** Yabancı ülke vatandaşı anneden resmi evlilik olmaksızın doğan çocuk, Türk vatandaşı birisine nesep bağı ile tabi olursa, doğduğu andan itibaren Türk vatandaşı sayılır.

**Evlat Edinme;** Evlat edinme durumu evlatlık olarak alınan kişinin vatandaşlığına etki etmez. Ancak, daha anlama ve kendinin ifade etme kabiliyeti bulunmayan küçük bebek evlatlıklar, herhangi bir ülkeye tabii olmayarak vatansız veya annesi babası bulunamayan veyahut nerede ikamet ettiği ve olduğu bilinmezse bir Türk vatandaşı tarafından evlatlığa alınarak Türk vatandaşlığına geçer.

Doğum Yeri Olarak; Türkiye kara, deniz ve hava sınırları içerisinde doğan ve sahip olacağı vatandaşlığını anne ve babasından doğum yolu ile elde edemeyen çocuklar doğumlarından itibaren birer Türk vatandaşı sayılırlar.

Her nerede olursa olsun Türkiye sınırları içerisinde bulunana kimsesiz çocuklar, aksi ispatlanmadıkça, Türkiye'de doğmuş sayılırlar.

Evlenme yoluyla; Yabancı bir ülke vatandaşının bir Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı ile evlenmesi, Türk vatandaşlığına alınmayı garantilemez. Fakat Türk vatandaşı ile evlenen bir kişinin resmi nikahtan sonra ülke içerisinde yetkili mülki idare amirliğine, yurtdışında ise Türk Büyükelçilik ve Konsolosluklarına bireysel başvuruda bulunduktan sonra üç yıl ve daha fazla süre evli olmaları, fiilen sürekli aynı ikamette yaşamaları şartıyla Türk vatandaşlığı için aday olurlar. Bu süreç bittiğinde yapılan başvuru değerlendirme amacıyla İçişleri Bakanlığı tarafından inceleme ve soruşturma neticesinde şartları eksiksiz yerine getiren kişiler Türk vatandaşlığını almaya hak kazanır (Türk Vatandaşlığı Kanunu, 1992).

Eğer, yabancı birisi Türk vatandaşı ile evlenince, eski bağlı olduğu ülkenin vatandaşlığını kaybediyorsa Türk vatandaşlığını beklemeden doğrudan kazanır.

Bu maddelerin uygulanmasına ilişkin resmi usul ve esaslar Bakanlar Kurulu tarafından çıkartılacak yönetmeliklerle belirlenir ve uygulanır.

#### **3.1.4.6. 6169 sayılı İltica yönetmeliği**

Türkiye hükümeti 2001 yılında Katılım Ortaklığı Belgesini imzalamış, 19 Mayıs 2003 yılında yeniden düzenleyerek Avrupa Birliği iltica politikalarının benimsenmesi hususunda ulusal bir program takip etmiştir. Bu belgede yer alan taahhütler 2003 yılında Bakanlar Kurulu kararı ile İçişleri Bakanlığı'na yürütülmektedir (Egm, 2006: 2).

1951 Cenevre Sözleşmesi'nin imzalanmasından önce bazı mevzuatlar da mülteci ve göçmenlerin Türkiye girişleri kabulleri ve vatandaşlığa alınmalarına çalışma ve sınır dışı edilmelerine yer verilmiştir. Türkiye cumhuriyeti Cenevre sözleşmesini 29 Ağustos 1961 tarihinde onaylamıştır. 1951 tarihli bu sözleşme mültecilerin hukuki statüsüne ilişkindir. Türkiye mülteciliğin belirlenmesine ilişkin bir deklarasyon hazırlanmış ve bazı olumsuz durumlara maruz kalması sebebiyle sadece Avrupa ülkeleri vatandaşlarının iltica taleplerini kabul edeceğini ve koruma sağlayacağını belirtmiştir. Türkiye Cumhuriyeti mülteci tanımını Avrupa ülkelerinde meydana gelen herhangi bir

olay neticesinde milliyeti, dini ya da siyasi görüşü sebebiyle takip edileceğini düşündüğü için korktuğu, vatandaşı olduğu ülke dışında kalan ve o ülkeden yararlanamayan ya da yararlanmak istemeyen, ülkesine dönemeyen ya da korkusundan dönmek istemeyen yabancılar olarak belirlemiştir. (BMMYK ve İçişleri Bakanlığı, 2005: 8-12-13). Türkiye Cenevre Sözleşmesinde coğrafi kısıtlamayı da korumuştur. Türkiye'ye Sığınma veya iltica isteğinde bulunan yabancılar Cenevre Sözleşmesi Ve Mültecilerin hukuki durumuna ilişkin protokol hükümlerince 30 Kasım 1994 tarihinde resmi Gazete'de yayımlanarak uygulanmaya başlamıştır. Türkiye'ye İltica eden veya Türkiye'yi transit geçiş maksadıyla kullanmak isteyen yabancılar hakkında uygulanacak bütün işlemler iltica göç vatandaşlık Şubesi tarafından yapılmaktadır (EGM, 2001: 50). Türkiye'nin Avrupa birliğine girmek için verdiği uğraşlar iltica sığınma ve göç konularında Türkiye'yi Avrupa birliği standartlarına uygun düzenlemeler yapmak zorunda bırakmıştır. Bu yüzden hazırlanan ulusal program ile coğrafi sınırlama konusundaki çekincelerin ortadan kaldırılabileceği deklare edilmiştir. Hatta 2003 yılında oluşturulan Türk iltica ve göç görev gücü ile ve hazırlanan sığınma ve göç stratejileri ile birlikte uluslararası hukuka ve düzenlemelerine uygun bir sığınmacı ve mülteci yasası hazırlandığı da Avrupa birliğine gösterilmiştir (Odman, 1995: 3).

Türkiye cumhuriyetinden sığınma talebinde bulunan kişilerin altı ay Resen İkamet izni verilecek ve buna uygun ikamet Tezkeresi düzenlenecektir. Ülkemizde yasal yollardan gelip en kısa sürede başvuru yapan kişilere vizelerini veya vize muafiyetlerinin bitiminden sonra yine en kısa sürede müracaat eden kişilere ise giriş tarihlerinden itibaren ikamet teskeresi düzenlenecektir. 15 günden fazla olan bireysel talepler hakkında valiliğin görüşü ile ilgili bakanlıktan da alınacak görüş neticesinde işlem yapılacaktır. Başvuru yapanların arşiv araştırması ve güvenlik tahkikatı yapılacak başvuru belgeleri Dışişleri Bakanlığı ve mülakat formlarını talep eden diğer ilgili kuruluşlara gönderilerek mülteci kabul şartlarını taşıyıp taşımadığı konusunda bilgi alışverişi yapılacaktır. Bu süre içerisinde müracaat sahipleri başvuru yaptıkları illerde ikametlerine izin verilecektir. Türkiye, Avrupa ülkeleri haricinde diğer üçüncü ülkelerden gelen yabancı vatandaşların başvurularını BMMYK' ne bildirecek ve başvuru yapanların bu kuruluşa kayıt edilmelerini ve görüşme yapmalarını sağlamaktadır. Mülteci statüsünde bulunan kişilerin taleplerine olumlu bir karar

verilmesi neticesinde Türkiye sınırları içerisinde istedikleri şehirlerde kalabileceklerdir (BMMYK ve İçişleri Bakanlığı, 2005: 13).

Siyasi sebeplerle ülkemize sığınan yabancıların sadece içişleri bakanlığı tarafından izin verilen yerlerde ikamet edebilecekleri hükümleri bulunduğundan ikamet yerlerini terk edenler iller tarafından işleri Bakanlığı'na bildirilecektir. Bu kişiler yakalandıkları zaman ya da ikamet yerlerine döndüklerinde 5683 sayılı yabancılar kanununun 17. ve 25. maddelerinde muhalefet ettikleri için haklarında işlem yapılacaktır. Hatta umumi güvenliğe siyasi ve idari icaplara uymayanlar ile suç işleyen yabancılar hakkında da yabancılar kanununun 19. maddesine göre gerekli işlemler uygulanacaktır. Türkiye'de yaşayan bir mülteci ya da sığınmacının ancak kamu düzenini bozması veya tehlikeye sokması sebebi ile 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde alınan kararlar doğrultusunda İçişleri Bakanlığının vereceği onay ile ülkeden çıkışları yapılacaktır (BMMYK ve İçişleri Bakanlığı, 2005: 14).



## **BÖLÜM 4: YASADIŞI GÖÇ FAKTÖRÜNÜN TÜRKİYE-AB İLİŞKİLERİNE ETKİSİ**

### **4.1. Avrupa Birliği Yolunda Yasa Dışı Göç ve Türkiye**

Çalışmanın önceki bölümlerinde yasa dışı göç ve iltica kavramları ele alınmış olup, ulusal ve uluslararası mevzuat içerisinde göç ve iltica konuları incelenmiş ve Avrupa bütünleşmesi ve AB'ye uzanan süreç incelenmiş, AB'ye göçün tarihsel gelişimi ve AB'nin ve Türkiye'nin geçmişten günümüze yapılan çalışmaları ile yasadışı göçü önleme politikalarına değinilmiştir. Çalışmanın Avrupa Birliği'ni kapsayan kısmı bu şekilde ele alındıktan sonra Türkiye'nin Avrupa Birliği adaylık sürecinin ve Avrupa Birliği'nin yasadışı göçü önleme politikalarının Türkiye ile olan ilişkileri kısmına geçilmiştir. Bu bağlam da ilk etapta adaylık sürecinin temel belgeleri olan Katılım Ortaklığı Belgeleri, Ulusal Programlar ve Düzenli İlerleme Raporları incelenmiş ve AB üyeliğine uzanan yolda yasadışı göç ve iltica konularında Türkiye'den istenen politikalar vurgulanmıştır.

Yasadışı göç sorunu Avrupa Birliği'nin üzerinde hassasiyetle durduğu, son yıllarda ciddi önlemler almak zorunda kaldığı ve çevre ülkeleri de kendi politikalarına dâhil etmek istediği bir sorundur. Bugün gelinen noktada Avrupa Birliği, komşu ve çevre ülkeleri kendi politikalarının içine çekerek yasadışı göç sorununa çözüm aramaktadır. Bu kapsamda en çok ilgilendiği ülkeler de hiç şüphesiz adaylık statüsü kazanmış ve üye olmayı bekleyen ülkelerdir. Yasadışı göç ve iltica konuları ile ilgili Türkiye'den beklenenler “adalet ve içişleri” başlığı kapsamında kısa, orta ve uzun vadeli öncelikler ve ara hedefler şeklinde Katılım Ortaklığı Belgeleri'nde yer almıştır. Yine “adalet ve içişleri” başlığı ile Ulusal Programlarda da Türkiye yasadışı göç ve iltica konularında yapacaklarını belirtmiştir. Türkiye'nin üyelikten kaynaklanan yükümlülüklerini üstlenebilme yeteneğinin değerlendirildiği ilerleme Raporlarında da müktesebat bölümleri değerlendirilmiş, “adalet ve içişleri” başlığı altında yine iltica ve göç konularına değinilmiştir (Manisalı, 2011: 91).

İltica başvuruları reddedilmiş kişilerin kaynak ülkelere geri gönderilmesinin, özellikle Irak ve Afganistan vatandaşları bakımından, Avrupa ülkelerinde ciddi sorunlara yol açtığı bilinmektedir. AB Komisyonu ve Konseyinin, iltica başvurusu reddedilmiş Irak vatandaşlarının, ülkelerine Türkiye üzerinden geri dönüşleri amacıyla Türkiye ile



temasları olmaktadır. Buna karşılık, Türkiye, uzunca bir süre bu türden antlaşmalara karşı olumsuz tavır almıştır. Seville Zirvesinde İngiltere Başbakan Tony Blair ve İspanya Başbakanı Jose Maria Aznar tarafından dile getirilen, yasadışı göçle mücadelede AB ile işbirliği yapmayan ve yasadışı göçle gerektiği şekilde mücadele etmeyen Türkiye gibi ülkelere yaptırım uygulanması teklifi üzerine Türkiye bu türden antlaşmalara gönülsüzce razı olmuştur. Türk Dışişleri Bakanlığınca AB ülkelerine, iltica başvurusu reddedilmiş kişilerin geri dönüşlerinin, özellikle, Irak ve Afganistan gibi normalliğin olmadığı ülkeler bakımından kesinlikle gönüllü ve bireysel olması gerektiği şeklinde cevap verilmişse de, Mart 2004'te bu türden bir antlaşma için müzakerelere başlanmıştır. Türk yetkililerinin bu konudaki en büyük endişesi ise, Türkiye'nin henüz geri kabul antlaşması imzalamadığı ülkelerin vatandaşlarının AB tarafından Türkiye'ye gönderildikten sonra Türkiye'nin bunları ülkelere gönderememesi ve bu insanların Türkiye'de kalmasıdır (Akkuşoğlu, 2006: 144-145).

Türkiye, sorunlu ve istikrarsız bölgelere komşu olarak, Avrupa'ya yönelen göç ve iltica akımlarının yükünü çekmektedir ve bu yükün ileride daha da ağırlaşması söz konusudur. İltica başvurusu reddedilmiş kişilerin yanı sıra yasadışı göçmenlerin geri gönderilmesi de, bazı kaynak ülkelerin vatandaşlarını tanımaması, harçsız seyahat belgelerini vermemesi ve yol giderlerini karşılamaması nedenleri ile ciddi güçlüklerle yol açabilmektedir (Tural, 2004: 76-77).

Türkiye göç konusunda büyük bir kaynak ülke olmamasından dolayı Avrupa Birliği devletleriyle sorun yaşamamaktadır. Türkiye'den Avrupa Birliği ülkelere yasadışı yollardan göç eden veya o ülkelerde yasadışı göçmen konuma düşen Türk vatandaşları her zaman ve her koşulda kayıtsız şartsız geri alınmaktadır. Avrupa Birliği ülkelerinin yasadışı göçmen konumundaki üçüncü ülke vatandaşlarıyla ilgili büyük ve çeşitli sıkıntılar yaşadığı açıkça görülmektedir. Bu noktada Türkiye'nin transit konumundan kaynaklanan bir takım eleştiriler görülmektedir (Tural, 2004: 78-79).

Yukarıda belirtilen ve Türkiye'nin kendi imkanları dahilinde kararlı bir şekilde yürütülen iltica ve yasadışı göçle mücadelede önemli sonuçlar elde edildiği görülmüştür. Ancak, yasadışı göçle mücadelede tam anlamıyla başarılı sonuçlar elde edilmesi, ülkelerin tek başına iç politikalar ile yürüteceği çalışmalarla mümkün olmayacağı anlaşılmaktadır. Yasadışı göç, her bakımdan uluslararası boyutu olan ve

çözümü uluslar arası ilişkilere dayanan bir olgudur. Bu sebeple, bu alanda uluslararası işbirliğinin zorunlu hale gelmesi kaçınılmazdır.

#### **4.2. Avrupa Birliği'nin Mülteci ve Yasadışı Göç Konusunda Türkiye'den Beklentileri**

AB'nin bu söylemlerinde kısmen doğruluk payı bulunsa da, AB'nin yasadışı göç ile mücadele kapsamında yürüttüğü politikaların mülteci koruma odaklı olmaktan çok, yasal göç olanaklar sunmayan, kısıtlayıcı ve sınır kontrolü ağırlıklı olduğu ve uluslararası korumaya gerçekten muhtaç olan göçmenler de dahil tüm göçmenlerin bölgesine ulaşmasını engellemek suretiyle ünlü "Avrupa Kalesi"ni oluşturma eğiliminde olduğu da bilinen bir gerçektir. Mülteci ve kaçak göçmen kaynağı olarak bilinen ülkelere yönelik geniş kapsamlı politikalar, siyasi ve ekonomik istikrarsızlık, kişi haklarının göz ardı edilmesinin temel sebeplerini çözme gerekliliğinin altını çizmekle birlikte, mültecilere ve kaçak göçmenlere uygulanabilir orta ve uzun vadeli çözüm yolları ele alınırken en temel ana nedenlere çok değinilmemektedir. Mültecilerin Avrupa Birliği'nde tekrar ikamet etmek için çözüm odaklı hiç bir teklif bulunmamaktadır. Mültecileri kendi sınırları dışarısında tutmak için önleyici vize politikaların, kaynak ve transit ülkeler ile yapılan geri kabul anlaşmaları ve zorunlu yaptırımlar uygulamaktadır (Terzioğlu, 2001).

Bu durum Türkiye ile Avrupa Birliği ikili ilişkilerine yansıyor Avrupa Birliği'nin Türkiye'yi yasadışı göçmenlerin tutulduğu bir tampon bölge olarak algılamasına yol açmaktadır.

Avrupa Birliği ülkeleri tarafından bakıldığında AB'nin yasadışı göçmenler ve mültecileri kendi sınırları dışarısında tutabilecek bir ev sahibi üçüncü ülke arayışında olduğu net bir şekilde görülmektedir. Bu nedenden ötürü AB, yasa dışı yolları kullanarak Avrupa topraklarına ulaşan göçmen ve mültecilerin kendi ülkelerine yerleştirilmesi sorumluluğunu almayarak Türkiye'ye geri gönderilmesini ve burada kalmasını istemektedir. Türkiye'nin çıkarlarına ters düşen ve büyük sorumluluk almasını gerektiren bir geri kabul anlaşmasını 16 Aralık 1913 tarihinde karşılıklı imzalamışlardır. Bu geri kabul anlaşmasının yürürlüğe girmesi AB'nin Türk vatandaşları için vize muafiyeti vereceği 2016 yılı ile eş zamanlı olarak uygulamaya geçileceği düşünülmüştür. Bu anlaşmanın en temel sebebi mültecilerin ve yasadışı

göçmenlerin Türkiye sınırlarını kullanarak AB topraklarına ulaşanlar kişileri Türkiye'ye geri göndermektir. AB göçmenlerin Avrupa'ya geçmesini önlemek adına Türkiye ve Yunanistan hükümetlerinin uygulamaya alacağı sıkı güvenlik önlemleri ile büyük oranda azalacağını belirtmektedir. Bunun yanında Avrupa Birliği Ülkeleri kabul edecekleri göçmenlere sınırlı kotalar koymuştur. Bunun sebebi de kendi ülkelerinde ihtiyaç duyulan nitelikli işçi eksikliğini göçmen işçiler üzerinden kapatmaktır (Karakaş, 2016: 5).

Avrupa devletleri gelecekte çalışabilecek genç nüfusa ihtiyaç duyacağı gerçeği, AB'nin sınır politikalarından çok pazar ekonomisi stratejileri ile ilgileneceği ve nitelikli işçi ihtiyacını karşılayabilmek için yeni göçmen politikaları oluşturacaktır. Diğer bir anlatım ile göçmen ve mülteci kabulü AB içerisinde gerçekleşecek arz-talep ilişkisine göre şekil alıp uygulanacaktır. Araştırmacı ve politikacıların başka bir öngörüsüne istinaden gelecekte Avrupa ihtiyaçlarını karşılayabilmek için yasadışı işçilerin peşine düşecektir (Fawell ve Hansel, 2002: 581-583).

Bu bağlamda AB Türkiye'den ek olarak bazı yeni uygulamalar istemektedir. Bu çalışmaların en önemlileri başta mültecilerin barınmaları için 6 tane mülteci toplama merkezi, sahil güvenlik ve deniz kolluk birimlerinin kapasitesi ve denetimlerin artırılmasının yanında insan ticareti ile mücadele konusunda sıkı işbirliğidir. Ayrıca AB, Türkiye'nin komşuları ile sınır güvenliği konusunda en üst seviyede işbirliği yapılması ve Frontex ile düzenli bir koordinasyon sağlanmasına değinmiştir. Göçmen ve mültecilerin geri gönderileceği ülkelerin güvenli olması zorunludur. Avrupa Birliği hukuk sistemine göre mültecilerin ve kaçak göçmenlerin geri iade sürecinde insan hakları ihlal edilmemesi konusunda güvenli ülke statüsü kazanan Türkiye'nin önemi vurgulanmıştır. Bu uygulamalar ile AB kaçak göçmen sayısının azaltılması konusunda büyük başarı sağlanacağını düşünmektedir. Böylece yasadışı göç sürecinde yaşanan can ve mal kaybını en aza indirilip insan ticareti yapan illegal kuruluşların ve kişilerin azalmasına neden olacaktır (Karakaş, 2016: 5).

Yaşanan bu gelişmeler neticesinde yasadışı göç sayısında artış yaşanması ve mücadele edilmesinde Türkiye'nin zor duruma düşmesinin altında yatan ana sebepler den en önemlisi AB ülkelerinin yasadışı göçü teşvik edecek açıklamalarda bulunması ve sorumluluk paylaşımında Türkiye'yi yalnız bırakmasıdır (Terzioğlu, 2001).

Bununla birlikte, yasadışı göçle mücadele kapsamında Türkiye'den beklentilerini de sürdürmektedirler. Bu açıdan, AB'nin Türkiye'den, sınır kontrollerini daha etkin kılmasını, resmi bir göç politikası oluşturmasını istediği görülmektedir (Ekin, 2001: 212).

Kendi vatandaşlarının güvenliğini sağlamak için AB Türkiye belirli miktarda maddi kaynak aktarmaktadır. Türkiye 60 Binden fazla personelini aktif olarak sınır yönetimi ve denetimi için ilgili kurum ve kuruluşlarına yerleştirmiştir. Bu yapılan düzenlemelere rağmen, sınırın yönetimi ve denetimi birçok alanda AB mevzuatı ile uyum göstermemektedir. Örneğin, sınır yönetimi ve denetimi için Avrupa'da Schengen uygulaması tek başına yeterli Türkiye'de sınır kontrolü ve uygulamaları Türk silahlı kuvvetleri, jandarma, polis teşkilatı ve sahil güvenlik arasında sorumluluklar bölüştürülmüştür (Akkuşoğlu, 2006: 149).

#### **4.3. Türkiye'nin AB'ye Uyum Kapsamında Gerçekleştirdiği Çalışmaları**

Göç, iltica ve vize konuları geçmişte 2001-2003 yıllarında gerçekleşen Ulusal Eylem planı ve gözden geçirilen metninde yer almaktadır. Bu konularının en önemlisi ise 1951 Cenevre anlaşmasında kabul edilen Coğrafi çekincenin de kaldırılması olmuştur.

Revize edilmiş Katılım Ortaklığı Belgesi'nde 1951 Cenevre Konvansiyonu'na getirilmiş coğrafi çekincenin tamamıyla kaldırılması da dahil olmak üzere, bir çok faktör öncelikli konular arasında yerini almıştır. KOB'a uygun olarak 2003 yılında revize edilmiş Ulusal program'da da iltica Alanında Avrupa Birliği mevzuatına uyum sürecinin başlatılması ve iltica alanında sağlanan olanaklar ve kapasitenin geliştirilmesi, öncelikli konuların başında yer almıştır (Laçiner, Özcan ve Bal, 2004: 187).

##### **4.3.1. Dış Sınırlar**

Türkiye'nin sınırlarının kontrollerinin etkinleştirilmesi özellikle PKK- KADEK KONGRA-GEL ve diğer terör örgütlerinin faaliyetleri göz önünde bulundurulduğunda Türkiye'nin çıkarları ile örtüşmektedir. Bu kapsamda AB ile işbirliği yapmak konusunda Türk tarafında ciddi bir istek vardır. 2001 yılından itibaren illegal sınır geçişlerini önlemek ve caydırmak amacıyla yeni kontrol noktalarının kurulması, ilave deniz devriyelerinin görevlendirilmesi ve limanlarda demirleyen şüpheli gemilerin izlenmesi şeklinde bazı düzenlemeler yapılmıştır. Bu kapsamda İran sınırında gözetleme kulelerinin kurulmasına da başlanmıştır (Laçiner, Özcan ve Bal, 2004: 189-190).

Schengen Anlaşmasına uyum kapsamında kara ve deniz sınırları kontrolünün sivil profesyonel bir sınır güvenlik yapılanmasına devredilmesi gerekmektedir ve bu konu ile ilgili çalışmalar yapılması öngörülmektedir. Türkiye'nin yasadışı göçle etkin mücadele için bu yapılanmanın önemi ve bu sivil teşkilata ihtiyaç duyulduğu yetkili makamlarca anlaşılmiş sınırlarının kontrolü yönetiminin yeniden yapılandırılması gündeme gelmiştir. Bu sebeple, ihtiyaç duyulan altyapının güçlendirilmesi ve güncellenmesi gerekmektedir.

2002 kurulan ve ilgili kurum ve kuruluşların temsil edildiği iltica, Göç ve Dış Sınırlar Görev Gücü ziyaretleri ve yasa tarama çalışmaları dahilinde oluşturulan iç çalışma grubu, çalışma ziyaretleri ve yasa tarama faaliyetleri sonucunda bir strateji belgesi oluşturulmuş ve AB ye uyum bağlamında bir takım yapılanma ve çalışmalar yapılmış, dış sınırların kontrolünün güçlenmesi ve denetimine yönelik olarak (Laçiner, Özcan ve Bal, 2004: 190).

- Mart 2004 tarihinde Schengen Anlaşması kapsamında Emniyet Teşkilatı bünyesinde ki İnterpol birimi içinde, ulusal bir Europol irtibat masası kurulmuştur.
- 2003 tarihinde ulusal eylem planının uygulanması için ön hazırlık çalışmalarına başlanmıştır.
- Bulgaristan ve Türkiye hükümetleri arasında Mart 2004'te daha etkin ve sürdürülebilir bir sınır yönetimi işbirliği anlaşması imzalanmıştır.
- Haziran 2004'te yürürlüğe giren Bakanlık Kararı ile İçişleri Bakanlığı bünyesinde Türkiye'de sınır polisi kuvvetlerinin oluşturulması ve bu kuruluştan sorumlu olan bir proje müdürlüğü oluşturulmuştur.

#### **4.3.2. İltica**

İltica politikası belirlenirken bunun küresel bir sorun olduğunun altını çizerek Türkiye'nin esnek ve değişken bir politika oluşturacağı üçüncü bölümde "6169 sayılı İltica yönetmeliği" başlığı altında detaylı olarak açıklandığından bu konuyu kısaca

özetleyip diğere önemli bir konu olan vize uygulamaları alanında yapılan çalışmalar ve aktarılacaktır.

Avrupa Birliğı'ne entegre olma sürecinde aday ülkelerin bazı şartları eksiksiz tamamlaması gerektiğı ele alınan önemli konulardan birisi olan AB politika ve mevzuatlarına ters olmayacak uygulanabilir bir iltica politikasının yürürlükte olması veya en kısa süre içerisinde yürürlüğe gireceğinin garantisi verilmelidir.

Göç ve ilticanın karşılıklı olarak birbirlerine etki eden iç dinamik faktörleri olduğı, bu alandaki ilkelerin ve uygulamaların kısa ve uzun süre zarfında sürekli değışim gösterebilen ve kendisini güncelleyen bir özelliğe sahiptir. Yasadışı göç ve iltica politikaları oluşturulurken tekrardan ele alınabilir olması gerekliliğı vurgulanmıştır (AB Bakanlığı, 2015: 36).

#### **4.3.3. Vize Uygulamaları**

Halihazırda Türkiye'nin vize sistemi son derece esnek, ancak bir o kadar da karışiktır. Prensipde Türkiye'ye girmek isteyen yabancıların Türkiye'nin resmi dış temsilciliklerinden vize alması istenmektedir. Ancak, Türkiye'ye üç değışik statüde girişin mümkün olduğunu görmekteyiz. Bunlardan birincisi süresi önceden belirlenen, genellikle 3 ay, vizesiz giriş sistemidir. İkinci yöntem ise, Türkiye'nin giriş öncesi vize uyguladığı ülkelere gelenlerin bu vize karşılığı ülkeye giriş imkanı elde etmeleridir. Son olarak ise, birlikte hudut kapılarında belirli ülkelerin vatandaşlarına "bandrol" tip vize verilmesi suretiyle giriştir (Apap, Carrera ve Kirişçi, 2004: 25). Bu şekilde 35 ülkenin vatandaşı "bandrol" vize tipinden yararlanabilmektedir.

Türkiye'nin vize politikalarında AB'ye uyumunda göz önünde bulundurulması gereken bir diğere husus ise, Türkiye'nin ekonomik kayıplarıdır Bugüne kadar Türkiye, liberal vize politikaları ile AB negatif vize listesinde yer alan bazı ülkelerin vatandaşlarının turist olarak ülkeye çekmeyi başarabilmiştir. Bu kapsamda Rusya ve İran gibi ülkelere Türkiye'ye önemli sayıda turist gelmektedir. Ancak, AB vize rejimine uyum Türkiye'nin önemli bir gelir kapısı olarak gördüğü turizmi olumsuz etkileyecektir (Apap, Carrera ve Kirişçi, 2004: 31).

Türkiye'nin tam üyelik hedefi kapsamında Avrupa Birliğı katılım müzakerelerinin yürütüldüğü, AB tarafından Türk vatandaşları için uygulanan vize uygulamalarının

sonlandırılması için bu tarihlerde yoğun görüşmeler yapılmıştır. Kısa vadede AB'nin Türkiye'ye yönelik uyguladığı vize politikasını ne yönde etkileyeceği, orta vadeli süreçte ise Schengen'e dahil olma sürecini nasıl biçimlendireceği konusunda alakalı bir genel analiz yapılması çok yerinde olacağı düşünülmektedir (Eralp, 2010: 3). Aksi bir durumda bu çalışma, Avrupa Birliği tam üyeliği hedefinin ne derece de samimi olduğunu da gösterecektir.

#### **4.3.4. Yasa Dışı Göç**

Türkiye, AB ülkeleri ile geri kabul antlaşmaları imzalamayı 2001 Ulusal Programı'nda kabul etmiştir. Bu husus gözden geçirilen KOB ve Ulusal Program'da da öncelik olarak yer almıştır. Gözden geçirilen KOB'da, yasadışı göçle mücadelenin güçlendirilerek sürdürülmesine devam edilmesine ve yasadışı gerçekleşen göç hareketlerinin en aza indirilebilmesi için bu konuda AB mevzuat ile "kabul etme, sınır dışı etme" gibi uygulamalarının kabul edilmesine ve yönetilmesine, gerçekleşmesi gereken orta vadeli çalışmalar arasında gösterilmiştir (Laçiner, Özcan ve Bal, 2004: 191).

Türkiye yasadışı göç ve insan kaçakçılığı ile mücadele kapsamında reformlarını yasama ve yargı alanında eşgüdümlü olarak gerçekleştirmektedir. Bu kapsamda;

- Bu 2003 tarihinde yürürlüğe giren Göç Strateji Belgesinin uygulanması bağlamında Ulusal Eylem Planının oluşturulması amacıyla bir takım çalışmalar başlatılmış ve bu uygulama Mart 2005'te kabul edilmiştir (AB Komisyonu, 2015: 129).
- Türkiye, "beyaz köle ticareti" ve "kadınların ve çocukların ticaretinin" önlenmesine ilişkin Çocuk Haklarına ilişkin Konvansiyona ve 9 Mayıs 2002'den itibaren taraf olmuştur.
- Mart 2004 yılında ise Türkiye AB topraklarına geçen yasadışı göçmenleri ve mültecileri bazı şartlara bağlı olarak geri alacağını, kendi sınırları içerisinde barındıracağı bir anlaşmayı kabul etmiş ve müzakereler Mayıs 2005'te başlamıştır (AB Komisyonu, 2015: 130).
- Türkiye ve Avrupa Birliği arasında Yasadışı Göçü kontrol altına alabilme Konusunda karşılıklı Ortak Bir Eylem Planı oluşturulmasına ilişkin görüşmeler devam etmekte olup Türkiye, Göç ve Sınır ihlalleri Konusunda Bilgi alışveriş

Merkezinin ve Erken Uyarı Sisteminin çalışmalarına ve faaliyetlerine kararlı bir şekilde katılım sağlamaya devam etmiştir.

- Sahil Güvenlik Komutanlığı ve diğer deniz kolluk kuvvetleri yasadışı göçü önlemeye yönelik Ege ve Akdeniz kara sınırlarında giriş çıkış noktalarındaki denetimlerini ağırlık vermiş, Donanımlı Sahil Güvelik botlarının sayısı ve aktif çalışan personel sayısını neredeyse 2 kat arttırmıştır
- . Son yıllarda Türk kurum ve kuruluşların, kolluk kuvvetlerinin ve ilgili sivil toplum örgütlerinin yasadışı göçü önlemeye yönelik yoğun çalışmaları sonucunda göç akımlarının yönünü Türkiye sınırlarından uzaklaştırmış olduğu açıkça görülmektedir.

İdari kapasite konusunu ele alacak olursak, Türkiye hem yetkili kurum ve kuruluşlar arasında hem de Üye Devletler ve üçüncü ülkeler ile sürekli artan işbirliği çalışmasıyla yasadışı göçü önleme mücadelesinde etkin ilerleme göstermiştir. 13 Aralık 2000'de Uluslararası Suç Organize Örgütlerine Karşı Konvansiyonu ve onun uzantısı olan iki ek protokolü imzalamıştır: Göçmen Kaçakçılığına Karşı Palermo Protokolü ve özellikle Kadın ve Çocuklara Yönelik insan ticaretine karşı Palermo Protokolü. TBMM, bu protokolleri 19 Mart 2003'te onaylamıştır. Bu konvansiyon ve protokollerin onaylanması ile Türkiye, yasa dışı göç ve insan ticareti ile mücadele de uluslararası işbirliğine hazır olduğunu açıkça beyan etmiştir (Akkuşoğlu, 2006: 157).

#### **4.4. Türkiye ile Ab Uyum Kapsamında Gerçekleştirilen Yasal Düzenlemeler**

Avrupa Birliği mevzuatına uyum kapsamında Türkiye'den farklı konularda yasal düzenlemeler yapılmasını ve yeni politikaları uygulamaya geçirilmesi beklenmektedir. 1999 Helsinki Zirvesi'nden günümüze kadar bu konuda birçok uyum programı ve yasal düzenlemeler ortaya konulmuştur. Ancak bunlardan pek çoğu yakın dönemde ortaya konulan projelerin içerisinde yer aldığı için tekrar maiyetinde konuyla alakalı birçok bilgi bulunmakta veya yasal düzenlemedeki konular güncelliğini yitirmiş durumdadır. Bu sebeple, burada yapılacak incelemede eski tarihli olan düzenlemeler özet olarak geçilecek ve daha çok güncel olan düzenlemeler ele alınacaktır.

Çalışmamızın ana konusunun yasadışı göç ve mülteci sorununun Türkiye -AB ilişkilerine etkisi olması sebebiyle, çok uzun bir metinlere ve fazla miktarda maddelere



sahip olan dokümanlarda öncelikli olarak, yasadışı göç sonrasında sığınma ve mültecilik ve en son olarak sınır güvenliği ile ilgili olan hususlara yer verilecektir.

#### **4.4.1. Türkiye Düzenli İlerleme Raporları**

AB'ye adaylık statüsünün başlaması ile birlikte hazırlanmaya başlanan raporlardan ilki "İlerleme Raporu"dur. Avrupa Komisyonu tarafından, aday ülkenin AB müktesebatına uyum alanında geliştirdiği ve kaydettiği ilerlemeleri veya bu kapsamda gözlemlediği olumsuzlukları her yıl düzenli olarak hazırlanan ilerleme raporları aracılığıyla değerlendirir. Avrupa Komisyonu, düzenli ilerleme raporlarının oluşturulması sürecinde, bilgi ve verilerden yararlanarak raporunu hazırlamaktadır ( AB Bakanlığı, 1998: 6-7 ). Türkiye'nin AB'ye adaylık başvurusunun kabul edilmesi ile birlikte 1998 yılından başlamak üzere her yıl düzenli olarak ilerleme raporu hazırlanmıştır.

AB İlerleme raporlarında göç, iltica ve sınır güvenliği konularının "Adalet ve İçişleri başlığı adı altında yer aldığı görülmektedir. AB'nin 1998-2011 yılları arasındaki ilerleme raporlarında göç, iltica ve sınır güvenliği konularına istinaden rapor ettiği önemli hususlar kısaca şunlardır;

- Türkiye'nin, esas olarak Asya ve Kuzey Irak'tan gelen çok sayıda yasadışı göçmen için bir transit ülke konumunda olması nedeniyle, anayasal gerekçeler öne sürerek, geri kabul anlaşmaları yapmayı reddetmesi ciddi bir sorun oluşturmaktadır (1998-2000 raporları).
- Yasadışı göç konusuyla ilgili olarak, Pakistan, Bangladeş, Sri Lanka, Afganistan ve özellikle Irak uyruklu kişilerin sayısının çokluğundan bahsedilmekte, Türkiye'nin bir hedef ülkesi olmadığı; yasadışı göçmenlerin hemen hepsinin ilk adım olarak Yunanistan'a oradan da Batı Avrupa'ya gitmeye çalıştıkları belirtilmektedir. Yasadışı göçmenlerin sayısındaki ani artış, onların barındırılmasına yönelik tesislerin ve malî imkânların geliştirilmesini gerekli kılmaktadır (1999 Raporu).
- Sığınma konusunda, BMMYK ile yakın işbirliği içinde, özellikle personel eğitimi yoluyla, kapasite geliştirmeye yönelik çabaların başlatılmış olması ve sığınma alanındaki donanımın ıslah edilmesi (2000 Raporu).
- Sığınma hakkı kapsamında Türkiye, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'ne koyduğu coğrafi çekince nedeniyle sığınma mekanizmasını büyük ölçüde etkisiz kılmaktadır.

AB’de yürürlükte olan düzenlemelere uyum kapsamında Türkiye’nin bu çekinceyi kaldırılması şarttır (1998-2010 Arasındaki Raporlar).

- Sığınma konusunda, Nisan 2001’de Türkiye, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesindeki coğrafi çekincesinin, mülteci akınıyla baş edebilme kapasitesi ve bu konuda AB desteği sağlanması koşuluyla kaldırabileceğini belirtmiştir (2001 Raporu).

- Schengen sözleşmesi ve dış sınırların işleyişi ile ilgili olarak Schengen şartları konusunda yeni düzenleme olmamıştır. Ancak 2003’te kabul edilen Entegre Sınır Yönetimi Stratejisinin uygulanmasına yönelik bir Ulusal Eylem Planının hazırlıklarının sürdürülmüş olduğu belirtilerek askeri olmayan profesyonel bir sınır koruma ve denetleme teşkilatı kurma yönünde çalışmaya hız kesmeden devam edilmesinin altı çizilmiştir. Başlangıç olarak, “Kara Sınırlarının Korunması ve Güvenliği Hakkındaki Kanun”un tekrardan ele alınıp gözden geçirilmesi gerekmektedir (2005 Raporu).

- Türk makamlarının, Türkiye’deki yasal ve yasadışı göçmenlerin, sığınmacıların ve mültecilerin statüsünü düzenlemeye yönelik mevzuat “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” hazırlama çalışmalarını sürdürdüklerini belirtmişlerdir. Bu mevzuatın, Avrupa Birliği’nin uyguladığı genel standartlarına ve uluslararası standartlara uyum çalışmalarının başlaması, göçmen ve mülteci statüsündeki kişilerin haklarının korunmasını ve kamu idaresi ile Türkiye sınırları içerisinde bulunan yabancı uyruklu kişiler arasındaki tüm ilişkileri kapsayarak ele alacak düzenleyici ve sürdürülebilir bir yasal çerçeve yaratılması bakımından önemli olacağı vurgulanmaktadır (2011 Raporu).

- Göç alanında sınırlı ilerleme kaydedildiği belirtilerek daha önceki ilerleme raporları kapsamında Türkiye tarafından yapılması talep edilen yasal düzenlemelerden olan “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” tasarısının Mayıs 2012’de TBMM’ye sunulmuş olmasından duyulan memnuniyet dile getirilmektedir. Bu kanun ile birlikte, Türkiye’nin yabancı vatandaşlar ve göçmenler ile olan çoklu ilişkilerini yönetebilecek ve göçmen ile mültecilerin tüm haklarını “AB standartlarına ve uluslararası standartlara uygun” olarak güvence altına alan kamusal ve uygulanabilir bir yasal çerçeveye ulaşılmış olacağı ve bu bağlamda incelendiğinde kilit nitelikte bir ilerleme olacağının altını çizmektedir (2012 Raporu).

- Türkiye ve AB kendi aralarında“Geri Kabul Anlaşması” 21 Haziran 2012’de kararlaştırılıp olmakla birlikte henüz imzalanıp yürürlüğe girmemiş olduğu belirtilmekte ve bu anlaşmanın hızlı bir şekilde yürürlüğe girmesi ve etkili bir şekilde uygulanmaya başlanması ifade edilmektedir (2012 Raporu).

- Türkiye’de bulunan Suriye vatandaşlarının sayısının giderek arttığı belirtilmektedir. Fakat AB Türkiye’nin şeffaflık politikasını eleştirerek sivil toplum örgütlerinin ve ilgili diğer resmi ve sivil kuruluşların kamp tesislerine girmelerine izin verilmesi için daha fazla çaba sarf edilmesi gerektiği belirterek bu konuda Türk hükümetinden ciddi adımlar atmasını beklemektedir (2012 Raporu).

Aralık 2013 tarihinde başlatılan serbest vize uygulaması çalışmalarının bir gereği olarak ve 1 Ekim 2014 yılında yürürlüğe giren Türkiye-Avrupa Birliği Geri Kabul Anlaşması’nı takip ederek, Ekim 2014’te resmi olarak yayımlanmıştır. Rapor, teknik uzman ziyaretleri ve değerlendirmeleri temel alınarak hazırlanmıştır. Bu raporda, Türkiye’nin yasadışı göç ve uluslararası koruma ile veri güvenliği konularında gösterdiği düzenli ilerleme AB tarafından büyük bir memnuniyetle karşılanmıştır. Rapora göre, özellikle sınır denetimi ile emniyet teşkilatı ve hukuki işbirliği olmak üzere, konuyla ilgili birçok alanda çalışmaların sürdürülmesine de ihtiyaç duyulmaktadır. Vize yol haritasında yer alan en önemli kriterlerden biriside şüphesiz anlaşmaya varılan bu geri kabul anlaşmasıdır. Tüm üye ve aday ülkelerin eksiksiz tam ve kararlı bir şekilde uygulaması gerekmektedir. Suriye, Irak ve diğer siyasi iç iktidarsızlık sorunları yaşayan Ortadoğu ülkelerinden gelen sayıları giderek artan mülteci akınlarına karşı Türkiye çok büyük bir insani yardım ve destek göstermiş, bu konuda çalışmalarını kararlılıkla sürdürmeye devam etmiştir (2015 Raporu).

2015 ile 2016 Avrupa Birliği İlerleme Raporu, genellikle 15 Temmuz’da gerçekleştirilen askeri darbe girişimi akabinde FETÖ terör örgütü üyelerinin yakalanması için başlatılan çalışmaları, tutuklanan ve görevlerinden ihraç edilen kişilerle alakalı insan haklarına uyulmadığı ve 15 Temmuz sonrasında yürürlüğe giren OHAL’in AB hukuk sistemi ile uyuşmadığı gibi politik, tek yönlü ifadelerle yer verilmiştir (SETA, 2016: 7).

İlerleme anlaşmalarının özünün anlaşılması açısından buraya kadar verilen örnek maddelerin yeterli olacağı düşüncesindeyiz. Zira Anlaşma metinleri çok uzun olup birçok mükerrer konu bulunmaktadır. Buraya kadar incelemiş olduğumuz AB düzenli ilerleme raporları, aslında yasadışı göç, iltica ve sınır güvenliği konularındaki düzenlemeleri kısaca özetlemektedir. Süreci daha iyi anlamak ve çözümlmek için bu alandaki diğer yasal düzenlemeleri de kısaca incelemekte fayda vardır.

#### **4.4.2. Katılım Ortaklığı Belgeleri**

Katılım Ortaklığı Belgesi (KOB), AB Konseyine, Avrupa Komisyonu tarafından bizzat sunulan ve konsey tarafından onaylandıktan sonra AB adaylığı kabul edilen tüm ülkeler için AB resmi gazetesinde yayınlanan belgelerdir. Bu sebeple AB katılım sürecinin en önemli parçalarından birisidir. Bu belgeler taraf ülkeler ve üye devletler için yol gösterici bir kaynaktır. Belgelerin içeriğinde üyelik sürecinde alınması gereken önlemler, siyasi ve ekonomik ölçekler kısa, orta ve uzun vadeli öncelikler olarak 35 başlık altında sıralanmıştır. Bu belgede Avrupa Birliğinin aday ülkelere yaptığı ve yapacağı ekonomik yardımlardan da söz etmektedir. Aday ülkenin yerine getirdiği maddeler KOB'dan çıkartılarak geriye kalan ve yapması gereken maddeler tekrardan o ülkeye sunulur (AB Başkanlığı, 2017).

Avrupa Birliği tarafından Türkiye ile ilgili olarak bugüne kadar yönlendirilmiş 2001, 2003, 2006 ve 2008 yıllarında sunulan toplamda dört tane Katılım Ortaklığı Belgesi oluşturulmuştur. Türkiye'ye sunulan Katılım ortaklığı belgelerinde yer alan kısa vadeli önlemler için yukarı da belirtildiği gibi 2 yıla, orta vadeli önlemlerin ise maksimum 4 yıla kadar olan bir sürede yerine getirilmesi kararlaştırılmıştır (AB Başkanlığı, 2017).

Güncel durumu daha iyi analiz etmek ve anlamak açısından, ilk yayınlanan Katılım Ortaklığı Belgesi (2001) ile en son yayınlanmış olan Katılım Ortaklığı Belgesi (2008)'ni incelemek yeterli görülmüştür.

##### **4.4.2.1. 2001 Yılı Katılım Ortaklığı Belgesi**

2001 tarihli KOB kapsamında ele alınan yasadışı göç, sığınmacılar ve sınır güvenliğinin sağlanması konuları ile ilgili olarak yapılan çalışmalar şunlardır (Official Journal of the European Union, 2001).

Kısa Vadede;

- Avrupa Birliği'nde özgürlük, adalet ve içişleri uygulamaları bağlamında mevzuatları ile ilgili her türlü bilgi, belge ve veri kaynakları stratejilerinin geliştirilmesi,
- Organize suçlar ile etkin mücadele konusunda kararlılığın ve kapasitesinin güçlendirilmesi gerektiği bildirilmiştir.

Orta Vadede;

- AB müktesebatının benimsenerek “Schengen Bilgi Sistemi” ve “EUROPOL”e dahil olabilmek için çalışmaların sürdürülmesi ve verilerin korunması,
- Vize politikaları ve uygulamaları konularında Avrupa Birliği ile uygun bir strateji başlatılması;
- Yasadışı göçü önlemek veya kontrol altına alabilmek için ilgili konularda AB mevzuatının benimsenmesi ve paralel politikalar izlenmesi,
- Sınır denetimlerinin ve korumaların güçlendirilmesi çalışmalarına hızlıca başlanması ve Schengen anlaşmasının gerekliliklerini tam anlamıyla uygulanması,
- Sığınma konusunda 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'ne şart koşulan coğrafi çekincenin tamamen kaldırılması, mülteciler ve yasadışı göçmenler için konaklama ve sosyo-ekonomik destek sağlayan kurumların güçlendirilmesi.

#### **4.4.2.2. 2008 Yılı Katılım Ortaklığı Belgesi**

2008 yılı Katılım Ortaklığı Belgesi'nde sıralanan önceliklerin, Türkiye'nin birkaç yıl içinde yerine getirebileceği veya gözle görülür bir şekilde daha da geliştirebileceği yönündeki gerçekçi beklenti temelinde seçildiği belirtilmektedir. Bunun yanında Türkiye'nin, düzenli ilerleme raporlarında ele alınan bütün konulara yönelmesi ve siyasi yenilik sürecini, geri gidilemeyeceğinin garantisini vererek, ülke genelinde ve idarenin tüm evrelerde aynı şekilde uygulanmasını sağlayacak biçimde güçlendirilmesi talep edilmektedir. 2008 yılı Katılım Ortaklığı Belgesi'ne göre aşağıdaki düzenlemelerin yapılması talep edilmiştir (Official Journal of the European Union, 2008).

- Silahlı Kuvvetler üzerindeki sivil denetim ve kontrolün AB üye devletlerinde olan uygulamalarla zıt olmayan bir duruma getirilmesine devam edilmesi kapsamında, ulusal güvenlik stratejisinin oluşturulması ve uygulanması da dâhil olmak üzere güvenlik ile

ilgili mevzularda sivil idarenin denetim görevlerini tam olarak eksiksiz ve etkin bir şekilde kullanmasının sağlanması.

- 2006 yılı Katılım Ortaklığı Belgesi'nde ortaya konulan öncelikle profesyonel ve tam donanımlı sivil bir sınır koruma biriminin kurulması bağlamında çalışmaların başlatılması ve bazı sınır bölgelerinde bulunan mayınlı alanların temizlenmesi olmak üzere, "Sınır Yönetimi Ulusal Eylem Planının" onaylanması ve uygulanmasına başlanması konusundaki çalışmalara devam edilmesi istenmiştir.

Burada da anlaşıldığı üzere, Cenevre Sözleşmesi'ne Türk yetkililer tarafından eklenmiş olan ve geçerli nedenlere dayanan coğrafi çekince sebebiyle sığınmacı dalgaları çoğunluk olarak AB'ye yönelmiş bulunmaktadır. Yasadışı göçmen ve mültecilerden kaynaklanan sorunları aşabilmek için AB kendi göç ve sığınmacı anlayışına uyan; ancak Türkiye'nin politika anlayışına uymayan yasal düzenlemelerin yapılmasını talep etmektedir.

#### **4.4.3. Ulusal Programlar**

1999 tarihli Helsinki Zirvesi'nin Başkanlık Sonuç Bildirgesinin 12. Maddesi gereği, AB'ye kabul edilmeye yönelik hazırlık kapsamında yerine getirilmesi gereken politik ve ekonomik kriterlerin bir ulusal program ile birleştirilerek müktesebatın benimsenmesi için gereken öncelikleri içeren bir katılım ortaklığının oluşturulması gerektiği belirtilmiştir (Helsinki European Council, 1999). Bu bağlamda Türkiye'nin AB müktesebatına uyum kapsamında 2001, 2003 ve 2008 yıllarında toplam üç adet Ulusal Program hazırlanmıştır.

Bu Ulusal Programlar, Türkiye'nin yasadışı göç, sığınma ve sınır güvenliği konularındaki ulusal önceliklerini yeniden gözden geçirmesini zorunlu kıldığı için (H2b)'yi doğrulayan ve kuvvetlendiren belgeler konumundadır. Ulusal Programların tam adı "AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Ulusal Program" olup, hem Türkiye'nin kendisine, hem de AB'ye yönelik bir taahhüt belgesi niteliğindedirler (TBMM, 2008).

Ulusal programlar genel olarak Katılım Ortaklığı belgeleri ile paralel oldukları için tek tek incelenmek yerine resmî kabul kararlarını ve ulaşılabilecek referans yayınları

verilerek geçilecektir. Bu kapsamda, Katılım Ortaklığı Belgeleri ile Ulusal Programlar'ın eşleşmesi ve erişilebilecekleri resmî referanslar Tablo-3'te verilmiştir.

**Tablo 3**  
**Katılım Ortaklığı Belgeleri'nin Uygulanmasına Yönelik Oluşturulan Ulusal Programların Tarihi ve Resmi Kabul Kararları**

<b>KATILIM ORTAKLIĞI BELGELERİ</b>	<b>ULUSAL PROGRAMLAR</b>
2001 Yılı KOB 2001/235/EC sayılı Konsey Kararı 24 Mart 2001 tarihli AB Resmi Gazetesi	2001 Yılı UP 2001/2129 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı 24 Mart 2001 tarihli Resmi Gazete
2003 Yılı KOB 2003/398/EC sayılı Konsey Kararı 12 Haziran 2003 tarihli AB Resmi Gazetesi	2003 Yılı UP 2003/5930 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı 24 Temmuz 2003 tarihli Resmi Gazetesi
2008 Yılı KOB 2008/157/EC sayılı Konsey Kararı 26 Şubat 2008 tarihli AB Resmi Gazetesi	2008 Yılı UP 2008/14481 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı 31 Aralık tarihli Resmi Gazetesi

**Kaynak:** TBMM,2008

#### **4.4.4. Türkiye AB müktesebatına Uyum programı**

10 Ocak 2007 tarihinde, Dışişleri Bakanlığı koordinesinde yetkili kurum ve kuruluşların üst düzey yöneticileriyle toplantı düzenlenmiştir. Bu toplantı neticesinde Türkiye'nin AB'ye katılım süreci, izlenecek strateji ve politikalar ile ilgili olarak 2007 ile 2013 tarihleri arasında Avrupa Birliği müktesebatına uyum sürecinin tamamlanmasını hedefleyen genel kapsayıcı bir strateji olarak "Türkiye'nin AB Müktesebatına Uyum Programı (2007- 2013)" hazırlanmıştır. (AB Bakanlığı, 2007-2013). Buna göre 24'üncü Başlık altında yer alan Adalet, Özgürlük ve Güvenlik alanında yapılacak başlıca düzenlemelerden yasadışı göç, sığınma ve sınır güvenliği ile ilgili olanlar Tablo-4'da verilmiştir.

**Tablo 4**  
**Türkiye'nin AB Müktesebatına Uyum Programı (2007-2013) Kapsamında**  
**Yasadışı Göç ile İlgili Konularda Değiştirilecek/Yeni Çıkacak Yasal Düzenlemeler**

Sayı No	Değiştirilecek/Yeni Çıkacak Yasal Düzenlemenin Adı	Sorumlu Kurum
1	Havaalanı Transit Vizesi Uygulamasına Dair Kanun	İçişleri Bakanlığı Dışişleri Bakanlığı
2	Yabancılar Kanunu	İçişleri Bakanlığı Dışişleri Bakanlığı
3	İltica Kanunu	İçişleri Bakanlığı
4	Türk vize etiketinin AB Schengen vize etiketine uyumlu hale getirilmesi	İçişleri Bakanlığı Dışişleri Bakanlığı Maliye Bakanlığı
5	94/6169 sayılı İltica/Sığınma Yönetmeliğinin Değiştirilmesine Dair Yönetmelik	İçişleri Bakanlığı
6	Mevcut Evrak Güvenliği'nin Europol Bilgi Gizliliği kuralları ile uyumlaştırılması ve yasal altyapısının oluşturulması Konsey Sözleşmeleri	İçişleri Bakanlığı
7	Europol Ulusal Birimi'nin görev ve sorumlulukları ile Sözleşmede belirlenen ulusal yükümlülük ve haklara ilişkin Konsey Sözleşmesi	İçişleri Bakanlığı
8	Sınır kapılarında uygulanan vizelerde AB politikalarına uyum sağlanması ve bu bağlamda 51 ülkeye uygulanan bandrol kaşe vize itasının sonlandırılması ile ilgili yönergeler	İçişleri Bakanlığı Dışişleri Bakanlığı
9	AB'nin Negatif ve Pozitif Vize Listeleri'ne uyumun gerçekleşmesi amacıyla, vizeye dahil yada vizeden muaf olan devletlerin vize düzenlenmesine ilişkin Bakanlar Kurulu Kararları	İçişleri Bakanlığı Dışişleri Bakanlığı

**Kaynak:** AB Bakanlığı, 2007-2013

Tablo-4 incelendiğinde burada bulunan kanunların neredeyse tamamının AB'nin yasadışı göç, iltica ve sınır güvenliğine ilişkin düzenlemeleri sebebiyle Türkiye'nin bu konudaki ulusal çıkarlarında ki önceliklerini yeniden gözden geçirmesi gerektiği



anlaşılmaktadır. Yapılan incelemelere baktığımızda, özellikle sığınma ve vize ile ilgili düzenlemelerde Türkiye'nin ulusal çıkarlarının çok gözetilmediği anlaşılmaktadır. İltica ile ilgili düzenlemeler Türkiye'nin güvenlikleştirme anlayışına aykırı olmakla birlikte, Türkiye'ye daha çok sığınmacı ve yasadışı göç akımlarının yönelmesine neden olması muhtemeldir.

Yapılan anlaşmalar içerisinde Türkiye'nin ulusal önceliklerini “gözeten” ya da “herhangi bir etkisi olmayan” anlaşmaların da bulunduğu görülmektedir. Örneğin sınır güvenliğinin sağlanması kapsamında sivil birimlerin kullanılması konusunun Türkiye'nin ulusal öncelikleri açısından bir olumsuz bir etkisi bulunduğu düşünülmemekte, aksine kabul edilecek kanun tasarısına bağlı olarak olumlu etkileri de olabileceği görülmektedir (Özgür, 2013: 250-251).

Bu aşamaya kadar olan kısımda yaptığımız değerlendirmeler neticesinde, AB adaylık süreci içerisinde AB müktesebatına uyum ile ilgili olarak gerçekleşen düzenlemeler incelenmiştir. Sırada ise AB'nin istekleri doğrultusunda oluşturulmuş ve 4 Nisan 2013'te onaylanmış olan “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu”nu inceleyerek, hipotezimizin ne derecede geçerli olduğunu uygulamalı olarak test etmeye çalışacağız.

#### **4.4.5. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu**

Bu Kanunun genel amacı; yabancı vatandaşların Türkiye sınırlarına girişleri, Türkiye’de geçirdikleri zaman dilimleri ve Türkiye’den çıkış tarihleri ile Türkiye devletinden koruma talebinde bulunan yabancı kişilere uygulanacak prosedürleri ele alan kanundur. Yabancı vatandaşları korumanın kapsamına ve nasıl uygulanacağı ile ilgili esasları, İçişleri Bakanlığı bünyesinde “Göç İdaresi Genel Müdürlüğü”nün oluşturulması, görev alanları, yetki ve bütün sorumluluklarını düzenleyip kapsamaktadır (İçişleri Bakanlığı, 2013: 1).

Toplam 126 maddeden oluşan kanun kapsamında getirilen konumuzla daha çok ilgili olan bazı düzenlemeleri kısaca inceleyip Türkiye ile AB arasında yapılan geri kabul anlaşmalarına geçilecektir.

- 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'nin geri gönderme (non-refoulement) maddesi teyit edilerek, “hiç kimsenin, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza ve muameleye tabi tutulacağı, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi

fikirleri dolayısıyla hayatının veya hürriyetinin tehdit altında bulunacağı bir yere gönderilemeyeceği” kabul edilmiştir (Md. 4).

- Sınır dışı etme kararının alınması ile ilgili düzenlemeler getirilmiştir. Ayrıca hangi hallerde ve hangi kurumlar tarafından (valilikler) sınır dışı etme kararı verilebileceği de düzenlenmiştir. Madde kapsamında, Türkiye’ye yasal giriş veya Türkiye’den yasal çıkış hükümlerine uymayanları (yasadışı göçmenlerin) sınır dışı edileceği açıkça belirtilmiş; sığınma başvurusunda bulunan kişilerin ise kamu güvenliğini tehdit etmeleri durumunda ya da kamu düzenini bozan eylemlerden dolayı hüküm giymiş olmaları durumunda sınır dışı edilebilecekleri açıkça belirtilmiştir.

- AB’de yoğun bir istek olan Geri gönderme merkezlerinin kuruluşu ve işletilmesine olanak sağlayan düzenlemeler karara bağlanmıştır.

- Mültecilik konusunda, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi’ne konulmuş olan coğrafi çekincenin aynen korunduğu görülmektedir. Bunun yanında, Avrupa harici ülkelerden gelecek olan sığınmacılar için mültecilik statüsü kararlaştırılana kadar geçecek süre boyunca kişiye geçici koruma sağlanacağı ve “şartlı mülteci” olarak Türkiye’de ikamet edebileceği belirtilmiştir. Bu madde kapsamında, coğrafi çekincenin-AB’nin artan isteklerine karşın korunmuş olması güvenlik açısından Türkiye açısından yerinde olmuştur.

- Son bölümler incelendiğinde ise, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün kuruluş amacı, yetki alanları ile alt birimlerinin görev kapsamı ve tanımlarına yer verilmiştir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün altında “Yasadışı Göçle Mücadele Koordinasyon Kurulu” kurularak, yasadışı göç ile daha etkin ve sürdürülebilir mücadele edilmesi amaçlanmıştır.

Kanunda dikkat çeken bir ayrıntı ise AB ve birçok sivil toplum örgütleri yasadışı göçmenleri tanımlamak amacıyla yasadışı göç tabirini kullanırken Türkiye’nin “düzensiz göçmen” tabirinin kullanılması olmuştur. Türkiye’nin yasadışı göç konusunu güvenlikdışılaştırdığı ile ilgili herhangi bir emare bulunmamakta, aksine AB Entegre Sınır Yönetimi’ne dâhil olmak suretiyle ve sınırlarında profesyonel sivil ve resmi birliklerin konuşlanmasını sağlayacak tedbirler neticesinde konuyu daha da fazla

güvenlikleştirdiği anlaşılmaktadır. Ancak BM'ye bağlı kurum ve kuruluşların yürüttüğü çalışmalar sonucunda böyle bir değişim de yaşanmış olabilir.

Vize düzenlemeleri kapsamında, vize gerekliliğinin ya da muafiyetinin; Türkiye'nin katılımında bulunarak taraf olduğu uluslararası anlaşmalar veya Bakanlar Kurulu bünyesinde alınan kararlar neticesinde belirleneceği kararlaştırılmıştır.

#### **4.4.6. Türkiye ile AB Arasında Geri Kabul Anlaşması**

Avrupa Birliği Devletleri, kendi ülkelerine doğru gelen yasadışı ve yasal göç akımları ile etkin mücadele edebilme ve sınırlarını korumak için katı tedbirlerin yanı sıra Türkiye'den gerçekleştirmesini istediği en önemli uygulamalardan birisi de geri kabul anlaşmalarının ilgili ülkelerle kısa sürede imzalanarak yürürlüğe girmesidir. Böylece, Türkiye, AB üyesi ülkelerde iltica başvurusu reddedilmiş kişileri, ilk giriş yaptıkları ülke Türkiye olması durumunda, ya da başvurusu reddedilen kişinin Türk vatandaşı olması durumunda, geri kabul etmek sorumluluğunu almış olacaktır.

Avrupa Birliği ile bir geri kabul anlaşması imzalanması için ilk oturumlar 2005 yılında başlamış ve son olarak 14 Ocak 2011'de görüşmeler ele alınmıştır. İlk oturumlarda "vize kolaylığı" konusu görüşmenin içeriğinde yer almazken daha sonra ki görüşmelerde AB tarafından Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına karşı vize kolaylığı sağlanacağı vurgulanmıştır. Türk vatandaşlarına vize kolaylığı sağlanacağı vaatleri neticesinde 16 Aralık 2013 tarihinde imzalanmıştır. Anlaşma ise 01 Ekim 2014'de yürürlüğe girerek uygulanmaya başlanmıştır (AA, 2012).

Geri kabul anlaşmaları sığınmacı ve yasadışı göç akımlarının olumsuz siyasi/ekonomik etkilerini en aza indirmede ve taraf ülkeleri bu konu üzerinde etkili önlemler almaya teşvik eden en etkin yasal projelerinden birisi olup, yasadışı göç ile mücadele kapsamında başarı şansı yüksek olan araçlardan birisi olduğu söylenebilir.

Anlaşma maddelerinde her ne kadar, "ikili çıkar" esasına dayansa da her geçen gün artan düzensiz göç hareketlerinin sadece Avrupa ülkelerine doğru gerçekleşmesi sebebiyle genel olarak üçüncü ülkenin aleyhinde olmaktadır (Özgür, 2013: 262). Bu ayrıntıların nasıl değerlendirileceği konusunun bilincinde olan Avrupa Birliği, Türk vatandaşlarına uygulayacağı vize kolaylığı kartını öne sürerek "ödül mekanizmasını" yürürlüğe koymayı çabalamakta olduğu görülmektedir.

Geri kabul anlaşmasının imza tarihinden itibaren geçerli olacağı ve anlaşmanın geriye doğru yürütülemeyeceğini belirtmekte fayda vardır. Aksi takdirde 1990'lı yıllarda Avrupa'ya sığınma talebinde bulunmuş kişilerin geri gönderilmesi durumu söz konusu olacaktı ve bu durum Türkiye'yi sosyoekonomik ve maliyet anlamda zor durumda bırakacaktı.

Kaynak ülkelerle yeteri kadar geri kabul anlaşması olmayan veya kaynak ülkeler ile anlaşmanın ilerleyişinde problem yaşayan Türkiye'nin AB tarafından kendisine geri gönderilen yasadışı göçmenleri kendi ülkelerine gönderme konusunda sıkıntı yaşadığı aşikârdır. Bu nedenle geri kabul anlaşmasında "Türkiye üzerinden transit geçerek AB topraklarına ulaşmış bir yasadışı göçmenin kaynak ülkesi ile AB arasında geri kabul anlaşması mevcut ise zaman ve maliyet açısından daha verimli olması için Türkiye'ye değil de geldiği kaynağa doğrudan geri gönderilmesi uygun olacaktır".

Türkiye, Avrupa Birliği ile yaptığı karşılıklı Geri Kabul Anlaşması'ndaki usul ve esaslar bağlamında AB ülkelerinden yasadışı göçmen ve sığınmacıları Türkiye'ye kabul edip koruma sağlayacaktır. Fakat Türkiye'nin halihazırda kapılarını açıp geçici koruma statüsünde bulunan 4-5 milyon Suriye vatandaşı gibi büyük bir sayının olduğu da göz önünde bulundurulursa Türkiye açısından çok zor bir süreç ve çözüme kavuşturulması neredeyse imkânsız bir durum söz konusudur (Mat ve Özdan, 2018: 48).

## **5.6. Yasa Dışı Göç Mülteci ve Göçmen Kaçakçılığı ile Mücadele Kapsamında Elde Edilen Sonuçlar**

Daha önceki tarihlerde göç sorunları belirli ülkeleri etkilerken son dönemde tüm ülkeleri etkiler hale gelmiştir. Bu dönüşümde teknolojinin gelişmesiyle ulaşım araçlarının artmış olmasının ve sonucunda da insanların hareket alanlarının genişlemiş olmasının payı büyüktür. Buna bağlı olarak da küresel bir sorun haline dönüşen göçmen kaçakçılığı ile mücadelede ülkeler arasında bir işbirliği yapılmasını zorunlu hale getirmiştir. Bu çerçevede tüm ülkelerde giderek göçmen nüfusun hızla yükselmesi ülkeleri, yasa dışı göçün önlenmesi ve özellikle çok tehlikeli boyutlara ulaşan göçmen kaçakçılığı suçlarına karşı daha sıkı kanunlar çıkarmaya ve tedbirler almaya zorlamıştır. FRONTEX kapsamında gerçekleştirilen faaliyetlerle AB ülkeleri, kendi yürütmüş olduğu operasyonlarla göçmen kaçakçılığını önleme çalışmaları yapmaktadır. Yapılan

bu operasyonlar, ölüm oranlarını azaltmaya yönelik olsa da aksine bu yıllarda arttırdığına dair veriler bulunmaktadır (Yiğittepe ve Çaykara, 2019: 90).

Türkiye sınırlarına yasal olmayan ve yasadışı yollar kullanarak giren kişi ve grupların tamamına yakını insan tacirleri veya göçmen kaçakçılarından yardım almıştır. Bunların büyük kısmı Türkiye'nin doğusu ve güneydoğu sınırlarından İran ve Irak kara sınırlarından dağlık ve ormanlık alanlardan yaya olarak giriş yaptığı düşünülmektedir.

Türkiye bölgesinde sınırlarını koruyan en etkin ülkelerden birisi olup Avrupalı ülkelerin iddia ettiği pasif önlemlerin aksine yasadışı göç ile artan bir oranda mücadele edilmektedir. Türk güvenlik güçleri ve birimlerince alınan önlemler, çalışmalar ve uygulamalar neticesinde yasadışı göç güzergahları ve insan kaçakçılığı konusu büyük oranda azaltılmıştır.

Türkiye'ye yasadışı yollardan giriş yapmaya çalışan veya yabancıların sayısı 2000 yılından sonra güvenlik güçlerinin etkili ve özverili mücadelesi neticesinde bu sayılar giderek azalmıştır.

Türkiye'de çeşitli suçlara karışan ve kamu düzenini bozdukları gerekçesiyle 2002 yılında 42 bin yabancı sınır dışı edilmiş olup bu sayı 2018 de yükselmiş olup yakalanan 268 bin 3 düzensiz göçmenden, 55 bin 894 düzensiz göçmen çeşitli suçlardan dolayı sınır dışı edildi. 6 bin 278 göçmen kaçakçılığı yapan kişi yakalanırken, 90 düzensiz göçmen ise deniz yollarını kullanarak yasa dışı yollarla göç etmeye çalışırken yaşamını kaybetti (TRT Haber, 2019).

Uluslararası Göç Örgütü'nün paylaştığı raporda, bu yıl toplam 7,189 göçmen ve sığınmacının göç yolları üzerinde öldüğünü ya da kayıp durumda olduğunu açıkladı. Bu Uluslararası Göç Örgütü tarafından kaydedilmiş en yüksek yıllık kayıp, günde ortalama 20 ölüme denk geliyor ve Uluslararası Göç Örgütü 2016 bitene kadar dünya çapında 200–300 arası erkek, kadın ve çocuk kaybının da kaydedilebileceği öngörülüyor.

IOM Akdeniz üzerinden çatışma veya savaş gibi çeşitli sebepler nedeniyle ülkelerini terk etmek zorunda kalıp Avrupa'ya gelmeye çalışırken yaşamını yitiren kişi sayısını 960 olarak belirtirken, kurumun 2017 Kayıp Göçmen Projesi'nde 1 Ocak-21 Haziran döneminde 2,133 kişinin, 2016'da ise 2,911 kişinin hayatını kaybettiği görüldü. Bu sayı

dünya genelinde kayıp oranları da ekleyince toplam 7,189 göçmen ve sığınmacının göç yolları üzerinde öldüğünü ya da kayıp durumda olduğunu belirtilmektedir. 2018 yılında ise 4.737 ye düşmüş 2019 Mayıs ayına kadar olan sürede 999 göçmenin öldüğü kayıtlara geçmiştir (IOM, 2019).

Türkiye sınır bölgelerinde yakalanan yasadışı göçmenlerin veya yasal olarak ülkede kalırken yasadışı duruma düşmüş yabancı kişilerin sınır dışına gönderilene kadar geçen süre zarfında barındırıldıkları yerler olan “Geri Gönderme Merkezleri” açılmış ve yeni yüksek kapasiteli merkezler açılmaya devam edilmektedir. Türkiye’de faal olarak çalışan 20 tane geri gönderme merkezi bulunup işleyişini ve yürütmesini İçişleri Bakanlığı bünyesinde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından yönetilmektedir.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından “Geleceğe Yatırım Programı” çerçevesinde ele alınan, AB Projesi kapsamında yapılması planlanan projeler ve mevcut binalardan tadilat yoluyla yenilenen toplam 7 tane kapsamlı geri gönderme merkezi planlaması yapılmaktadır. İlgili bu geri gönderme merkezlerin 2019 yılı son aylarında açılması düşünülmektedir. Geri gönderme merkezleri ile ilgili veriler ve kapasiteler göç idaresi müdürlüğü resmi sayfasından alıntılama yapılarak aşağıda verilmiştir (Göç idaresi resmi web sitesi, 2019).

**Tablo 5**  
**2019 Yılı Sonunda Açılması Planlan Geri Gönderme Merkezleri**

<b>GGM Durumu</b>	<b>Sıra No</b>	<b>İl</b>	<b>Toplam</b>
<b>AB Projesi</b>	<b>1</b>	<b>ÇANKIRI</b>	<b>750</b>
<b>Tadilatı Devam Eden</b>	<b>2</b>	<b>BURSA</b>	<b>200</b>
<b>Yatırım Programındaki Merkezler</b>	<b>3</b>	<b>ANKARA</b>	<b>500</b>
	<b>4</b>	<b>BAYBURT</b>	<b>200</b>
	<b>5</b>	<b>İSTANBUL(3.Havalimanı)</b>	<b>700</b>
	<b>6</b>	<b>HATAY</b>	<b>400</b>
	<b>7</b>	<b>TEKİRDAĞ</b>	<b>400</b>
	<b>TOPLAM KAPASİTE</b>		

**Kaynak:** Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Resmi Web Sitesi, 2019

Avrupa Birliği Projesi bağlamında 6 kentimizde inşa edilecek toplam 2400 kişilik geri gönderme merkezi için ihale süreci ve görüşmeleri devam etmektedir. Bu merkezlerin 2021 yılı başında açılması düşünülmektedir.

**Tablo 6**  
**2020 Yılı Sonunda AB Projesi ile Açılması Planlan Geri Gönderme Merkezleri**

<b>S.NO</b>	<b>İL</b>	<b>TOPLAM</b>
<b>1</b>	<b>ADANA</b>	<b>400</b>
<b>2</b>	<b>BALIKESİR</b>	<b>200</b>
<b>3</b>	<b>KÜTAHYA</b>	<b>400</b>
<b>4</b>	<b>MALATYA</b>	<b>400</b>
<b>5</b>	<b>NİĞDE</b>	<b>400</b>
<b>6</b>	<b>ŞANLIURFA</b>	<b>600</b>
<b>TOPLAM KAPASİTE</b>		<b>2400</b>

**Kaynak:** Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Resmi Web Sitesi, 2019

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü bünyesinde işletilen 22 tane geri gönderme merkezi ve 2 tane de geçici geri gönderme merkezi aktif olup toplam kapasitesi 16.116 kişidir.



**Tablo 7**  
**Türkiye’de Bulunan Faal Geri Gönderme Merkezleri**

<b>GGM DURUMU</b>	<b>S. NO</b>	<b>İL</b>	<b>TOPLAM</b>
<b>Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Bünyesinde İşletilen Geri Gönderme Merkezleri</b>	<b>1</b>	<b>ADANA</b>	<b>80</b>
	<b>2</b>	<b>AĞRI</b>	<b>400</b>
	<b>3</b>	<b>ANTALYA</b>	<b>170</b>
	<b>4</b>	<b>AYDIN</b>	<b>564</b>
	<b>5</b>	<b>ÇANAKKALE</b>	<b>400</b>
	<b>6</b>	<b>EDİRNE</b>	<b>500</b>
	<b>7</b>	<b>ERZURUM(1)</b>	<b>750</b>
	<b>8</b>	<b>ERZURUM(2)</b>	<b>750</b>
	<b>9</b>	<b>GAZİANTEP</b>	<b>750</b>
	<b>10</b>	<b>HATAY</b>	<b>192</b>
	<b>11</b>	<b>İSTANBUL(SİLİVRİ)</b>	<b>270</b>
	<b>12</b>	<b>İSTANBUL(BİNKILIÇ)</b>	<b>120</b>
	<b>13</b>	<b>İSTANBUL(TUZLA)</b>	<b>900</b>
	<b>14</b>	<b>İZMİR</b>	<b>750</b>
	<b>15</b>	<b>KAYSERİ</b>	<b>750</b>
	<b>16</b>	<b>KIRIKKALE</b>	<b>200</b>
	<b>17</b>	<b>KIRKLARELİ</b>	<b>750</b>
	<b>18</b>	<b>KOCELİ</b>	<b>250</b>
	<b>19</b>	<b>MALATYA</b>	<b>250</b>
	<b>20</b>	<b>MUĞLA</b>	<b>88</b>
	<b>21</b>	<b>VAN</b>	<b>392</b>
	<b>22</b>	<b>VAN(KURUBAŞ)</b>	<b>750</b>
	<b>23</b>	<b>İĞDIR</b>	<b>2.090</b>
	<b>24</b>	<b>OSMANİYE(DÜZİÇİ)</b>	<b>4000</b>
	<b>TOPLAM</b>	<b>16.116</b>	

**Kaynak:** Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Resmi Web Sitesi, 2019

Aktif hizmet veren bu merkezlerde ikamet etmeyen başvuru sahibi kişi ve aile bireyleri bu merkezlerde bulunan hizmetlerden eksiksiz şekilde faydalanabilir. İmkânlar dahilinde merkezlerde ikamet eden ailelerin birliği ve bütünlüğü korunur (Göç idaresi resmi web sitesi,2019).

Göç işleri Genel Müdürlüğü tarafından işletilen toplam 150 kişi kapasiteli 2 tane barınma ve kabul merkezi bulunmaktadır.

**Tablo 8**  
**Geri Kabul ve Barınma Merkezleri**

S. NO	İL	KAPASİTE
1	YOZGAT	100
2	TEKİRDAĞ	50
TOPLAM KAPASİTE		150

**Kaynak:** Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Resmi Web Sitesi, 2019

Gelecek yıllar da küreselleşen dünyanın getirdiği olumsuzluklarda herhangi bir olumlu ilerleme ve gelişme olmaması durumunda yasa dışı/düzensiz göç hızlanarak devam edecektir. Küreselleşmenin getirdiği olumsuz etkilerle, kaynakları az olan veya hiç olmayan ülkelerden kaynakları bol olan bölgelere doğru göçler artacaktır.

Türkiye ve AB tarafından sığınmacılar için yapılan ortak çalışmalara ve projelerin uygulanmasına yönelik gerçekleştirilen düzenlemeleri açıklamış, çalışmamızın bu bölümünü de bitirerek araştırmamızı kısaca özetlemek maksadıyla sonuç ve değerlendirme bölümü ele alınacaktır.

## SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

İnsanlık tarihinin başlangıcına kadar uzanan göç kavramının, giderek büyüyen ve sürekli değişen bir yapısı vardır. Göç hareketleri açısından deneyimli bir ülke olan Türkiye çevre ülkelerdeki ekonomik ve siyasi istikrarsızlıkları yüzünden tarihin hemen hemen her döneminde düzenli ve düzensiz göçlere maruz kalmıştır.

Türkiye, yasadışı göç kapsamında uygulamakta olduğu ve oluşturduğu tutarlı politikalar açısından örnek gösterilebilecek, Mültecilerin Hukuki Durumu ve mülteci tanımlamasında 1951 Cenevre Protokolü'ne taraf olan ülkelerden birisidir. Ancak sözleşmeye 1961 tarihinde 359 sayılı kanunla yapılan güncellemeyle “Coğrafi çekince şartı” eklemiştir. Bu maddeye göre, sadece Batı Avrupa ülkelerinden göç eden kişileri mülteci olarak tanımlayıp kabul etmiştir. Mülteci tanımlamasına ise “Avrupa’da gerçekleşen olaylar sebebiyle gelen” şeklinde belirtmiştir. Cenevre Anlaşması, anlaşmaya katılan olan bütün ülkeleri uygulanacak politikalara ve düzenlemelere tabi tutmakta olup mülteciler ve sığınmacılar konusunda bu protokole imza atan bütün ülkeleri sorumluluk sahibi yapmıştır. Sonradan eklemiş olduğu bu madde sebebiyle bu yükümlülüklerden haklı olarak muaf olmuştur.

Batı Avrupa ülkeleri haricinde diğer ülkelerden gelen kişileri Türkiye “Geçici Sığınmacı” olarak tanımlamaktadır. Türkiye, geçici sığınmacılar ile ilgili tüm işlemlerin yürütülmesini Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ile yapmaktadır.

AB’nin yasadışı göç ve mülteci koruma alanında uluslararası önemli bir aktör olduğu bir gerçektir. Ancak önemli olan üstlendiği bu rolü nasıl kullanılıp kullanılmadığıdır. AB izlediği politikalar ve çalışmaları ile güvenli kaynak ülke, güvenli üçüncü ülke ve ilk sığınma ülkesi gibi yeni kavramlar getirmiş, sığınmacıları mümkün mertebe AB’nin çevresindeki yakın ülkelere yerleştirmeyi düşünmüştür. Bu durum ekonomileri kötü olan ve mülteciler için altyapısı iyi olmayan ülkeleri tampon bölge olarak kullanmak anlamına geldiği açıktır. Ayrıca sığınmacıların yerleştirileceği güvenli ülkelerin belirlenmesi konusunda mevcut değişkenler, mültecilerin gönderilecekleri ülkede kendilerini güvenli ve sağlıklı bir ortamın bekleyip beklemediği konusunda ciddi endişeler yaratmaktadır.

Türkiye'nin yabancıların göç ettiği bir hedef ülke ve ya hedef ülkeye göç etmeden önce bekleme yaptığı transit ülke konumuna gelmesi ile Avrupa Birliğine üyelik sürecinde AB'ye katılım müzakerelerine 3 Ekim 2005 tarihinde resmen başlanılmış olması yeni ve etkin göç politikası yapması zorunlu olmuştur.

Bu süreçler ve müzakereler devam ederken de bu zorunluluklara istinaden yapılan Türk Göç kanunları ve yönetmelikleri yenileşmekte ve gelişmektedir. Türkiye'nin AB üyeliğinin gerçekleşebilmesi için, AB müktesebatının tamamen üstlenilmesi ve uyması gerekmektedir. Bu nedenle AB ile ulusal eylem planı, katılım ortaklığı belgesi, uyum programları ve yabancılar kanunu, geri kabul anlaşmasının imzalanması gibi Türkiye için kaçınılmaz bir sonuç olmuştur.

Yasadışı göçü önleme konusunda AB ile Türkiye'nin sınır bölgelerinde yapılan çalışmalar ve yakalanan yasadışı göçmenleri geri göndermesi politikaları konusunda ne kadar önlem alırsa alsın günümüzde yapılan çalışmalar ve araştırmaların neticesinde yasadışı göç akımlarını durduramadıklarını aksine göç dalgaları artarak devam ettiği anlaşılmaktadır.

AB ülkelerinin yasadışı göçü önleme konusunda ortak bir politika geliştirememesi sebeplerinden en önemlisinden birisi de her ülkenin ulusal çıkarı ve göç akımlarından etkilenme seviyelerinin farklı oluşudur. Bu konuya örnek verecek olursak bir Akdeniz kıyısında kalan ve yasadışı göçmenlerin ilk uğrak yeri olan İtalya ile kuzeyde bulunan Belçika'nın yasadışı göçmenlerden etkilenme oranı farklıdır. Bu etkilenme büyük oranda ülkenin ekonomik durumu ve coğrafi konumuna göre şekillenir.

Geçmişte sürekli karşımıza çıkan yasadışı göç ve mültecilik konusu günümüzde de halen büyük bir sorun olarak devam etmektedir. Gelişmemiş ülkelerdeki yaşam düşük standartları, iç karışıklıklar ve siyasi sorunlar sebebiyle, gelişmiş ülkelerdeki imkânlar arasındaki büyük uçurumun gün geçtikçe arttığı göz önüne alındığında, yasa dışı göç sorununun artan bir şekilde hızla devam edeceği anlaşılmaktadır.

Refahlarını ve zenginliklerini kaybetmek istemeyen gelişmiş Avrupa ülkeleri, büyük bir sorun olarak gördükleri “Yasa dışı göç” ile mücadele edebilmek için büyük bir çaba göstermektedirler. Avrupa Birliği ile yasa dışı göç güzergâhında önemli bir rota olan Türkiye arasında yapılan pek çok projenin kesiştiği ortak nokta, yasa dışı göçmenleri

durdurabilmektir. Ancak her ne kadar bu tip proje ve yasal düzenlemeler ile yasa dışı göçün önüne geçilmek istense de yaptığımız çalışmalarda da anlaşılacağı üzere yasa dışı göçü önlemede yetersiz kaldığı, yasa dışı göçmenlerin sayısının gelecekte de artacağı şimdiden görülmektedir.

Çalışma süresince; göç, yasadışı göç, mültecilik, iltica ve göçün kontrol altına alınması kapsamında, birçok soruya cevap verilmeye çalışılmıştır. Yasadışı göçün, uluslararası çıkarlarını ya da kamu güvenliğini tehdit edip etmediği anlaşılmaya çalışılmış, elde edilen bilgiler, incelenen tüm veriler ve yapılan yorumlamalar, bu problemin çözülmesine yardımcı olmak amacını taşımaktadır.



## KAYNAKÇA

### *Kitaplar ve Tezler*

- ADIGÜZEL, Yusuf. (2016). “*Göç Sosyolojisi*”, Ankara: Nobel Yayınları.
- AKÇADAĞ, Emine. (2012). “*Yasadışı Göç ve Türkiye*”, Bilgesam Rapor No:42, s.28-29.
- AKGÜN, Erhan. (2011). “*Yasa Dışı Göç Çerçevesinde Türkiye - Avrupa Birliği İlişkileri*”, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, s.78-80.
- AKKUŞOĞLU, Devrim Bülent. (2006). “*Avrupa Birliği-Türkiye İlişkilerinde Yasadışı Göç Sorunu*”, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Avrupa Birliği Ana Bilim Dalı, Onaylanmış Yüksek Lisans Tezi, s.115-131.
- APAP, Joanna, Carrera Sergio ve KİRİŞÇİ, Kemal. (2004). “*Turkey in the European Area of, Freedom, Security and Justice*”, E-Turkey Working Papers, [https://www.files.ethz.ch/isn/20678/Turkey\\_European\\_Area.pdf](https://www.files.ethz.ch/isn/20678/Turkey_European_Area.pdf) (Erişim Tarihi: 26.04 2019).
- BAKIRTAŞ, Tahsin. (2012). “*Küresel Gelişme Modelinde Uluslar arası Göç Olgusu ve Yansımaları*”, Alternatif Politika, Cilt: 4, Sayı:2, s. 232–261.
- BALDACCİNİ, Anneliese, ELSPETH Guild ve HELEN Toner. (2007). “*From Dublin Convention to Dublin Regulation: A Progressive Move? Whose Freedom, Security and Justice?*” International Journal of Refugee Law 20 Int'l J. Refugee L, Portland, Hart Publishing, s. 265 –276.
- BAŞAK, Kale. (2003). “*Turkey and the Process of EU Integration: The Asylum and Immigration Policies*”, [http://www.avsam.org/turkce/analizler/12\\_analiz.htm](http://www.avsam.org/turkce/analizler/12_analiz.htm) (erişim tarihi.15.02.2019).
- BAŞOL, Koray. (1995). “*Demografi*”, Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisâdî Ve İdârî Bilimler Fakültesi Yayınları, s.209.

- BAYRAKLI, Cemile. (2007). “*Dış Göçün Sosyo-Ekonomik Etkileri: Görece Göçmen Konutları’nda (İzmir) Yaşayan Bulgaristan Göçmenleri Örneği*”, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, s. 43-44.
- BEŞE, Ertan. (2002). “*Terörizm Avrupa Birliği ve İnsan Hakları*”, Seçkin Yayıncılık, Ankara, s. 79-85.
- ÇAYHAN, Esra (2002), “European Security and Defence Policy and Turkey”, Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt:3, s.45.
- BOSWELL, Christina. (2002). “*EU Immigration and Asylum Policy: From Tampere to Laeken and Beyond*”, The Royal Institute of International Affairs, Briefing Paper New Series, s. 30.
- BOZKURT Enver, ÖZCAN Mehmet ve KÖKTAŞ Arif. ( 2001). “*Avrupa Birliği Hukuku*”, Nobel Yayıncılık, s. 26-37.
- BUNYAN, Tony. (1993). “*Trevi, Europol and the European state*”, In Bunyan, Tony. Statewatching the New Europe: Handbook on the European State. Statewatch.
- CANPOLAT, Hasan ve ARINER, Onur H. (2012). “*Küresel Göç ve Avrupa Birliği İle Türkiye’nin Göç Politikalarının Gelişimi*”, ORSAM Rapor No: 123, Ankara, Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- COUNTING THE UNCOUNTABLE. (2009). “*Data and Trends across Europe*”, Size and Development of Irregular Migration to the EU: Clandestino Research Project, s. 4.
- ÇAĞLAYAN, Savaş. (2006). “*Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi*”, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Entitüsü Dergisi (İLKE), 17, s. 67-77.
- ÇALIŞKAN, Altınok, Elif. (2013). “*Mülteciler Ve Sığınmacılar Hakkında İdarenin Görevleri-Yetkileri Ve Yargısal Denetim*”, İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hukuk Anabilim Dalı, Onaylanmış Doktora Tezi, s. 33.

- ÇİZEL, Beykan. (2018). “*Ortadoğu’dan Göçün Türkiye Üzerindeki Etkileri Raporu*”, Akdeniz Üniversitesi Turizm Fakültesi, Welcommunities Project, s.37-38.
- DANIŞ, Aslı, Didem. (2004). “*Yeni Göç Hareketleri Ve Türkiye*”, Birikim, No: 184185, s. 216-224.
- DEDEOĞLU, Beril. (2003). “*Dünden Bugüne Avrupa Birliği*”, İstanbul, Boyut Yayıncılık, s. 61-61.
- DUYMAZ, İsmail. (1995). “*Türkiye’de Yabancı Kaçak İşçilik*”, Friedrich Ebert Vakfı, Ekonomi Forumu İstanbul, s. 8.
- ELA, ÖZCAN, Deniz. (2017). “*Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme*”, İş ve Hayat Dergisi, 2(4), s. 183-215.
- EKİN, Nusret. (2001). “*Türkiye’de İş Piyasasının Yeniden Yapılanması: Özel İstihdam Büroları*”, İTO Yayınları, No: 2001-30, s. 212.
- ER, Selami. (2014). “*Yabancıların Çalışma İzinleri Ve Ön İzin Müessesesi*”, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Dergi Park, Sayı: 4, s. 176-177.
- AGNİESZKA, Biegaj. (2009). “*Ten Years Of Europol*”, 1 Temmuz 2009, s. 11.
- GENÇLER, Ayhan. (2002). “*Yabancı Kaçak İşçilik Gerçeği ve Türkiye Örneği*”, TÜHİS, İş Hukuku ve İktisat Dergisi, s. 35
- GÜLLÜPİNAR, Fuat. (2012). “*Göç Olgusunun Ekonomi-Politiği ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme*”, Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 4, s. 53-85.
- GÜNER, Cemil. (2007). “*İltica Konusunda Türkiye’nin Yol Haritası: Ulusal Eylem Plânı*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 56, s. 4.
- GÜVEN, Sami. (2013). “*Sosyal Politikanın Temelleri*”, 5.Basım İstanbul, Ezgi Kitapevi Yayınları, s. 221-222.



- İÇDUYGU, Ahmet. (2014). “*Türkiye’nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023: Ulus-Devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere*”, Mirekoç Araştırma Raporları, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayını, s. 53.
- İNAN, Özer. (2014). “*Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme*”, Ekin Kitapevi, s. 11.
- OCCHIPINTI, John D. (2002). “*Checking the Scoreboard: Explaining Progress on the EU Police Cooperation*”, Paper Presented for Presentation at: The Bnnial Conference of the European Community Studies Association, Canada, s. 2-5.  
aktaran Mehmet Özcan, “Avrupa Birliği Türkiye İlişkilerinde Yasadışı Göç”, Sedat Laçiner, Türkiye’nin Üyeliğinin AB’ye Olası Etkileri: Türkiyeli Avrupa, Hayat Yayınları, İstanbul, 2004, 131-202, s.134.
- KILIÇ, Taner. (2005). “*Bir İnsan Hakkı Olarak İltica, Türkiye’de Geçici Sığınmacı Kadın ve Çocukların Psikososyal Durumlarının Tespiti ve Yaşam Koşullarının İyileştirilmesi İçin Çözüm Önerileri*”, Mazlumder, Ankara, s. 25.
- LAÇİNER Sedat, ÖZCAN Mehmet ve BAL, İhsan. (2004). “*Türkiye'nin Üyeliğinin AB'ye Olası Etkileri, Türkiyeli Avrupa*”, 1.basım, İstanbul Hayat Yayınları, s. 187.
- LEE, Everett S. (1966). “*A Theory of Migration*”, Demography 3(1), s. 47-57.
- MAGANZA, Giorgio. (1998). “*The Treaty of Amsterdam’s Changes to the Common Foreign and Security Policy Chapter and an Overview of the Opening Enlargement Process*”, Fordham International Law Journal, Vol.22, Issue 6, s. 174-186.
- MANİSALI, Ertan. (2011). “*Avrupa Birliği’nin Yasadışı Göçü Önleme Politikaları ve Üyelik Sürecindeki Türkiye’ye Etkileri*”, Genelkurmay Başkanlığı Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Müdürlüğü, Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, s. 91.
- MASSEY, Douglas S. (1993). “*Theories of International Migration: A Review and Appraisal*”, Population and Development Review 19(3), s. 431-466.

- NAKHOUL, Elif, Tuğçe. (2014). “*Uluslararası İşgücü Göçü ve Türkiye*”, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Dış İlişkiler Ve Yurtdışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi, Ankara, s. 64.
- ODMAN Tevfik, M. (2004). “*Mülteci Hukuku ve Türk Mülteci Politikası ve Uygulaması*”, Mülteci Çalıştayları 2004-2005, Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi, Ankara, Mart 2008, s. 8.
- ODMAN, Tevfik. (1995). “*Mülteci Hukuku*”, Ankara Üniversitesi SBF İnsan Hakları Merkezi Yayınları, No:5, Ankara, s. 3-4.
- OVALI, Şevket. (2006). “*AB'nin Terörizmle Mücadele Politikasında Dönüşüm: 11 Eylül ve Madrid Saldırılarının Etkileri*”, Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, Cilt: 5, No: 3, s. 91.
- ÖZCAN Mehmet. (2005). “*Avrupa Birliği Sığınma Hukuku*”, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, Ankara, s. 29-35.
- ÖZCAN, Mehmet. (2004). “*Avrupa Birliği Türkiye İlişkilerinde Yasadışı Göç*”, s. 135.
- ÖZEKMEKÇİ, İnanç M. (2010). “*Tehdit Sınırını Geçemeyen Göçmen*”, Hayat Sağlık Dergisi, Temmuz, Sayı: 2, s. 44-48.
- ÖZGÜR, Ogün. (2013). “*Avrupa Birliği Ve Yasadışı Göçmen/Mülteci Sorunu: Sınır Güvenliği ve Türkiye'ye Etkileri*”, Harp Akademileri, Strateji Ve Stratejik Araştırmalar Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, s. 86-97.
- PARLAK, Bekir. (2017). “*Uluslararası Göç Ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü*”, Uluslararası 11.Kamu Yönetimi Sempozyumu, Fırat Üniversitesi, s. 285-286.
- POLİS AKADEMİSİ. (2012). “*Küresel Göç ve Fırsatçıları*”, s. 25.
- SAMUR, Hakan. (2008). “*Avrupa Birliği'nde Göçe Yönelik Global Yaklaşım*”, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi 5(2), s. 1-16.
- SERT, Deniz. (2016). “*Küresel Hareketlilik ve Göç*”, Küresel Siyasete Giriş, E. Balta, İstanbul, İletişim Yayınları, s. 505-522.

- SERT, Şenol D. (2016). *“Uluslararası Göç Yazınında Bütünleyici Bir Kurama Doğru, Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar”*, İletişim Yayıncılık. İstanbul, s. 29-47.
- SEVER, Muhammed. (2015). *“Türkiye’yi Hedef Alan Yasadışı Göçmenler: İstanbul Örneği”*, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, s. 73.
- STOUFFER, Samuel A. (1940). *“Intervening Opportunities: A Theory Relating Mobility and Distance”*, American Sociological Review 5(6), s. 485-867.
- ŞEMŞİT, Suhal. (2010). *“Avrupa Birliği Göç Politikasının Güvenlikleştirilmesi Ve Dışsallaştırılması: Türkiye’ye Yansımaları”*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, s. 66.
- TOKSÖZ, Gülay. (2006). *“Uluslararası Emek Göçü”*, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, s. 19-20.
- TURAL, Mehmet. (2004). *“Yasadışı Göç ve Uluslar Arası İnsan Kaçakçılığının Nedenleri, Boyutları ve Türkiye Üzerine Etkileri ile Bunun Önlenmesi için Alınması Gereken Tedbirler”*, Yayımlanmamış Silahlı Kuvvetler Akademisi Tezi, s. 76-80.
- ULUSLARARASI GÖÇ ÖRGÜTÜ. (2009). *“Uluslararası Göç Hukuku Alanında Göç İle İlgili Terimler Sözlüğü”*, Uluslararası Göç Örgütü Yayınları, Yayın No: 18, s. 5.
- ÜLGER, Kaya, İlker. (2003). *“Avrupa Birliği’nin ABC’si”*, Sinemis Yayınları, Ankara, s. 36-37.
- VURAL, Devrim, G. (2007). *“Uluslararası Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti”*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 15-17.
- YALÇIN, C. (2004). *“Göç Sosyolojisi”*, Anı, Ankara, s. 26-27.

*Resmi Belgeler ve Web Sayfaları*

AB BAKANLIĞI. (2015). “*Ulusal Eylem Planı Avrupa Birliği’ne Katılım İçin Avrupa Birliği’ne Katılım İçin Ulusal Eylem Planı*”, Ankara  
<https://www.ab.gov.tr/files/uepwebsont.pdf> (Erişim Tarihi:11.05.2019).

AB BAKANLIĞI. (1998). “*Türkiye’nin Katılım Yönünde İlerlemesi Üzerine Komisyon’un 1998 Düzenli Raporu*”  
[https://ab.gov.tr/files/AB\\_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye\\_Ilerleme\\_Rap\\_1998.pdf](https://ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_1998.pdf) (Erişim tarihi : 14.05.2019).

AB BAKANLIĞI. (1999). “*Türkiye’nin Katılım Yönünde İlerlemesi Üzerine Komisyon’un 1999 Düzenli Raporu*”  
[https://ab.gov.tr/files/AB\\_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye\\_Ilerleme\\_Rap\\_1999.pdf](https://ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_1999.pdf) (Erişim tarihi : 14.05.2019).

AB BAKANLIĞI. (2000). “*Türkiye’nin Katılım Yönünde İlerlemesi Üzerine Komisyon’un 2000 Düzenli Raporu*”  
[https://ab.gov.tr/files/AB\\_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye\\_Ilerleme\\_Rap\\_2000.pdf](https://ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2000.pdf) (Erişim tarihi : 14.05.2019).

AB BAKANLIĞI. (2001). “*Türkiye’nin Katılım Yönünde İlerlemesi Üzerine Komisyon’un 2001 Düzenli Raporu*”  
[https://www.ab.gov.tr/files/AB\\_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye\\_Ilerleme\\_Rap\\_2001.pdf](https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2001.pdf) (Erişim tarihi : 14.05.2019).

AB BAKANLIĞI. (2005). “*Türkiye’nin Katılım Yönünde İlerlemesi Üzerine Komisyon’un 2005 Düzenli Raporu*”  
[https://ab.gov.tr/files/AB\\_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye\\_Ilerleme\\_Rap\\_2005.pdf](https://ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2005.pdf) (Erişim tarihi : 14.05.2019).

AB BAKANLIĞI. (2010). “*Türkiye’nin Katılım Yönünde İlerlemesi Üzerine Komisyon’un 2010 Düzenli Raporu*”  
[https://www.ab.gov.tr/files/ceb/Progress\\_Reports/2010\\_ilerleme\\_raporu.pdf](https://www.ab.gov.tr/files/ceb/Progress_Reports/2010_ilerleme_raporu.pdf)  
(Erişim tarihi : 14.05.2019).

- AB BAKANLIĞI. (2011). *“Türkiye’nin Katılım Yönünde İlerlemesi Üzerine Komisyon’un 2011 Düzenli Raporu”*  
[https://ab.gov.tr/files/AB\\_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/2011\\_ilerleme\\_raporu\\_tr.pdf](https://ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/2011_ilerleme_raporu_tr.pdf) (Erişim tarihi : 14.05.2019).
- AB BAKANLIĞI. (2012). *“Türkiye’nin Katılım Yönünde İlerlemesi Üzerine Komisyon’un 2012 Düzenli Raporu”*  
[https://www.ab.gov.tr/files/2012\\_ilerleme\\_raporu\\_02\\_01\\_13\\_fotomat\\_version.pdf](https://www.ab.gov.tr/files/2012_ilerleme_raporu_02_01_13_fotomat_version.pdf) (Erişim tarihi : 14.05.2019).
- AB BAKANLIĞI. (2015). *“Türkiye’nin Katılım Yönünde İlerlemesi Üzerine Komisyon’un 2015 Düzenli Raporu”*  
[https://www.ab.gov.tr/files/5%20Ekim/2015\\_ilerleme\\_raporu\\_tr.pdf](https://www.ab.gov.tr/files/5%20Ekim/2015_ilerleme_raporu_tr.pdf) (Erişim tarihi : 14.05.2019).
- AB BAKANLIĞI. (2016). *“Türkiye’nin Katılım Yönünde İlerlemesi Üzerine Komisyon’un 2016 Düzenli Raporu”*  
[https://www.ab.gov.tr/files/pub/2016\\_ilerleme\\_raporu\\_tr.pdf](https://www.ab.gov.tr/files/pub/2016_ilerleme_raporu_tr.pdf) (Erişim tarihi : 14.05.2019).
- AB BAKANLIĞI. (2018). *“Türkiye’nin Katılım Yönünde İlerlemesi Üzerine Komisyon’un 2018 Düzenli Raporu”*  
[https://www.ab.gov.tr/siteimages/pub/komisyon\\_ulke\\_raporlari/2018\\_turkiye\\_raporu\\_tr.pdf](https://www.ab.gov.tr/siteimages/pub/komisyon_ulke_raporlari/2018_turkiye_raporu_tr.pdf) (Erişim tarihi: 14.05.2019).
- AB BAKANLIĞI. (2007-2013). *“Türkiye’nin AB Müktesebatına Uyum Programı, Adalet, Özgürlük Ve Güvenlik kapsamında Çıkarılmasında Yarar Görülen Düzenlemeler”*  
[https://www.ab.gov.tr/files/Muktesebat\\_Uyum\\_Programi/24\\_AdaletOzgurlukveGüvenlik.pdf](https://www.ab.gov.tr/files/Muktesebat_Uyum_Programi/24_AdaletOzgurlukveGüvenlik.pdf)(Erişim tarihi: 22.05.2019).
- BMMYK TÜRKİYE VE TÜRK İÇİŞLERİ BAKANLIĞI. (2005). *“İltica ve Göç Mevzuatı”*, Başkent Matbaası, Ankara, s. 8-13  
[http://www.goc.gov.tr/files/files/iltica\\_goc.pdf](http://www.goc.gov.tr/files/files/iltica_goc.pdf) (Erişim Tarihi:04.05.2019).

*Cenevre'de 1951 Mültecilerin Hukuki Durumuna dair Sözleşmenin tasdiki hakkında kanun tasarısı ve Dışişleri Komisyonu raporu (1/125) s. 53.*

EGM. (2001). “*Dünya’da ve Türkiye’de Yasadışı Göç*”, Emniyet Genel Müdürlüğü Yabancılar Hudut İltica Dairesi Başkanlığı, Ankara.

EUROPEAN PARLIAMENT OFFICIAL WEB PAGE. (1999). “*Helsinki European Council 10 And 11 December 1999 Presidency Conclusions*” [http://www.europarl.europa.eu/summits/hel1\\_en.htm](http://www.europarl.europa.eu/summits/hel1_en.htm) (Erişim tarihi: 22.05.2019).

İÇİŞLERİ BAKANLIĞI EMNİYET GENEL MÜDÜRLÜĞÜ. (2006). “*Uygulama Talimatı Konulu 57 No’lu Genelge*” <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/57-Nolu-Genelge.pdf> (Erişim Tarihi:04.05.2019).

GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ. (2013). “*Yabancılar Ve Uluslararası Koruma Kanunu*”, T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları, Yayın No: 3 [http://www.goc.gov.tr/files/files/goc\\_kanun.pdf](http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_kanun.pdf) (Erişim tarihi: 24.05.2019).

İÇİŞLERİ BAKANLIĞI. (1994). “*İltica Yönetmeliği*”, md.3.

OFFICIAL JOURNAL OF THE EUROPEAN UNION. (2008). “*26 Şubat 2008 tarihli Konsey Kararı, Katılım Ortaklığı Belgesi*”, Dışişleri Bakanlığı TR Çevirisi [https://www.ab.gov.tr/files/AB\\_Iliskileri/AdaylikSureci/Kob/Turkiye\\_Kat\\_Ort\\_Belg\\_2007.pdf](https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/Kob/Turkiye_Kat_Ort_Belg_2007.pdf) (Erişim tarihi: 14.05.2019).

OFFICIAL JOURNAL OF THE EUROPEAN UNION. (2001). “*8 Mart 2001 tarihli Konsey Kararı, Katılım Ortaklığı Belgesi*”, Dışişleri Bakanlığı TR Çevirisi [https://www.ab.gov.tr/files/AB\\_Iliskileri/AdaylikSureci/Kob/Turkiye\\_Kat\\_Ort\\_Belg\\_2001.pdf](https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/Kob/Turkiye_Kat_Ort_Belg_2001.pdf) (Erişim tarihi : 14.05.2019).

The Human Rights of Migrants IOM Policy and Activities MC/INF 298, IOM International Organization for Migration, 2009, s. 1. <https://www.iom.int/jahia/webdav/shared/shared/mainsite/microsites/IDM/workshops/human-rights-migration-november-2009/MC-INF-298-The-Human->

Rights-of-Migrants-IOM-Policy-and-Activities.pdf (Erişim tarihi : 14.05.2019).

Towards a Fair Deal for Migrant Workers in the Global Economy, s.11.  
<https://www.ilo.org/public/english/standards/relm/ilc/ilc92/pdf/rep-vi.pdf>  
(Erişim tarihi : 14.05.2019).

TBMM RESMİ İNTERNET SAYFASI. (2008). “*AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Ulusal Program 2008*”,  
[http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/abuyum/belge/sunum/up\\_notlari.pdf](http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/abuyum/belge/sunum/up_notlari.pdf)  
(Erişim tarihi 22.05.2019).

5237 *Türk Ceza Kanunu* <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf>  
(Erişim Tarihi:04.05.2019).

5682 *Pasaport Kanunu* <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.5682.pdf>  
(Erişim Tarihi:04.05.2019).

5683 *Sayıli Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun*  
<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.5683.pdf>  
(Erişim Tarihi:04.05.2019).

4817 *Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun*  
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4817.Pdf>  
(Erişim Tarihi:04.05.2019).

403 *Sayıli Türk Vatandaşlığı Kanunu*  
<https://www.lexpera.com.tr/mevzuat/kanunlar/turk-vatandasligi-hakkinda-kanun-403> (Erişim Tarihi:04.05.2019).

9169 *Sayıli İltica Yönetmeliği*  
<https://www.lexpera.com.tr/mevzuat/yonetmelikler/turkiyeye-iltica-eden-veya-baska-bir-ulkeye-iltica-etmek-uzere-turkiyeden-ikamet-izni-talep-eden> (Erişim Tarihi:04.05.2019).

AB BAŞKANLIĞI. (2017). "*Katılım Ortaklığı Belgeleri*", T.C Dışişleri Bakanlığı Resmi Web sitesi [https://www.ab.gov.tr/katilim-ortakligi-belgeleri\\_46226.html](https://www.ab.gov.tr/katilim-ortakligi-belgeleri_46226.html) (Erişim Tarihi:17.05.2019).

AB KOMİSYONU. (2011). "*Türkiye İlerleme Raporları*", Genişleme Stratejisi ve Başlıca Zorluklar 2011-2012, Brüksel, s. 89.  
[https://www.ab.gov.tr/files/AB\\_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/2011\\_ilerleme\\_raporu\\_tr.pdf](https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/2011_ilerleme_raporu_tr.pdf) (Erişim Tarihi: 22.02.2019).

#### *Diğer Yayınlar*

ADAM, Townsend. (2013). "*Can the EU Deliver the Area of Freedom, Security and Justice?*", European Policy Institute Network, EPIN Working Paper No: 9, September 2003, s. 2. [http://aei.pitt.edu/1804/1/EPIN\\_WP9.pdf](http://aei.pitt.edu/1804/1/EPIN_WP9.pdf) adresinden erişilmiştir (Erişim tarihi: 21.01.2019).

AKCADAG, Emine. (2012). "*Yasadışı Göç ve Türkiye*", Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi, İstanbul, Rapor No: 42, s. 27-29  
<http://www.bilgesam.org/images/dokumanlar/0962014032653yasadisigocveturkiye.pdf> (Erişim Tarihi:03.04.2019).

ANADOLU AJANSI. (2012). "*Vize muafiyeti müzakereleri başlıyor*", Anadolu Ajansı Resmi Web Sitesi Dünyadan Haberler, <http://www.aa.com.tr/tr/s/59569--vize-muafiyeti-muzakereleri-basliyor> (Erişim Tarihi: 23.05.2019).

ARSLAN, Çetin. (2004). "*İnsan Ticareti Suçu*", <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/276/2495.pdf> (Erişim Tarihi: 29.04.2019).

ATA KURUMSAL DANIŞMANLIK. (2017). "*Türkiye'nin Yabancı Kaçak İşçi Sorunu*", <https://www.atakurumsal.com/turkiyenin-yabanci-kacak-isci-sorunu/> (Erişim Tarihi: 22.02.2019).

BAYRAKTAR, İbrahim. (2014). "*Göç Olgusu ve Uluslararası Göç Kuramları*", <http://www.ibrahimbayraktar.net/2014/06/goc-olgusu-ve-uluslararası-goc-kuramlar.html> (Erişim Tarihi: 11.12.2018).



BOYRAZ, Mehmet, Hacı. (2016). “2015-2016 İlerleme Raporu ve Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri”, SETA Perspektif, Sayı: 154, s. 7.

<https://setav.org/assets/uploads/2016/11/2015-2016-Ilerleme-Raporu-ve-Turkiye-Avrupa-Birligi-Iliskileri-PDF.pdf> (Erişim Tarihi:17.05.2019).

COM. (2005). “*Communication from the Commission: Priority Actions for Responding to the Challenges of Migration: First Follow-Up to Hampton Court*”, Brussels, European Commission,

<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0621:FIN:EN:PDF>, (Erişim tarihi 26.01.2019).

COM. (2007). “*Communication from the Commission: Applying the Global Approach to Migration to the Eastern and South-Eastern Regions Neighbouring the European Union*”, Brussels, European Commission,

<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0247:FIN:EN:PDF>, (Erişim tarihi 26.01.2019).

COUNCIL. (2004). “*Brussels European Council 4/5 November 2004 Presidency Conclusions*”, Brussels, European Council,

<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/14292-r1.en04.pdf>, (Erişim tarihi 26.01.2019).

COUNCIL. (2005). “*Global Approach to Migration: Priority Actions Focusing on Africa and the Mediterranean, Brussels, European Council*”,

<http://register.consilium.eu.int/pdf/en/05/st15/st15744.en05.pdf>, (Erişim tarihi 26.01.2019).

COUNCIL OF THE EU UNION. (2011). “*European Pact on Immigration and Asylum*”, Brussels <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2011/EN/1-2011-743-EN-F1-1.Pdf> (26.01.2019).

ERALP, Arısan, Nilgün. (2010). “*Türkiye'nin Vize Politikası: AB'de Serbest Dolaşma Talebinden Vaz Mı Geçildi?*”, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, s. 3.

- EUROPEAN COMMISSION, SCHENGEN INFORMATION SYSTEM. (1987).  
[https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/schengen-information-system\\_en](https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/schengen-information-system_en) (Erişim tarihi 10.01.2019).
- EUROPEAN UNION OFFICIAL WEB PAGE. (2005). “*Schengen Borders Code*”,  
[http://europa.eu/legislation\\_summaries/justice\\_freedom\\_security/free\\_movement\\_of\\_persons\\_asylum\\_immigration/114514\\_en.htm](http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_of_persons_asylum_immigration/114514_en.htm) (Erişim tarihi: 10.01.2019).
- EUROPEAN UNION OFFICIAL WEB PAGE. (1986). “*The Single European Act*”,  
[http://europa.eu/legislation\\_summaries/institutional\\_affairs/treaties/treaties\\_singleact\\_en.htm](http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/treaties_singleact_en.htm) (Erişim tarihi: 11.01.2019).
- EUROPEAN COMMISSION. (2011). “*Communication from The Commission to The European Parliament, The Council, The European Economic and Social Committee and The Committee of The Region*” The Global Approach to Migration and Mobility, 743 final, Brussels, [https://ec.europa.eu/antitrafficking/sites/antitrafficking/files/communication\\_from\\_the\\_commission\\_1.pdf](https://ec.europa.eu/antitrafficking/sites/antitrafficking/files/communication_from_the_commission_1.pdf) (Erişim tarihi 26.01.2019).
- EUR-LEX WEB PAGE. (2008). “*Official Journal of the European Union*”, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:348:0098:0107:EN:PDF> (Erişim tarihi: 27.01.2019).
- EUABC WEB PAGE. (2008). “*Pillars*”, [http://en.euabc.com/?word\\_id=713](http://en.euabc.com/?word_id=713) (Erişim tarihi: 13.01.2019).
- FAVELL, A. ve Hansen, R. (2002). “*Markets Against Politics: EU enlargement and East-West*”, Migration, Journal of Ethnic and Migration Studies, 28 (4), s. 581-602, [file:///C:/Users/ufuk/Downloads/Markets\\_Against\\_Politics\\_Migration\\_EU\\_Enlargement\\_.pdf](file:///C:/Users/ufuk/Downloads/Markets_Against_Politics_Migration_EU_Enlargement_.pdf) (Erişim Tarihi:09.05.2019).
- GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ. (2015). “*Göç Strateji Belgesi*”  
[http://www.goc.gov.tr/icerik3/goc-strateji-belgesi\\_327\\_344\\_694](http://www.goc.gov.tr/icerik3/goc-strateji-belgesi_327_344_694)  
(Erişim Tarihi:26.04.2019).

GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ RESMİ WEB SİTESİ. (2015). “Kabul ve Geri Gönderme Merkezleri”, [http://www.goc.gov.tr/icerik6/genel-mudurlugumuzce-isletilen-geri-gonderme-merkezleri\\_323\\_326\\_4612\\_icerik](http://www.goc.gov.tr/icerik6/genel-mudurlugumuzce-isletilen-geri-gonderme-merkezleri_323_326_4612_icerik) (Erişim Tarihi: 24.05.2019).

GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ RESMİ WEB SİTESİ. (2015). “Kabul ve Geri Gönderme Merkezleri sağlanan hizmetler”, [http://www.goc.gov.tr/icerik6/kabul-ve-barinma-merkezlerinde-saglanan-hizmetler\\_323\\_326\\_4617\\_icerik](http://www.goc.gov.tr/icerik6/kabul-ve-barinma-merkezlerinde-saglanan-hizmetler_323_326_4617_icerik) (Erişim Tarihi: 24.05.2019).

JEFFREY Passel. and D’VERA Cohn. (2012). “Unauthorized Immigrants: 11.1 Million in 2011”, PEW Research Hispanic Center, <http://www.pewhispanic.org/2012/12/06/unauthorized-immigrants-11-1million-in-2011> (Erişim Tarihi:06.12.2018).

KARAKAŞ, Deniz. (2016). “Mülteci Sorunu Çerçevesinde Avrupa Birliği – Türkiye İlişkileri”, Ormer Ortadoğu Enstitüsü, Ocak 2016, No: 16, s. 5-6.

KIZILAY RESMİ İNTERNET SİTESİ. (2017). [https://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/38492657\\_2017-yili-goc-istatistik-raporu-ocak-2018.pdf](https://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/38492657_2017-yili-goc-istatistik-raporu-ocak-2018.pdf) (Erişim Tarihi: 21.02.2019).

MAT, Yıldırım, Tülay. ve ÖZDAN, Selman. (2018). “AB ile Türkiye arasındaki Geri Kabul Anlaşması’nın İnsan Hakları Açısından Değerlendirilmesi”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi,Dergi Park, Cilt: 24, Sayı: 1, s. 48, <https://dergipark.org.tr/download/article-file/509409> (Erişim Tarihi: 23.05.2019).

POLİCE VOİCE. (2019). “Arnavutluk Mafyasının Yunanistan’daki Hareketleri”, 27 Mart, [https://www.police-voice.com/2015/12/blog-post\\_505.html](https://www.police-voice.com/2015/12/blog-post_505.html) (Erişim Tarihi: 26.04.2019).

SCHENGEN OFFİCİAL WEB PAGE COUNTRIES LİST <https://www.schengenvisa.info.com/schengen-visa-countries-list/> (Erişim tarihi. 10.01.2019).

- “SİĞİNMACILAR VE GÖÇMENLER DAYANIŞMA DERNEĞİ. (2018). “*Türkiye’de İltica Süreci*”, <http://sgdd.org.tr/wp-content/uploads/2017/05/Turkiye-de-Iltica-Sureci.pdf> ( Erişim 5.12.2018).
- ŞEN, Elif. (2018). “*Akın Akın Türkiye’ye Geliyorlar*”, Hürriyet Gazetesi Resmi Web Sitesi, [http://www.hurriyet.com.tr/gundem/sicak-gelisme-akin-akin-turkiyeye-geliyorlar-40793591?utm\\_source=t.co&utm\\_medium=post&utm\\_campaign=gundem\\_xm\\_lfeed&utm\\_campaign=Bundle&utm\\_medium=referral&utm\\_source=Bundle&bnrv=1281](http://www.hurriyet.com.tr/gundem/sicak-gelisme-akin-akin-turkiyeye-geliyorlar-40793591?utm_source=t.co&utm_medium=post&utm_campaign=gundem_xm_lfeed&utm_campaign=Bundle&utm_medium=referral&utm_source=Bundle&bnrv=1281) (Erişim Tarihi: 25.04.2019).
- TERZİOĞLU, Mehmet. (2001). “*Yasadışı göç, İltica ve İnsan Ticaretinde Ülkemizin Durumu ve Yapılan Çalışmalar*”, <http://www.caginpulisi.com.tr/yasadisi-goc-insan-ticareti-ve-iltica/> (Erişim Tarihi:09.05.2019).
- TRT HABER RESMİ WEB SİTESİ. (2018). “*2018 yılında 55 bin 894 düzensiz göçmen sınır dışı edildi*”, <https://www.trthaber.com/haber/gundem/2018-yilinda-55-bin-894-duzensiz-gocmen-sinir-disi-edildi-400145.html> (Erişim Tarihi: 23.05.2019).
- ULUSLARARASI GÖÇ ÖRGÜTÜ. (2019). “*Missing Migrants Project*”, <https://missingmigrants.iom.int/> (Erişim Tarihi: 24.05.2019).
- YENİÇAĞ GAZETESİ RESMİ WEB SAYFASI. (2018). “*10 yılda yakalanan kaçak göçmen sayısı 60 ilin nüfusunu geçti*”, <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/10-yilda-yakalanan-kacak-gocmen-sayisi-60-ilin-nufusunu-gecti-216830h.htm> (Erişim Tarihi: 23.05.2019).
- YEŞİLKAYA Ertuğrul. ve MİCAN Osman. (2019). “*Türkiye’nin Sınır Komşuları Ve Sınır Kapıları*”, İlim ve Medeniyet Topluluğu. <https://www.ilimvemedenyet.com/turkiyenin-sinir-komsulari-ve-sinir-kapilari.html> (Erişim Tarihi:03.04.2019).
- YİĞİTTEPE Levent. ve ÇAYKARA Yusuf Halit. (2019). “*Göç ve Göçmen Kaçakçılığı Suçları: Türkiye ve İtalya Örneği*”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi, Sayı: 1, Cilt: 22, s. 90.

## ÖZGEÇMİŞ

Ufuk BUCAKLIOĞLU, 22 Nisan 1990 tarihinde Adana’da doğmuştur. İlk, orta ve lise öğrenimini Adana’nın çeşitli okullarında tamamladıktan sonra Üniversite için İstanbul Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Radyo, Sinema ve Televizyon bölümüne gitmiş 2012 yılında mezun olmuştur. 2013 yılında polis meslek eğitim merkezini kazanmış ve İstanbul’da göreve başlamış halen İstanbul’da görevini sürdürmektedir.

